

Kl. 09.00 – 13.24

1 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs

Proposition

2002/03:98 Åtgärder för att främja byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder

Remissdebatt

Remissdebatt

Anf. 1 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag uppskattar att talman har tagit initiativ till den här debatten. Det är alltid bra att föra en diskussion om propositionerna innan de remitteras. Det skapar livaktighet och puls i riksdagen också.

Herr talman! I fjol byggdes det drygt 20 000 lägenheter. Det är för lite. För att undanröja bostadsbristen behöver vi öka bostadsproduktionen till en årlig produktion på 25 000–30 000 lägenheter. Därför behövs det ytterligare insatser för att hålla uppe och öka bostadsbyggandet. Det är särskilt angeläget i ett läge där marknaden för den riktigt dyra bostadsrättsproduktionen viker. Den ensidiga inriktning på den dyra bostadsrättsproduktionen som de stora byggentreprenörföretagen stått för, tillsammans med det faktum att dessa företag i dag äger byggrätter för mer än 60 000 lägenheter, mark som ofta förvärvats till höga priser, är ett hinder för ett ökat bostadsbyggande.

Om vi ska lyckas undanröja bostadsbristen krävs det gemensamma ansträngningar från alla aktörer på bostadsmarknaden. Det gäller kommunerna, som måste använda sina bostadspolitiska verktyg för att undanröja bostadsbristen där det behövs – markpolitiken, planpolitiken, allmännyttan som ett verktyg att bygga i tid för att undanröja obalanser på bostadsmarknaden.

Det gäller byggentreprenörerna, som måste lägga om sin produktion till att producera mera lägenheter för vanliga inkomstagare. När nu marknaden för exklusiva bostadsrätter viker gäller det för företagen att snabbt ställa om sin produktion så att den bättre svarar mot efterfrågan av bostäder från bredare hushållsgrupper. På så sätt skulle den akuta bristen på byggbar mark minska och byggandet av nya bostäder snabbt komma i gång. Jag skulle välkomna ett sådant initiativ från byggföretagen.

Men det gäller också staten. Vi måste ytterligare öka vårt engagemang för att underlätta ett ökat bostadsbyggande. Det handlar om konkurrensfrågor, som vi har diskuterat många gånger i denna kammare och där vi har tagit olika initiativ: inrättandet av Byggbkostnadsforum, Byggbkommissionens verksamhet, Konkurrensverkets insatser.

Det gäller den tredimensionella fastighetsbildningen, där vi kommer att presentera ett förslag för riksdagen senare i vår som innebär att vi kan frigöra ytterligare byggbar mark framför allt i storstäderna.

Det gäller planprocessen, där vi har ett arbete i gång med att förkorta och effektivisera planprocessen så att den inte är ett hinder för att få fram ny byggbar mark.

Men det krävs också ett ökat stöd till produktion av hyresrätter och studentbostäder till rimliga hyror. Det investeringsbidrag som vi har haft under några år för studentbostadsbyggande och byggande av hyresrätter har i sig varit framgångsrikt. Det har beviljats investeringsbidrag till 13 000 studentlägenheter och 5 500 vanliga hyresrätter. Det är ett gott betyg för insatsen, men det räcker inte.

Jag är glad över att regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet är överens om innehållet i den proposition som lagts på riksdagens bord. Det är en kraftfull stimulans av byggandet av hyresrätter och studentbostäder som propositionens förslag är ett uttryck för. Det stöd som föreslås i propositionen motsvarar en momssänkning från 25 till 6 % för mindre hyreslägenheter och för studentbostäder. Stödet omfattar studentbostäder och hyreslägenheter under 70 kvadratmeter. Vi har tagit intryck av remissinstansernas kritik på den punkten.

Vi jämför studentbostäder och hyresbostäder när det gäller det nya investeringsstödet. För studentbostäderna innebär det här en väsentlig förbättring i förhållande till det nuvarande investeringsbidraget och borde underlätta för en kraftig ökning av studentbostadsbyggandet framför allt i Stockholmsregionen, där bristen är så stor och där byggandet har varit ganska lågt under de gångna åren.

För hyreslägenheterna kommer det att kunna utgå ett investeringsbidrag för 40 % av det nuvarande investeringsbidraget. En 70 kvadratmeters lägenhet i Stockholmsregionen kommer att kunna erhålla ett stöd på 210 000 kr. Det är nästan en femtedel av hela produktionskostnaden för ett projekt i Stockholmsregionen.

Byggbranschen och många andra aktörer på bostadsmarknaden har länge krävt en momssänkning. De har sagt: Bara momsen sänks ska byggandet komma i gång. Nu genomförs ett förslag som i praktiken innebär en momsreducering. För projekt som erhåller både investeringsstödet och investeringsbidraget gäller att hela byggmomsen tas bort, och stödet är lite större än så.

Jag utgår från att byggbranschen och aktörerna på bostadsmarknaden – alltifrån byggtreprenörföretag till byggherrar som allmännyttan, HSB och Riksbyggen som också bygger hyresrätter och privata aktörer som faktiskt börjar dyka upp på marknaden – nu tar chansen och ökar byggandet av hyreslägenheter och studentbostäder.

Det behöver inte bara byggas mindre lägenheter, även om Boverket i sin bostadsmarknadsenkät så sent som i januari redovisade att det största behovet gäller just mindre lägenheter, utan det behövs naturligtvis också större hyreslägenheter. För de större hyreslägenheterna utgår investe-

ringsbidrag oförändrat i förhållande till nuläget. Om man bygger ett projekt som innehåller både stora och små hyreslägenheter blir kalkylen för projektet väsentligt bättre än i dag.

Vänsterpartiet, Miljöpartiet och regeringen är också överens att som riktmärke för den här produktionen ska gälla hyresnivåer som står i överensstämmelse med de nivåer som SABO nyligen fastslog: 1 100 kr per kvadratmeter i Stockholmsregionen, 1 000 i Malmö och Göteborg och 900 i övriga landet.

Det här är inget idiottak. Det är inget tvärstopp vid taket. Men undantag från dessa hyresnivåer ska motiveras både av de som söker stöd och också av länsstyrelserna när man beviljats stöd.

Jag har tagit intryck av remissinstanserna på en annan punkt, och det är att man ska underlätta hanteringen av ärendena. Det blir inget tävlingsförfaranden och inga särskilda ansökningstider. Ansökningarna om stöd kommer att beviljas fortlöpande av länsstyrelserna. På det viset kan vi underlätta hanteringen av ärendena, något som många aktörer på bostadsmarknaden har efterlyst.

Vi ställer också krav på projekten att det ska vara ett långsiktigt hållbart byggande. Naturligtvis måste alla bostadsprojekt, oavsett om det är egnahem, bostadsrätter eller hyresrätter, utformas så att de är långsiktigt hållbara. Vi måste se till att miljöpåverkan av byggandet inte blir stor, utan att vi undanröjer och minimerar miljöbelastningen av byggandet. Det gäller generellt på bostadsmarknaden.

Herr talman! Vi gör en kraftigt ökad insats för att möjliggöra ett ökat byggande. Men jag vill avslutningsvis än en gång understryka att ska vi lyckas undanröja bostadsbristen, handlar det inte om *en* insats. Det handlar om att alla aktörer på bostadsmarknaden gemensamt måste ta krafttag.

Vi gör nu vårt från statsmakternas sida genom en kraftigt ökad stimulans som tillgodoser de krav som byggmarknaden har ställt. Vi gör vårt genom den tredimensionella fastighetsbildningen. Vi gör vårt genom att förenkla planprocessen.

Kommunerna måste nu öka sitt engagemang, och byggentreprenörerna måste inse att det inte går att bygga bara för de riktigt rika, det riktigt exklusiva. Man måste också bygga för bredare hushållsgrupper i Sverige.

Anf. 2 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Herr talman! Statsrådet Lövdén tvingar med sitt förslag bostadsbyggandet till ännu en time-out, en time-out som ingen vet hur länge den varar. Bostadsbyggandet har redan tvingats till en time-out på grund av den osäkerhet som rått sedan Socialdemokraterna i valrörelsen utlovade sänkt byggmoms. Ingen vet *när* eller *om* dagens förslag kan genomföras i praktiken. Riksdagen vet det inte, statsrådet Lövdén vet det inte, aktörerna på bostadsmarknaden vet det inte. Detta kan man läsa redan på s. 1 i propositionen: "Åtgärden kan träda i kraft först sedan kommissionen har gett sitt godkännande."

Till skillnad från en del tidigare förslag från regeringens sida har man den här gången gjort rätt genom att anmäla förslaget till EU-kommissionen före beslut för att få ett besked om förslaget är förenligt med statsstödsreglerna. Det är inte självklart med ett godkännande från EU-kommissionen. Och utan ett godkännande faller hela förslaget, för inte hade väl regeringen tänkt fullfölja det i ett sådant läge?

Herr talman! Lars-Erik Lövdén framstår som domaren som blåser sönder matchen, domaren som tar kål på all spelglädje och allt konstruktivt spel. En spelare visas ut för *misconduct* för att lägenheterna är större än 70 kvadratmeter. Så var bostadsbyggandet av med en aktör. Nästa spelare visas ut för *tripping* för att han inte har lämnat in en miljöplan. Så var bostadsbyggandet av med nästa aktör. Ännu en spelare visas ut för *ruffing* för att hyran inte faller inom ramen. Och så var bostadsbyggandet av med ytterligare en aktör. Ytterligare en spelare visas ut för *elbowing* för att han har tänkt använda direktverkande el. Ja, så var bostadsbyggandet av med ännu en aktör. När väl domare Lövdén ska blåsa för att matchen ska fortsätta upptäcker han förvånat att det inte finns några spelare som kan spela matchen, inte några aktörer som kan bygga några bostäder.

Nu ska ni inte tro att spelarna, aktörerna, uppträtt oschyst. Nej, problemet är domare Lövdén, som har ändrat spelreglerna under matchens gång. Och skulle något lag lyckas vinna hela serien, lyckas bygga ett hus, är det inte säkert att laget utses till serievinnare, det vill säga att det är osäkert in i det sista om bidraget kommer att betalas ut. Jag undrar vem som vill vara med i sådana matcher, i sådana spel.

Herr talman! Lövdén talar ofta om kraftfulla åtgärder, kraftfulla insatser, och i dag hörde vi ”kraftfull stimulans” för att få i gång bostadsbyggandet. Kraftfulla hinder för bostadsbyggandet ligger väl närmare sanningen när man granskar det här förslaget.

Bostadsbyggandets hinderbana är titeln på en nyligen utkommen ESO-rapport skriven av Hans Lind. Nu kommer ytterligare några hinder att kunna läggas till det som tas upp i rapporten. Min fråga till statsrådet Lövdén är vilka hinder han tycker att förslaget tar bort.

Regeringen kräver långsiktighet av aktörerna på marknaden, men agerar själv väldigt kortsiktigt. Kan det vara en händelse som ser ut som en tanke att det nya bidraget är tänkt att gälla under fyra år, det vill säga precis lika länge som en mandatperiod? Man behöver inte vara speciellt konspiratoriskt lagd för att misstänka att stödet varit treårigt om mandatperioden varit treårig.

Eftersom bidraget bara gäller smålägenheter måste frågan ställas om det är fler smålägenheter som behövs. Det är nästan ironiskt att Boverket, samma dag som förslaget läcker ut, pekar på att det är större lägenheter som det råder brist på.

Bostadsbeståndet består redan i dag mest av smålägenheter. Närmare 85 % av lägenheterna består av tre rum och kök och har en yta på mellan 70 och 75 kvadratmeter. Om nu regeringen vill korrigera obalansen som finns mellan små och stora lägenheter och få till en rörlighet på bostadsmarknaden, är det ju inte byggande av smålägenheter som behöver stimuleras.

Kritiken under remissomgången var inte nådig, och den fortsätter. Enligt HSB-ordföranden Gun-Britt Mårtensson är segregationen det största problemet i dag. Men för att lösa den frågan krävs ett helhetsperspektiv och det saknas, enligt henne, i regeringens politik. Hon fortsätter: Investeringsbidraget konserverar synen att man ska bygga för den kö man ser, medan det i själva verket behövs mer mångfald. Hennes kritik som fortsätter är heller inte nådig: Det behöver inte kosta pengar för

bostadsministern om han är visionär och beredd att kommunicera, men det krävs däremot kompetens och tanke.

Regeringen har hittills alltid sagt att de varit emot *social housing*, men frågan är om det inte är just detta som blir effekten av förslaget. Det finns en stor risk för ett kategoriboende för särskilda grupper.

Herr talman! Det som från början var tänkt som ett byggmomssänkingsvallöfte har nu blivit ett fiffigt sätt att lägga finansieringen utanför det redan hårt ansträngda utgiftstaket. En hårt pressad socialdemokratisk regering hemfaller återigen till ett budgettricksande. En misstanke som gror är att regeringen inte vill få fart på byggandet eftersom det skulle få negativa budgeteffekter. Därför lämnar de ett förslag där regeringen själv kan bestämma när investeringsstödet ska införas, det vill säga efter ett eventuellt godkännande av EU-kommissionen. Dessutom är stödet begränsat, vilket innebär att alla som uppfyller kravet inte kan vara säkra på att få stödet. Det är först till kvarn som gäller.

Lars-Erik Lövdén, varför gå över ån efter vatten, varför inte ta en enkel, billig och snabb lösning för att öka möjligheterna för studenter att få någonstans att bo? Varför kan man inte göra det skattefritt för den som vill hyra ut en del av sin privatbostad till en student?

Herr talman! Man måste onekligen fråga sig vilket politiskt parti som kan vara mer ansvarigt för haverisituationen på bostadsmarknaden än just Socialdemokraterna. I tillväxtområden råder bostadsbrist, medan man på andra ställen i Sverige river relativt nya och funktionsdugliga hyreshus på skattebetalarnas bekostnad. På attraktiva platser tvingas människor att flytta på grund av skenande boendeskatte. Kan detta vara ett resultat av att den socialdemokratiska ingenjörskonsten inte har lagt sig i bostadsmarknaden? Nej, det har blivit så här för att just bostadspolitikerna är så genompolitiserad och genomreglerad av kostnadsdrivande, osäkerhetsframkallande och oförutsägbara bostadssubventioner, bidragsformer och stoppregler. Och de bostadspolitiska dagsländorna har i olika skepnader kommit och gått för att ånyo återuppstå.

En investering i en bostad är en långsiktig investering. För att någon aktör över huvud taget ska våga sig på att bygga krävs klara och långsiktiga regler för vad som gäller. Bostadspolitikerna är precis som statsrådet Lövdén säger ett samspel mellan en marknad och politiskt beslutade lagar och regler. Men då krävs det långsiktighet från båda sidor.

Kan vi komma överens om generella skattesänkningar som gör det billigare att bygga och bo är Moderaterna de första att ställa upp. Tas kostnadsdrivande och förordande regler bort finns också Moderaternas helhjärtade stöd. Likaså stöder vi gärna en ökad konkurrens och att hederliga företagare ges en chans genom en skattepolitik som inte gör att svartarbete lönar sig. Handlar det däremot om att fortsätta med kortsiktiga, illa genomtänkta och snedvridande subventioner och bidrag med skattepengar är Moderaterna inte med.

I stället för visioner, kunskap och långsiktighet väljer Lars-Erik Lövdén att lägga en död mans hand på bostadsbyggandet för resten av mandatperioden. Och regeringens stolta vallöfte om 120 000 nya lägenheter under mandatperioden kommer inte att förverkligas. I stället kommer detta brutna vallöfte att läggas till raden av andra redan brutna vallöften. Det är tråkigt för Socialdemokraterna. Men det kan vi nog bortse från, därför att det är mest tråkigt för dem som behöver en bostad.

När det gäller bostadspolitiken har det byggts upp enormt med kunskap under de senaste 50 åren, och det är synd att regeringen inte utnyttjar denna kunskap.

Herr talman! Dagsländor ger inga nya bostäder. Det hade varit bättre om regeringen inte hade gjort något alls än att fortsätta med bostadsbyggandets bidragsberoende och bygga på hinderbanan.

Anf. 3 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Jag har några synpunkter på det som Marietta de Pourbaix-Lundin har sagt nu. Jag tycker att hon ska läsa propositionen noga. Av anförandet att döma verkar det inte som om hon har gjort det. Det är inte så att remissinstanserna har sågat det förslag som har varit ute på remiss. Den stora majoriteten av remissinstanser har tillstyrkt ett ökat stöd för produktion av hyreslägenheter och studentbostäder. Det innefattar Boverket och en lång rad andra remissinstanser. Men de har haft synpunkter på enskildheter i förslaget, och många av dessa synpunkter har vi tillgodosett vid propositionens utformning.

Den andra felaktigheten som Marietta de Pourbaix-Lundin nämner i sitt anförande är först till kvarn. Ramen för det nya investeringsstödet är inte begränsat. Det nya investeringsstödet beviljas alla projekt som uppfyller de krav som är uppsatta för att få investeringsstöd. Det råder ingen tvekan om att man kan få ett investeringsstöd om man uppfyller kraven. Tävlingsförfarandet är borta. Det finns ingen begränsning i ramen för investeringsstödet.

Om jag har förstått Marietta de Pourbaix-Lundins inlägg vill hon fortsätta att låta ett ökat marknadsinslag styra bostadsbyggandet. Då tycker jag att hon ska svara på frågan om det inte är ett väsentligt hinder i dag för bostadsbyggandet att de privata aktörerna har skaffat sig 60 000 byggrätter till väldigt höga kostnader. Och nu ser man att marknaden för det mer exklusiva och dyra börjar bli mättad och att efterfrågan på den typen av projekt inte längre är så stor. Vi måste styra om produktionen nu till bostäder som vanliga hushållsgrupper ska efterfråga. Och regeringens förslag är ett led i det arbetet.

Anf. 4 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Herr talman! Beträffande det sista kan jag konstatera att vi faktiskt har facit i handen för vad det innebär när politiker går in och lägger sig i en marknad. Bostadsmarknaden är ett bra exempel på detta eftersom den inte fungerar. Och jag räknade upp olika anledningar till att den inte fungerar. Det behövs långsiktighet. De som agerar på marknaden måste veta vad som gäller. Man kan inte ändra reglerna på detta sätt hela tiden. Man kan inte slänga in specialbidrag då och då kortsiktigt. Det har faktiskt visat sig. Det är därför som vi befinner oss i denna situation nu. Varför inte lära sig någonting av detta? På 1870-talet byggdes det fler bostäder än det byggs i dag. Då var det inga politiker som lade sig i det. Det säger en del om misslyckandet av bostadspolitiken.

Herr talman! Statsrådet Lars-Erik Lövdén säger att det finns obegränsat med pengar att söka. Ja, det är ju väldigt intressant. Det tyder verkligen på detta budgettricksande att man lägger det utanför utgiftstaket. Om man läser om detta finns det nämligen en summa angiven här. Men jag

förstår hur det är tänkt, och det tycker jag är ganska allvarligt, och det var också något som Riksskatteverket påpekade i remissomgången.

Jag kan bara konstatera att om det hade byggts en lägenhet varje gång som Lars-Erik Lövdén har sagt ”kraftfulla insatser”, ”kraftfulla åtgärder” och ”kraftfull stimulans” hade det redan varit succé. Men så är det inte. Det är inte det som behövs. Man kan inte prata upp bostadsbyggandet, Lars-Erik Lövdén. Man kan inte lägga ut hinder och tro att det ska byggas. Då blir det bara luftslott.

Anf. 5 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Med den politik som Moderaterna står för skulle vi inte ha haft en byggnation av 13 000 studentlägenheter, och vi skulle inte ha fått till stånd en ökad produktion av hyreslägenheter, där vi med det nuvarande investeringsbidraget har beviljat bidrag till 5 500 hyreslägenheter. Den produktionen hade inte kommit till stånd med Moderaternas politik.

Jag tycker att Marietta de Pourbaix-Lundin ska möta studenterna som har svårt att få tag i en bostad och förklara innebörden i den politik som Moderaterna står för.

Det som vi nu genomför är i praktiken det som byggbranschen krävt under så många år, nämligen en reduktion av byggmomsen. Det stöd som nu kommer att utgå motsvarar i Stockholm ett totalt borttagande av byggmomsen och ett litet stöd utöver det. Det är vad byggbranschen har krävt hela tiden. Nu får man det som man har krävt, och därmed utgår jag också från att man antar den utmaning som ligger i detta förslag, nämligen att kraftigt öka bostadsbyggandet.

Moderaterna står för att marknaden ska ta hand om allt när det gäller att bygga. Det är marknadens fria spelrum som ska gälla. Vi har sett resultatet nu. Tycker inte Marietta de Pourbaix-Lundin att det är ett problem att de stora byggentreprenörföretagen har byggt ensidigt för en liten grupp i samhället? De har köpt upp byggrätter för 60 000 lägenheter, ofta väldigt dyrt, och då måste också produktionen bli dyr om man ska så att säga få hem vinsterna. Tycker inte Marietta de Pourbaix-Lundin att det är ett problem att marknaden har agerat på det sättet och att politiker i Stockholms stadshus, framför allt under den förra mandatperioden, gynnade den här utvecklingen?

Anf. 6 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén utgår från att det finns en fungerande marknad men det finns det inte. Därför faller hela resonemanget. Det är just därför att det inte finns en fungerande bostadsmarknad som det ser ut så här. Vem kan vara mer ansvarig för detta än Socialdemokraterna som har styrt Sverige under 62 av de senaste 71 åren? Det är ni som har ansvaret för att det inte finns en fungerande marknad!

Sedan talade Lars-Erik Lövdén om studenterna. Ja, om man verkligen hade velat se till att studenterna väldigt snabbt fick någonstans att bo, billigt, hade man antagit utmaningen från flera av de borgerliga partierna om att göra det skattefritt att hyra ut en del av sin privatbostad. Men det har man kategoriskt sagt nej till. Varför?

När Lars-Erik Lövdén talar här är det som att det är så självklart att det förslag som i dag läggs på riksdagens bord ska genomföras. Men som

jag har visat på finns det ingen självklarhet i detta. Man skriver ”när” kommissionen ger sitt godkännande. Jag skulle vilja säga *om* kommissionen ger sitt godkännande, för det finns, som sagt, ingen självklarhet i detta. Därför har Lars-Erik Lövdén ännu en gång tvingat byggmarknaden till en lång time-out. Osäkerhet råder där. Man vet inte vad som gäller. Detta ger inga nya bostäder. Det hjälper inte med uttalanden om kraftfulla stimulansåtgärder, för det blir inga bostäder. Det blir bara luftslott!

Anf. 7 NINA LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Dagens debatt avser den proposition som regeringen i går presenterade, *Åtgärder för att främja byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder* – en proposition som enligt statsrådet Lars-Erik Lövdén ska lösa problemen på bostadsmarknaden och leda till att det byggs bostäder åt unga och studerande, *om* kommissionen ger sitt godkännande.

I veckan var jag på Kungliga tekniska högskolan och lyssnade på seminarier angående bostadsbyggandet. Det är uppenbart att exempelvis byggföretag är mycket måna om att ta reda på vilka deras kunder är och hur deras preferenser ser ut. I den politiska debatten tenderar människan, bostadskonsumenten, att hamna i skymundan. Folkpartiet anser att bostadskonsumentens behov ska stå i fokus.

Vad drömmer den ensamstående föräldern om för bostad, eller singeln som jobbar hårt för att få ihop pengar till den tre månader långa Asienresan, eller paret som i den nya relationen har med sig barn från tidigare relationer – en familj som vissa veckor består av två vuxna och andra veckor av två vuxna med sex barn? Alla dessa kan dessutom tillhöra gruppen ”studenter”. Borde det inte vara bostadskonsumenternas drömmar, önskemål och krav som påverkar *att* det byggs och *vad* som byggs?

Herr talman! Investeringsbidrag eller subventioner sätter helt andra frågor i fokus. Inte minst ska någon annan än bostadskonsumenten bestämma villkoren för vad som ska byggas. Med det nya investeringsstödet vill regeringen öka byggandet av små ettor med kokvrå. Men det är snarare lägenheter större än 60 kvadratmeter som är en bristvara. Det anser såväl Boverket som SABO, kommunerna och byggindustrin – utifrån människornas efterfrågan.

Mer än 50 % av de kommunala bostadsbolagens lägenheter är ettor och tvåor. I dessa sitter bland andra barnfamiljer och väntar på att få flytta till något rymligare.

Investeringsbidraget åtföljs alltid av ett regelverk – en snårskog av regler och villkor – och så även i denna proposition.

Hur ser då villkoren ut kopplade till regeringens nya investeringsbidrag, den så kallade byggmomsen?

Villkor 1 är att bidraget utgår till byggande i tillväxtregioner med bostadsbrist. En ny rapport från Boverket visar att det är betydligt fler kommuner än tidigare som rapporterar bostadsbrist. Enligt Boverkets prognos råder i dag bostadsbrist i sammanlagt 100 kommuner spridda över hela landet, inte minst kommuner i Storstockholm, Göteborgsregionen och Skåne. Men det räcker ej med bostadsbrist för att kunna söka bidragen. Någon ska definiera ”tillväxtort”.

Villkor 2 är att hyresnivån fastställs till 1 100 kr per kvadratmeter i Stockholm, till 1 000 kr per kvadratmeter i Malmö och till 900 kr per kvadratmeter i övriga landet. Referensobjekt som är grunden för prissättningen anses av många i remissvaren orealistiskt.

Villkor 3 innebär att bostäderna ska förmedlas genom kommunal bostadsförmedling eller i samarbete med kommunen.

Villkor 4 är att man kan få ersättning för lägenheter på upp till 70 kvadratmeter men bidraget utgår endast för 60 av nämnda 70 kvadratmeter.

Villkor 5 är att om en aktör i en kommun fått det ena bidraget kan andra aktörer ej söka det andra.

Villkor 6 avser att byggandet ska uppnå kraven på hållbar utveckling. Det finns krav på en miljöplan. Men bland annat Boverket säger att det i dag inte finns metoder för att fastställa de här kraven. Man vet inte hur man ska göra.

Villkor 7 är att förmedlingen av dessa bostäder ska riktas till hemlösa och till dem med bostadssociala problem. Dessutom ska segregation motverkas.

Villkor 8 är att byggandet ska gynna social utveckling.

Villkor 9 är att det ska ske en kostnadsanalys baserad på livscykelbedömning för att ge en helhetssyn på långsiktiga kostnader och miljöpåverkan – ja, det är knappt att jag hänger med. Men om man uppfyller dagens byggnormer kan det möjligen vara okej.

Villkor 10 gäller återkrav. Om man ej fortsätter att uppfylla kraven får man betala tillbaka pengarna.

Jag har alltså hittat tio villkor. Möjligen finns det långt fler. Många av dem är det i dag svårt, eller omöjligt, att följa upp på grund av att det saknas metoder och kompetens för detta. Det här medger regeringen på flertalet ställen och hänvisar till att ytterligare utredningar får i uppgift att belysa frågeställningarna och återkomma med förslag.

Dagens proposition innebär dessutom en ny bostadspolitisk inriktning – ett steg mot socialt kategoriboende, så kallat *social housing*, som inte minst Socialdemokraterna så skarpt har avvisat i flera decennier. Bostadspolitiken – hyresrätterna – blir då selektivt inriktad på särskilda bostäder för särskilda grupper.

Remissinstanserna har haft väldigt många synpunkter. Flertalet synes tycka att detta förslag mår bäst av att läggas i statsrådets skrivbordslåda.

Jag ska ange några synpunkter från remissinstanserna:

- Bidraget, baserat på det föreslagna momsunderlaget, anses driva upp produktionskostnaderna och dessutom leda till betydande ökningar av de administrativa kostnaderna för både företag och myndigheter.
- Hyresrätten är en hotad upplåtelseform. Det hade varit naturligt att i en sådan situation göra en analys av huvudorsakerna innan man föreslår åtgärder.
- Det föreslagna underlaget medför betydande komplikationer rent administrativt. De administrerande myndigheterna ställs inför motsvarande problem. Ingen av dem torde ha de resurser och den kompetens som krävs för att bedöma lämnade uppgifter. Risken för rättssäkerhet ökar.

- Regeringen uppvisar, när det gäller sådan reglering, en ryckighet som är anmärkningsvärd och som är direkt kontraproduktiv om man vill få till stånd önskvärd nyproduktion av hyresbostäder. Det är inte många år sedan bidragsunderlaget ändrades med motiveringen att stödet till mindre lägenheter var för stort. Stödet till små lägenheter minskades, och stödet till större lägenheter ökades. Man hade lika lite underlag för en sådan förändring som för den förändring som nu ska göras men i motsatt riktning. Den nu föreslagna regleringen är dessutom mer kategorisk och dramatisk än tidigare, sägs det i ett av remissvaren.

Vi i Folkpartiet liberalerna tror på andra åtgärder än de som presenteras av regeringen och dess stödpartier Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Ett ökat bostadsbyggande förutsätter långsiktiga och goda spelregler samt sänkta skatter, inte fler kortsiktiga, snåriga och snävt riktade bidrag.

Folkpartiets uppfattning är att det *inte* är ett nytt bidrag med en omfattande snårig "tiopunktsvillkorslista" som kommer att lösa de omfattande problemen med en bostadsmarknad i kris!

Folkpartiets förslag innebär att det behövs en genomtänkt markpolitik *även* från statens sida. Staten ska inte gynna byggjättarna. Tänker statsrådet Lövdén verka för att staten i sin markpolitik bidrar i egenskap av att vara en av de riktigt stora markägarna, inte minst i Stockholms län? Statsrådet poängterar i dag i tidningen Stockholm City kommunernas markpolitik, men hur är det med statens?

Det måste sättas press på prissättningen av byggandet. Ofta nämns produktionskostnaden, men vad vet vi om hur detta ligger till? Hur ser vinstmarginalerna ut? Vi vet vad prissättningen är på produkten. Hans Lind menar i ESO-rapporten *Bostadsbyggandets hinderbana* att all erfarenhet tyder på att delar av sådana subventioner hamnar i fel fickor, eftersom priserna tenderar att öka ytterligare.

Planprocessen måste revideras. Det tar ju fyra–sex år innan ett flerbostadshus blir inflyttningsfärdigt.

Byggkonkurrensen måste bli bättre, och Konkurrensverket måste få mer muskler.

Hyressättningen måste reformeras.

Uthyrning av studentrum ska vara skattefri.

Billiga studentlägenheter bör byggas industriellt.

Det behövs långsiktiga spelregler.

Vi föreslår tredimensionell fastighetsbildning och ägarlägenheter.

Det behövs mer forskning.

Fastighetsskatten måste sänkas eller avvecklas.

Det finns mycket mer därtill. Vi har mängder av förslag, för vi tror att det är en mångfald av åtgärder som måste till. Där delar vi statsrådets uppfattning att alla här har ett ansvar. Det behövs alltså en rad åtgärder för att skapa förutsättningar för ökat bostadsbyggande.

Sverige behöver en bostadspolitik där människornas – bostadskonsumenter – önskemål styr vad som byggs. Konsumenterna fattar i dag mängder av beslut om sin egen konsumtion och de viktiga valen i livet. I dag visar debatten så här långt att denna tilltro inte finns utifrån statsrådets anförande. Det är beslut här i kammaren som förväntas styra in byggandet, utifrån de regler som här ställs upp. Kritiken från remissinstanserna har varit omfattande. Sverige behöver en ny bostadspolitik.

Anf. 8 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Folkpartiet står för en politik som har visat sig vara havererande. Vi kan se på den politik som Folkpartiet var ansvarigt för i Stockholms kommun under den gångna mandatperioden, då byggandet i Stockholm var nere på historiskt rekordlåga nivåer. Det var naturligtvis följden av en politik som grundades på att man var fixerad vid att sälja ut allmännyttan och att sälja marken till högstbjudande – att över huvud taget inte styra processen från kommunens sida i Stockholm. Det ansvaret bär Folkpartiet väldigt tungt.

Jag har studerat Folkpartiets förslag i riksdagen. Ni vill dra in stöd till bostadsbyggandet på 3 miljarder kronor. Ni har varit motståndare till studentinvesteringsbidraget och investeringsbidraget till hyresrättsproduktion. Gå ut och möt alla de studenter som i dag har svårt att få en bostad, och säg att ni inte ens ville vara med om att bygga de 13 000 studentbostäder som har tillkommit till följd av investeringsbidraget. Ni bär ett tungt ansvar för situationen i Stockholmsområdet, och det ansvaret tycker jag att ni ska ta.

Jag vet inte vad Nina Lundström har för bostad. Jag tycker att det är lite konstigt att Nina Lundström påstår att det här stödet är utformat så att vi ska bygga små ettor med kokvrå. Det utökade stödet – i praktiken innebär det ett borttagande av byggmomsen – riktar sig till produktion av hyreslägenheter som är mindre än 70 kvadratmeter. Till det kommer ett vanligt investeringsbidrag för de större lägenheterna. Det är inte små ettor med kokvrå, Nina Lundström!

Remissinstanserna har varit väldigt positiva till ett ökat investeringsstöd. Det gäller länsstyrelserna i Stockholm och Västra Götaland. Det gäller Boverket, Arbetsmarknadsstyrelsen och Stockholm, Gävle, Hofors, Linköping, Kungsbacka, Uppsala och Västerås kommuner. Det gäller Kommunförbundet, SABO, Bo Klok och HSB. Men man har varit kritisk till enskildheter i förslaget. Många av de kritiska synpunkterna har vi tagit hänsyn till.

Anf. 9 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! I Folkpartiets förslag ingår bland annat en reform som gäller påbörjande av avveckling av fastighetsskatten som för i år skulle ha motsvarat ungefär 5 ½ miljard.

Statsrådet tar upp Folkpartiets politik ute i kommuner. Jag kommer från en socialdemokratiskt ledd kommun som Socialdemokraterna har lett i 80 år. Där kan jag konstatera att kommunstyrelsen för två veckor sedan fattade beslutet att det inte går att konvertera kommersiella lokaler till studentbostäder, därför att de här bidragen är ointressanta. Man har inte förslag på nya studentbostäder annat än att återanvända dem som man en gång i tiden hade. Möjligtvis skulle man kunna försöka hitta mark någonstans för någon form av modultänk.

Det borgerligt ledda Solna kommer att kunna få fram 600 studentbostäder. Man säger från Solna att det inte beror på de bidrag som finns, utan det beror på att man måste få fram de här bostäderna oavsett bidraget, för man litar inte på det här bidragssystemet. Jag tycker att Solna är ett utomordentligt gott exempel.

Prot. 2002/03:76

21 mars

Remissdebatt

Var bor Nina Lundström? Ja, jag har bott 16 år inom allmännyttan och har väldigt nyligen flyttat från den. Jag anser mig ha en ganska god kännedom om hur allmännyttan fungerar.

Det statsrådet inte svarar på är det statliga ansvaret. I dag kan vi i tidningen läsa om att det återigen är kommunernas markpolitik som är problemet, men det statliga ansvaret då? Jag skulle än en gång vilja höra från statsrådet Lövdén vilket det statliga ansvaret är.

Varför vill man föra en bostadspolitik som innebär *social housing*? Är det verkligen rimligt att gå den vägen?

Anf. 10 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Detta är inte *social housing*. Detta är en generell stimulans för att öka produktionen av studentbostäder och hyreslägenheter.

Vi har naturligtvis, och det har också kommunpolitiker, ett ansvar för att tillgodose alla människors bostadsbehov. Då tycker jag att det är alldeles utomordentligt bra att kommunerna har bostadsförmedlingar.

Det är kanske, herr talman, lite knepigt att ha remissdebatter så här kort tid efter att propositioner är framlagda. Man får ha respekt för att alla inte har läst igenom och tagit till sig innehållet i propositionen. Jag tycker att Nina Lundström ska läsa propositionen en gång till.

Vi öppnar upp nu för att investeringsstödet också ska gälla ombyggnad. Om man vill bygga om kommersiella lokaler till bostäder, konverterar dem, så kommer det att innefattas i investeringsstödet. Därmed är det problem som Nina Lundström tog upp undanröjt.

Det här är en kraftfull stimulans för att öka bostadsbyggandet. Det behövs i ett läge då marknaden viker för det dyra och exklusiva. När byggtreprenörföretagen på de byggrätter man har köpt på sig inte längre kan få avsättning för det där riktigt dyra, då behövs en stimulans för att lägga om bostadsproduktionen i en riktning som tillgodoser behoven för bredare hushållsgrupper. Det är just det som det här förslaget syftar till.

Anf. 11 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Propositionen består, om jag inte missminner mig, av 41 sidor. Jag kan konstatera att mängden regler och villkor för att få de här bidragen är oerhört omfattande. Jag kom som sagt fram till att det var tio väldigt omfattande villkor.

Det intressanta i propositionen är också att man även från regeringens sida medger att man faktiskt inte vet hur man ska utvärdera. Det vet man inte vad gäller hållbar utveckling, och det är uppenbart att Boverket också anser att det här är ett jättebekymmer. Man måste satsa på kompetensutveckling för att över huvud taget komma en bit längre, och man måste tillsätta fler utredningar för att kunna göra en utvärdering av de villkor man sätter upp.

Men än en gång kan jag konstatera att statsrådet inte vill diskutera vad staten kan göra mer. I Västerjärva och Sundbyberg här i Stockholms län har staten ett ägande av 550 000 kvadratmeter för bostäder och kontor. Nog vore det intressant, med tanke på dagens artikel, att höra: Vad kan staten göra vad gäller markpolitik i fråga om studentbostäder? Med tanke på att kommunerna har ett så omfattande ansvar: Vad kan staten göra här? Det tycker jag vore oerhört intressant att få höra.

Herr talman! Regeringens förslag om ett nytt fyraårigt investeringsbidrag med strikta begränsningar för bostadsyta och hyresnivå har redan dömts ut av bygg- och bostadsmarknadens aktörer. Sveriges bostadspolitik under den socialdemokratiska regeringen är uppbyggd kring ett antal mer eller mindre tillfälliga bidragssystem och en hög grad av detaljstyrning.

I stället för att lägga grunden för en långsiktig bostadspolitik tar regeringen till det ena bidraget efter det andra för att bekämpa de mest synliga symtomen. Den politiken har misslyckats, vilket också återspeglas i antalet nya bostäder som byggs i Sverige under de närmaste åren. Det antalet kommer att med bred marginal understiga regeringens vallöfte från hösten om 30 000 bostäder per år 2003–2006.

Pessimismen har tagit fart. Boverket räknade i februari förra året med 26 000 påbörjade lägenheter under 2003. I maj förra året hade man justerat ned prognosen till 24 000. I oktober, då regeringen översiktligt presenterade sitt förslag, det som vi nu diskuterar, skrev Boverket ned prognosen för 2003 till 23 000 bostäder. Nu i februari, när det mesta stod klart, räknade Boverket med 18 300 bostäder – från 26 000 till 18 300 på ett år. Enligt Boverket nås regeringens årsmål tidigast år 2008. Sveriges byggindustrier räknar för år 2004 med 16 500 nya bostäder. Det går alltså nedåt med en fart som skulle kunna kvalificera statsrådet för en plats i det svenska utförsåkarlandslaget.

Det minskade byggandet sker från en redan mycket låg nivå, det gäller både internationellt – om vi alltså jämför med andra länder – och också historiskt. Sverige har i tio år tillhört de länder i världen som har det allra lägsta bostadsbyggandet. I Boverkets årliga bostadsmarknadsenkät, som kom i dagarna, redovisas att det i 100 kommuner nu råder bostadsbrist, om man ser på kommunen i dess helhet. Det är en ökning med 30 % på ett år. 35 kommuner har i stort sett balans på bostadsmarknaden som helhet, men en bristsituation på centralorten. Det råder alltså verklig bostadsbrist i 135 av landets 290 kommuner.

Jag bad i samband med en debatt som vi hade i kammaren förra veckan statsrådet att för protokollet redovisa sina egna bedömningar av bostadsbyggandet för 2003 och de närmast kommande åren. Alltså: Hur ser stadsrådets egen prognos för bostadsbyggande ut i år och de närmaste åren framöver? Håller han fast vid målet 30 000? Tror han att han kommer att nå målet 30 000 bostäder i år och de kommande tre åren? I så fall är han att gratulera, kanske inte på grund av sin dådkraft, utan fastmer för sin optimism. Och det är väl bra i politiken.

Herr talman! En byggmarknad som är beroende av bidrag, som Socialdemokraterna tyvärr helst ser som tillfälliga och förenar med ansöknings- och beviljningsprocedurer, präglas av osäkerhet och därmed också av en ovilja att investera. Det medför en osäkerhet för investerarna. Aktörerna på byggmarknaden lämnas genom nya bostadspolitiska hugskott ideligen i ovisshet om framtidens spelregler.

Förutom att bidrag är förknippade med osäkerhet är de också ofta kostnadsdrivande. Vi anser därför att ett sänkt skattetryck är en bättre lösning, inte bara för den som vill bygga, utan också för statskassan. Det ökade byggande som vi vill se och kan åstadkomma genererar ökade

statsinkomster, inte ökade utgifter som blir följden av ett bidragsorienterat system.

Socialdemokraternas vallöfte om en sänkt byggmoms för vissa typer av bostäder stannade vid ett löfte. Det som nu har föreslagits är ett nytt traditionellt investeringsbidrag, men med ett om möjligt än mer komplicerat regelverk än det hittillsvarande. Propositionen har föregåtts av osäkerhet om vilka produktionskostnader som kan gälla för att få stöd, och resultatet är att aktörer avvaktat eller till och med omprojekterat. Propositionen lämnar så många frågetecken att osäkerheten kommer att leva vidare, alltmedan bostadsköerna växer och bostadsbristen ökar.

Det har varit en diskussion tidigare om vad remissinstanserna sagt, alltså vad omvärlden tyckt om propositionen. I princip har alla remissinstanser ifrågasatt det faktum att stödet begränsas till de minsta lägenheterna. Bidrag går ut för högst 60 kvadratmeter, även om lägenheterna får vara upp till 70 kvadratmeter, vilket väl är en kompromiss mellan de samverkande partierna.

Med det nya investeringsstödet regler för maxhyra per kvadratmeter kommer det, i den mån det byggs något, att bli mest intressant att bygga väldigt små lägenheter. Det är dit pengarna går. Det är en gammaldags politik, som jag ser det, när man från Rosenbads horisont tror sig vara den som bäst ser vilka behov som finns runtom i vårt land.

Samma dag som regeringen presenterade sitt nya investeringsstöd redovisade, pinsamt nog för regeringen, Boverket sin bostadsmarknadsenkät. Den kom alltså häromdagen. Där konstateras att lika många kommuner som har brist på mindre lägenheter också saknar tre- och fyrrumslägenheter. Detta ska jämföras med för ett år sedan. Det finns dessutom betydligt fler kommuner som har brist på ännu större lägenheter.

Då kommer naturligtvis statsrådets svar att bli att det ju också finns ett investeringsstöd. Ja, det gör det, och på det viset kan man lappa detta täcke som blir fullständigt ogenomträngligt för dem som ska leva efter dessa regler. Det är där regeringen håller på att hamna och det är, för att uttrycka det milt, lite tråkigt.

Regeringens förslag är alltså redan föråldrat. Åtgärderna motsvarar inte behoven. Det är förvånande att regeringen lägger fram ett sådant förslag när bland annat SABO och Sveriges Fastighetsägare i sina remissvar hävdar att stödet förutom alla andra brister när det gäller storleken inte är tillräckligt för att locka till byggande. Dessa organisationer borde ju ha något hum om vid vilka kostnadsnivåer medlemsföretagen är villiga att investera.

Propositionen – vi har ju hunnit läsa den – visar att det hela blir ganska krångligt och svåröverblickbart. Det gäller till exempel vid vilka kostnader bidrag ska kunna beviljas. Kravet är att byggprojekten ska ”till sin karaktär vara ägnade att säkerställa rimliga boendekostnader”. Det anses då i normalfallet inte överstiga en årshyra på ett visst belopp per kvadratmeter i Stockholm, ett annat i Göteborg och Malmö, och ett tredje belopp för övriga tillväxtområden.

Osäkerheten för den som vill bygga blir närmast total när regeringen, trots denna sifferexercis, slår fast att riktvärdena inte ska ”tolkas bokstavligt för varje enskilt projekt”. Vad ska de då tolkas som? Man anger belopp, men de ska då inte tolkas bokstavligt för varje enskilt projekt. Det sägs att det ska kunna medges skillnader beroende på vilka projekt

som blir aktuella. Allt överläts till länsstyrelserna, som synnerligen godtyckligt kan besluta från fall till fall. Länsstyrelsen ska vid beslut om stöd göra en så kallad helhetsbedömning, och detta landar på att klara spelregler saknas.

Om man lägger till det avsnitt som handlar om att främja ett ekologiskt hållbart boende blir detta mycket svårförståeligt. Jag ska här och nu inte belasta kammaren med en utläggning om detta, det får vi ta i annat sammanhang. Men man kan inte med bästa vilja i världen säga att reglerna är glasklara, eller ens någorlunda tydliga, för dem som tänkt investera på det här området. Jag tror inte att ens statsrådet kan hävda det.

Herr talman! Jag vill, slutligen, säga något om det nya investeringsstödet till små lägenheter. Det är ett kortsiktigt detaljreglerande instrument på en byggmarknad som skulle behöva långsiktigt förutsebara spelregler och ett sänkt skattetryck. Stödet blir därmed, som jag ser det, ytterligare ett bidrag till byggkrisen. Bostadspolitiken befinner sig i en akut förtroendekris, vilket byggsiffrorna visar, och för det bär den socialdemokratiska regeringen ett mycket tungt ansvar.

Anf. 13 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Jag måste fråga bostadsutskottets ordförande om han inte tycker att det är ett problem att vi nu ser att det viker på bostadsrättsmarknaden. För den ensidiga produktionen av de mer dyra bostadsrätterna viker marknaden. Det är inte så konstigt när vi är inne i en lågkonjunktur. Det tyder på ett väldigt marknadsmisslyckande från aktörerna, de stora byggentreprenörföretagen.

Det är ett problem utifrån mina utgångspunkter – och jag hoppas att Göran Hägglund håller med mig – att de stora byggentreprenörföretagen har köpt upp byggrätter för 60 000 lägenheter, ofta till väldigt höga kostnader. Det är den marknaden som nu viker. Det är därför som det är rätt läge att gå in med ytterligare stimulanser för att öka produktionen av hyreslägenheter och studentbostäder.

Jag har ytterligare en fråga till bostadsutskottets ordförande, som representerar Kristdemokraterna. Göran Hägglund säger att det inte är investeringsstöd som behövs. Vi ska inte ge bidrag. Kristdemokraterna har varit anhängare av investeringsbidraget till studentbostäder. Kristdemokraterna har till skillnad från Moderaterna ställt upp bakom bidragen för att bygga ikapp bristen på studentlägenheter. Det har tillkommit 13 000 studentlägenheter tack vare det bidraget. Jag har uppskattat Kristdemokraternas medverkan i det.

Men hur ställer sig Kristdemokraterna nu när vi går in med ett investeringsstöd som motsvarar byggmomssänkningen för studentlägenheterna? Hur ställer sig Kristdemokraterna till det stödet? Jag tror att det är ett väldigt viktigt besked till studentkårerna och Sveriges Förenade studentkårer. De har krävt att vi ska likställa stödet för studentbostäder och mindre hyreslägenheter. Vi gör nu det med förslaget. Jag skulle uppskatta att få ett rakt svar på den frågan.

Anf. 14 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Herr talman! Det stämmer som statsrådet säger att Kristdemokraterna har stått bakom förslaget om stöd till investeringsbidrag för studentlägenheter. Vi bedömer också att det har haft positiva effekter. På många

håll har vi en oerhörd brist på studentlägenheter. Det gäller framför allt de stora högskole- och universitetsorterna. Detta är ett stort bekymmer som måste tacklas på många olika sätt.

Jag tror att de åtgärder som har vidtagits genom det särskilda stödet för byggande av studentbostäder var rätt tänkt och har fungerat väl. Vi kommer att presentera ett nytt förslag när motionstiden på föreliggande proposition utgår som vi tror kommer att ha än bättre effekter.

Det är kanske inte så konstigt att bostadsföretagen eller byggföretagen har varit inriktade på byggandet av dyra bostäder. Med det regelverk som har rullats ut av regeringen har man skapat en betydande osäkerhet för byggföretagen. Det säkraste sättet för dem att få avkastning på sina pengar har till följd av den osäkerhet som har rått och som råder på byggmarknaden varit att bygga bostadsrätter.

Detta är någonting som är alldeles naturligt. Företagen söker att tjäna pengar där säkerhet råder. Därför har naturligtvis Socialdemokraterna ett ansvar för det. Man har ett ansvar för att man inte har lagt grunden för stabila villkor för byggande av hyresrätter. Det är det man nu försöker att korrigera med metoder som jag tycker är ytterligt trubbiga och som jag inte tror kommer att fungera.

Anf. 15 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Så lätt tycker jag inte att Kristdemokraterna ska slippa undan. Ni har suttit i majoritetsställning i Stockholms kommun och sålt ut marken till högstbjudande och drivit upp markpriserna i Stockholmsregionen. Ni har gjort er av med inflytandet över marken som tillgång för ett ökat bostadsbyggande. Det är vad vi ser nu med de 60 000 byggrätterna som byggentreprenörerna har köpt dyrt. De kommer att använda dem när marknaden är sådan att de kan fortsätta att bygga dyrt.

Jag hoppas att byggindustrin nu börjar tänka om. Jag är optimist, som Göran Hägglund sade i sitt anförande. Jag har ett optimistiskt synsätt också på byggindustrin. Man börjar nu att tänka om och erkänner att det har varit ett marknadsmisslyckande, vilket det har varit när det i dag står nästan 1 500 bostadsrätter i nyproduktionen i Stockholm tomma.

I det konjunkturläge vi befinner oss i när den marknaden har vikit är det särskilt angeläget att vi sätter in åtgärder för att stimulera bostadsproduktion till mer rimliga kostnader för breda hushållsgrupper. Det är vad vi gör med det här förslaget. Vi har inte i Regeringskansliet rakt i luften hittat på ett förslag som vi på något sätt inbillar oss ska lösa problemen på bostadsmarknaden. Vi har litat på Boverkets bedömningar.

Boverket säger i sin bostadsmarknadsenkät att det främst är mindre och medelstora bostäder med en rimlig hyra som behövs. Vi har utformat ett förslag utifrån den utgångspunkten. Det innebär i praktiken, och jag vill understryka det än en gång, att vi tillgodoser det som byggmarknaden har efterlyst under många år, nämligen en byggmomsreducering. Vi gör det genom en kreditering på fastighetsägarnas skattekonto. Det är i praktiken ett stöd som i storlek motsvarar en byggmomsreducering.

Anf. 16 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Herr talman! Jag tror att en del av grunden till Socialdemokraternas feltänkande på området bottnar i precis det som Lars-Erik Lövdén ger uttryck för här. Vi har en marknad som är reglerad i mycket stor ut-

sträckning. När det visar sig att det inte fungerar är Socialdemokraternas svar på den frågan att kritisera marknaden för att det inte fungerar.

Vad vi har till uppgift att göra som politiker är att lägga grunden för en väl fungerande marknad som tar hänsyn till sociala, miljömässiga och etiska aspekter, och så vidare. Jag anser att det politiska systemet inte har levererat sin del i det sammanhanget.

Om det nu är så att stora byggtreprenörer har skaffat sig mark som gör det möjligt att bygga lägenheter, varför bygger de inte? De vill tjäna pengar, men det finns helt enkelt inte stabila förutsättningar som gör det möjligt att investera långsiktigt på området.

Jag vill påminna om ett uttalande som ministern gjorde. Han knyter stora förhoppningar till den egna politiken som den kommer till uttryck i föreliggande proposition. I mitten av augusti förra året, och jag kanske ska påminna om att det var mitt i valrörelsen, säger han: Att bygga bort bostadsbristen är en prioriterad uppgift för regeringen. Det är mycket tillfredsställande att bostadsbyggandet nu tar fart ordentligt, särskilt i Stockholmsregionen. Byggandet av hyresbostäder och studentbostäder ökar rejält. Det visar att investeringsbidragen har haft god effekt.

Jag tror att vi inom kort kommer att se nya förslag från regeringen. Det förslag som vi i dag har att behandla kommer inte att duga för att vända prognoserna uppåt.

Anf. 17 STEN LUNDSTRÖM (v):

Herr talman! Inför remissdebatten, som för övrigt är en debut för mig i den typen av debatter, hade jag två farhågor. Den ena är att vi får en debatt i repris. Det kommer vi att få. Den andra farhågan var att vi målar in oss i ett hörn och att utskottets arbete inte skulle kunna påverka eller förändra. Efter att ha hört de borgerliga representanterna hitintills finns inte den farhågan. De har redan målat in sig i ett hörn.

Det ter sig omöjligt att tänka sig att bostadsutskottet skulle kunna förändra någonting i den här propositionen. Det jag än så länge har hört är bara den gamla rappakaljan om att marknaden ska lösa alla problemen och att man inte kan titta på vad som har hänt när marknaden har haft möjligheten att lösa problemen. Bostadsbristen har ökad, hemlösheten har ökat och allt färre människor har möjlighet att efterfråga nyproducerade lägenheter.

Herr talman! Trenden att Sverige är det land inom EU som bygger minst, har de högsta boendekostnaderna i förhållande till disponibel inkomst och en ökad bostadsbrist måste naturligtvis brytas. Ett läge där arbetslösheten bland byggarna ökar och vi har svårt att nå det sysselsättningsmål som vi är överens om, 80 % till år 2004, gör att vi måste ta ett politiskt ansvar och se till att det byggs mer.

Vänsterpartiet har länge krävt ökat stöd till bostadsbyggande av hyresrätter. Vi har också velat villkora stödet till byggprojekt där det byggs med rimliga boendekostnader. Vi har i den här kammaren under många år krävt inrättande av en boendekostnadskommission där alla parter borde ingå för att se över hur vi kan göra för att bygga bostäder som vanliga människor med vanliga inkomster har möjlighet att efterfråga.

Vänsterpartiet tog ett initiativ i Visby förra sommaren om att sätta upp mål för volymen för bostadsbyggandet. Det är något som vi inte har haft sedan miljonprogrammets dagar. Regeringen följde efter några

veckor senare med att sätta upp ett mål om 120 000 bostäder under mandatperioden. Vi ställer oss bakom regeringens förslag, som är ett realistiskt mål. Men vi är dessutom övertygade om att målet måste skärpas längre fram. Vi beräknar ungefär ett behov av ett årligt byggande av 40 000 lägenheter under den närmaste tioårsperioden. Jag är övertygad om att vi i vårt fortsatta samarbete kommer att skärpa målet för hur mycket som behöver byggas.

Vår förhoppning nu är att det tidigare beslutet om investeringsbidrag tillsammans med den nya momsreduktionen som föreslås i propositionen ska ge stimulans till byggande av hyresrätter med just rimliga boendekostnader. Ingen kan i rimlighetens namn hävda att det inte är precis just den typen av bostäder som marknaden har misslyckats med att skapa under en ganska lång tid. Det är också precis den här typen av bostäder som vi behöver för att kunna leva upp till regeringsformens skrivningar om det allmännas skyldighet att trygga allas rätt till bostäder.

Herr talman! I samarbetet mellan Vänsterpartiet, regeringen och Miljöpartiet togs det fram ett 121-punktsprogram för mandatperioden. En av punkterna var just att skapa ekonomiska stimulansbesked för att få i gång byggandet av hyresrätter. Det är resultatet av detta som vi ser nu.

Den process som har lett fram till propositionen efter PM:en som gick ut på remiss har präglats av en vilja från alla tre partierna att i ett ömsesidigt givande och tagande nå bästa möjliga resultat. Jag vill passa på att tacka både Socialdemokraterna och Miljöpartiet för ett gott dagsverke. Naturligtvis innebär ett sådant här samarbete att alla parter också måste kompromissa på några punkter. Jag kan konstatera att vi i samarbetet har klarat det utan att någon part, som jag ser det, har behövt göra våld på sina egna idéer.

Herr talman! Jag vill lyfta fram några av de punkter som vi i Vänsterpartiet ser som framgångar i förhandlingarna.

När bostadsbyggandet sjönk efter skattereformen och efter det att staten abdikerat från bostadspolitiken krävde vi att staten skulle ta sitt ansvar bland annat genom statlig stimulans i form av investeringsbidrag till bostadsbyggande. Nu har vi genom denna proposition fått bekräftat att den politik som vi har drivit under många år också har gett resultat. Detta är naturligtvis den största framgången för Vänsterpartiet.

I propositionen, som den nu föreligger, finns det ett antal punkter som jag vill lyfta fram.

Den första är hyrestaket. Att samhället och staten sätter ett hyrestak för vad som är en rimlig boendekostnad för att staten ska bidra är ett brott med den tid då framför allt de statliga subventionerna och pengarna i bostadsbyggandet har riktats till dem med allra bäst inkomster. Nu vänder vi på kuttingen och ser till att det går till de människor som i mycket liten utsträckning har fått ta del av det stöd som har funnits under tidigare period eller som har blivit helt utan. Det är ett hyrestak som inte är idiotfastlåst. Men om man ska få lov att överskrida ett hyrestak på 1 100 kr i Stockholmsregionen, 900 kr i övriga landet och 1 000 i Malmö- och Göteborgsregionerna så ska man kunna motivera det ganska väl i en ansökan.

Vi säger: Inget stöd till hyresrätter med direktverkande el som huvudsaklig energikälla! Vill vi på allvar komma ifrån det stora elberoende som vi har ska vi naturligtvis först och främst se till att det är i bostäder

där man värmer upp lägenheter och villor med el som vi sätter in stöten först. Det är ett oerhört slöseri med en väl förädlad vara som el. Därför ska vi försöka bryta det här. Detta är *ett* försök till det, och det ser vi som en framgång i förhandlingarna.

I förhållande till PM:en har betydligt fler kommuner blivit stödberättigade. Begreppet tillväxtområde har vidgats. Till exempel ska centrala Ludvika och Oxelösund kunna få stöd för byggandet av billiga hyresrätter. Det är inte så enkelt som det ser ut i PM:en från början – att det är en mycket begränsad del av landet som skulle kunna få stöd. Det gäller i princip även kommuner där det finns bostadsöverskott i de perifera delarna men där centralorterna har en bostadsbrist. Även de kommunerna kommer alltså i fråga.

Tävlingsmomentet är antligen borta för dem som söker. Det innebär också att problemet med att sätta sig ned och rita, ta fram kostnader, lägga ned ganska mycket pengar och sedan kanske riskera att få avslag försvinner. Jag är fullständigt övertygad om att det kommer att sätta fart på byggandet.

Studentbostäderna får kraftigt höjt stöd med det nya förslaget. Dessutom säger vi att studentbostäder på 30 kvadratmeter får ett hyrestak på 3 000 kr i månaden.

Tillsammans med Miljöpartiet har vi också drivit kravet på miljökrav på det som ska byggas med statligt stöd. Om vi tar på allvar det som vi brukar säga om att Sverige ska omvandlas till ett ekologisk hållbart samhälle så tycker jag att det är ganska rimligt att vi också börjar ställa krav, framför allt för det som ska byggas och som ska kunna stå i 50–60 år, på att det finns en tydlig miljöplan för hur bygget ska ske så att vi kan uppnå någon form av ekologisk hållbarhet.

Hemlösheten beskriver vi – till skillnad mot hur ni har löst problemet från den borgerliga sidan – i propositionen som framför allt löst genom att vi ser till att det byggs bostäder. Hemlöshetens största problem är bostadsbristen; det står inskrivet i propositionen och det är följdriktigt utifrån Hemlöshetskommitténs förslag. De flesta hemlösa är hemlösa därför att det saknas bostäder. Genom att se till att bygga så kommer också den större delen av hemlösheten att tas bort. Kvar finns en grupp människor som behöver ett stöd i sitt boende. Det ges också möjlighet i propositionen till att stödja ett sådant byggande.

Det som är lite besvärligt i propositionen är ytbegränsningen. Den har höjts från PM:ens 60 kvadratmeter till 70 kvadratmeter när det gäller möjligheten att få bidrag. Det är bra. I grund och botten tror vi att det kanske hade varit en fördel om ytbegränsningen hade tagits bort helt och hållet. Men vi ska komma ihåg att samtidigt som ytbegränsningen finns så finns den inte i det andra investeringsbidraget. Jag är övertygad om att vi, Socialdemokraterna och Miljöpartiet noga kommer att följa vad ytbegränsningen kommer att innebära. Jag är också övertygad om att den skulle få de negativa effekter som en hel rad av remissinstanserna lyfter fram, och jag är dessutom övertygad om att vi är beredda att förändra den.

Anf. 18 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Herr talman! Det var en fantastisk inledning som Sten Lundström hade, där han säger att de borgerliga har målat in sig i ett hörn. Jag behö-

ver bara läsa på s. 5 i propositionen för att se att där står: Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Vilka öppningar fanns det där? Sten Lundström står och tackar för det goda samarbetet, och sedan tror han att han på något sätt har öppnat dörren för att någon annan ska kunna komma överens med Vänsterpartiet. Jag behöver inte säga mer på den punkten.

Sedan säger Sten Lundström att Sverige har de högsta boendekostnaderna i Europa. Då kan man fråga sig varför. Har Sten Lundström dragit någon slutsats av det och frågat sig varför det är så? Det har han inte gjort. Han har inte förstått någonting av vad som har hänt de senaste åren i bostadspolitiken med alla de subventioner och olika regler som vi har haft och som har drivit upp boendekostnaderna. Så är det inte i andra länder, och där har man inte heller de regler och subventioner som vi har i Sverige. Man kanske skulle kunna dra någon slutsats av vad som sker i omvärlden. Det har dock inte Sten Lundström gjort.

Han pratar om att det är bra att det finns ett hyrestak. Han tycker att det är bra att politiker sätter ett tak för vad någonting får kosta. Ja, så var det i en del före detta öststater. Man satte ett tak för vad en bil fick kosta, men det fanns inga bilar. Det är bra med ett tak, men det blir ju ingen glädje med detta tak om det inte produceras några lägenheter.

Sten Lundström har också fallit för målet på 120 000 nya lägenheter på fyra år. Det kommer väl att sluta med att det var ett löfte som var en målsättning eftersom det tyvärr inte kommer att uppfyllas.

Sedan tycker Sten Lundström att det är en framgång att man har skapat ytterligare hinder för bostadsbyggandet. Det är en framgång att man tvingar fram en miljöplan. Har Sten Lundström någon gång funderat på hur ett litet byggföretag över huvud taget ska kunna konkurrera på byggmarknaden när man sätter upp ytterligare hinder?

Anf. 19 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Marietta de Pourbaix-Lundin ställer en rad frågor. Jag ska försöka svara på dem i tur och ordning.

Nej, vi går inte in med någon statlig hyresreglering. Vi säger att om man vill ta del av det här stödet ska man kunna garantera rimliga hyreskostnader för att stödet ska riktas till de människor som inte kan efterfråga bostäder. Till skillnad från Moderaterna står vi bakom hela bruksvärdesprincipen och de fria förhandlingarna om hyrorna. Detta är ett hyrestak för att få tillgång till stödet.

Sedan ifrågasätts också om det ska kunna bli 120 000 nya lägenheter. Vi kan konstatera att när man avreglerat, som framför allt den borgerliga regeringen gjorde en gång när det gällde större delen av bostadsmarknaden, har bostadsbyggandet sjunkit så det bara visslar om det. Det nuvarande regelverket har lett till ett sjunkande bostadsbyggande, som Göran Hägglund mycket tydligt redovisade. Det behövs alltså en stimulans för att vi ska kunna bygga. Jag kan inte se att det skulle vara något problem med det här.

I och med att vi sätter upp ett mål för byggandet får vi naturligtvis också se till att vi lever upp till det målet. Om det uppstår problem med detta får vi ytterligare en gång se över hur vi kan komma i gång och bygga på något annat sätt. Hur kan vi använda allmännyttan ute i kom-

munerna för att driva fram ett byggande av bostäder till de flesta människorna i våra kommuner? Det kanske är så att de allmännyttiga bostadsbolagen måste skaffa sig en egen byggherrekompetens så man inte behöver de jättelika avkastningar som de stora byggbolagen har fått när de har byggt bostadsrätter. Det är så enkelt att hyresrätten inte kan konkurrera på en marknad där man direkt kan ta ut 11 000–12 000 kr mer per kvadratmetern än vad byggkostnaderna är. De nivåerna har man ingen möjlighet att efterfråga på hyresmarknaden. Det kanske är andra byggherrar som måste ta tag i detta. Vi skapar förutsättningarna genom den här propositionen. Sedan måste alla vara med och ta sin del av ansvaret.

Anf. 20 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Herr talman! Jag trodde att jag skulle få ett svar på min sista fråga eftersom Sten Lundström på slutet var inne på vilka som ska bygga. Jag ställde frågan om han tror att det, med det förslag som ligger på bordet i dag, blir enklare för små byggare att över huvud taget kunna bygga och konkurrera på en lokal marknad när man sätter upp det ena kravet efter det andra. Det ska vara miljöplaner, det får inte vara det och det ska vara det. Tror han att de har en chans mot de fyra stora jättar som finns på byggmarknaden? Tror han att han främjar konkurrensen på det här sättet? Det skulle jag vilja ha svar på.

Sedan säger Sten Lundström att om vi nu inte når målet på 120 000 nya lägenheter får vi ta till nya åtgärder och nya regler. Tror verkligen Sten Lundström att det är nya regler, komplicerade regelverk och nya subventioner som behövs för att få ett ökat bostadsbyggande? Med facit hand, om vi tittar bakåt, ser vi att det inte är så. Det byggs ju färre och färre bostäder, som flera talare har påpekat. Boendekostnaderna är högre i Sverige än i vår omvärld. Och vad beror det på? Det beror på att det har varit för mycket regleringar i bostadspolitiken, och ändå är det enda recept som Sten Lundström har att komma med fler politiska ingripanden. Det gör att det blir osäkert och inte alls långsiktigt, vilket är vad som behövs för att någon över huvud taget ska våga bygga.

Anf. 21 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Låt oss ta det sista först. Jag tror på långsiktighet. Jag tror att det är alldeles riktigt. Den här propositionen är inte någonting som gäller i fyra år, utan den måste antagligen gälla under ganska lång tid framöver. Fördelen med ett sådant här system är att vi kan omvandla det när behoven förändras. Vi kan också se till att dämpa subventionerna i de fall marknaden skulle ta det ansvar som man ännu inte har gjort.

Det är inte så knepigt med miljöplanerna som det är skrivet. Byggsektorns Kretsloppsråd har faktiskt tagit fram regelverk för hur en miljöplan ska se ut. Det finns redan en sådan som byggarna själva har lyft fram. Det enda vi egentligen behöver begära av byggarna är att de använder sitt eget material. Det tror jag inte ska vara särskilt svårt.

Jag tror jag missade någon fråga, men låt oss titta på varför det byggs så lite. När det byggdes som allra mest i det här landet, under miljonprogrammets dagar när det byggdes en miljon bostäder på tio år, fanns det en aktiv bostadspolitik. Då fanns det en social bostadspolitik som såg till att ge varje individ en möjlighet att efterfråga en egen bostad. Effekten blev så bra att vi inte hade en enda hemlös i Malmö kommun. Alla hade

ett eget kontrakt. Det var inte så att det inte fanns folk som behövde vård och hjälp i sitt boende, men alla hade ett eget kontrakt. Då fanns det en bostadspolitik som satte bostadskonsumenten i centrum, för att citera Nina Lundström. Då byggde vi bostäder så att alla hade en möjlighet att efterfråga en bra bostad. Det var en strong insats som man gjorde. Det fanns självfallet brister och fel i det som gjordes. Det går inte att bygga utan att det uppstår fel och brister, men man såg till att alla människor hade förutsättningar att bo och leva i en rimlig och bra bostad.

Anf. 22 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Herr talman! Jag tycker att Vänsterpartiet på sedvanligt manér försöker att både äta kakan och ha den kvar. Det kanske är ett privilegium som man kan kosta på sig i Sten Lundströms position.

Sten Lundström är bekymrad över att vi skulle ha målat in oss i ett hörn i utskottet. Vi är många här som har erfarenhet av att från oppositionsbänken vara med och behandla propositioner som kommer från regeringen. Det är ju inte så att manöverutrymmet för de partier som har gjort upp, det vill säga Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, alltid är så där jättestort även när det gäller de propositioner som inte har varit föremål för en remissdebatt i kammaren. Det vet Sten Lundström naturligtvis. Jag tycker att det är uppfriskande och bra med en diskussion om detta.

Sten Lundström ställer sig bakom regeringens målsättning om 120 000 nya bostäder under mandatperioden. Min raka fråga till Sten Lundström blir då: Tror Sten Lundström att detta mål kommer att nås?

Det vanliga i sammanhang där man jobbar med målsättningar och målstyrning är ju att om man bestämmer ett mål förbinder man sig också att vidta de åtgärder som fordras och tillhandahålla de instrument som krävs för att man ska nå det målet. Min uppfattning är att målet är hyggligt. Det borde vara högre, men låt oss säga att det är hyggligt i nuvarande position. Men tyvärr har man låst verktygslådan, slängt bort nyckeln eller svält den. Man kommer inte åt verktygen med den politiska inriktning som Sten Lundström och hans kolleger från andra partier har. Frågan blir då: Varför byggs det så lite i Vänster-Sverige?

Anf. 23 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Ett skäl till varför det byggs så lite i det som Göran Hägglund föredrar att kalla Vänster-Sverige är naturligtvis att vi inte har haft en vänsterpolitik i bostadspolitiken, men nu har det börjat utveckla sig en sådan under de senaste åren.

Det är min förhoppning att några av de verktyg som behövs för att nå ett byggande av 120 000 nya lägenheter nu har kommit fram. Det gäller bland annat det tidiga investeringsbidraget och reduktionen av momsen.

Jag har lite svårt att förstå Kristdemokraternas upprördhet. I debatter med Kristdemokraternas representanter under valrörelsen föreslogs en ännu bredare momsreduktion, men man insåg att detta var något som man inte kunde göra med det EU-regelverk som fanns. De här pengarna måste förflyttas på något sätt så att det inte kallades en momssänkning. Därför skulle de gå tillbaka som ett investeringsbidrag.

Kristdemokraternas förslag i den här frågan överstiger alltså både ur kostnadssynpunkt och i övrigt vida det som vi föreslår här. Det skulle

gälla hela byggsektorn – ett investeringsbidrag för allt slags byggande. Jag tycker att det hade varit klädsamt om Göran Hägglund hade sagt att det investeringsbidrag som momsreduktionen innebär är bra men inte tillräckligt stort – vi vill från Kristdemokraternas sida ha ett mycket större investeringsbidrag. Eller uttryckt med andra ord: Ni vill ha ett investeringsbidrag som gör att de som bygger bostadsrätter och tar ut en direkt vinst om 11 000–12 000 kr per kvadratmeter skulle kunna kapitalisera större delen av bidraget i ökade vinster.

Det hade varit klädsamt om Göran Hägglund trots allt hade kunnat erkänna att felet enligt Kristdemokraterna inte är konstruktionen utan bara att det ges ett för litet investeringsbidrag i det här systemet. Att ni blir så upprörda över att de andra partierna vill använda investeringsbidraget som ett sätt att stimulera byggande ter sig desto märkligare som det egentligen är exakt samma politik som Kristdemokraterna under hela valrörelsen förde fram som sitt alternativ för att öka bostadsbyggandet.

Anf. 24 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Herr talman! Varför byggs det så lite i Vänster-Sverige? Svaret från Sten Lundström var att vi inte har haft en vänsterpolitik, och det är möjligt. Det får man väl göra upp om inom den majoritet som för närvarande styr landet, Socialdemokraterna har suttit vid makten sedan 1994, alltså under nu ganska många år, tillsammans med Sten Lundström och hans kamrater som stöder deras politik. Men Sten Lundström vill inte ta ansvar för detta.

Jag tycker att problemet med bostadspolitiken är att det är för lite av långsiktiga spelregler. Vi tycker att man i Sverige i första hand skulle verka för att det skulle vara möjligt med en halverad moms på byggande av flerbostäder. Det är inte fråga om ett bidrag utan om en sänkning av skattetrycket. Vi kombinerar detta med ett borttagande av fastighetsskatten och många av de åtgärder som vi här tidigare har diskuterat. Detta är vår linje, och den står vi fast vid.

Är detta inte möjligt gentemot våra samarbetspartner inom EU får vi hitta en väg att gå runt detta, men åtgärderna ska vara generella och inte förknippade med ansökningsförfaranden och liknande inslag, som vänstermajoriteten är så förtjust i. Det är vårt svar på den frågan.

En liten aspekt som jag tycker inte har kommit fram i de här sammanhangen men som är värd att fundera lite grann på gäller konkurrensen. Vi vill ju ha flera aktörer på byggmarknaden. Vilka effekter tror Sten Lundström att den aktuella propositionen, fylld med förbehåll och detaljerade regler, kommer att få för utländska aktörer som möjligen skulle kunna tänka sig etablering i Sverige? Kommer detta att underlätta för oss att få nya aktörer på byggmarknaden, eller kommer det att ytterligare cementera den svenska byggmarknaden till en marknad för ett fåtal som kan hålla priserna uppe?

Anf. 25 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det fanns en anledning till att jag i mitt anförande lyfte fram hur vi har agerat tidigare från Vänsterpartiets sida när det gäller bland annat behovet av investeringsbidrag. Det fanns också en anledning till att jag sade att vi nu ser att vi har haft framgång i vårt arbete. Man är på väg mot en vänsterpolitik på bostadsområdet. Det har tagit lång tid att

flytta positionerna, men tålmod är det bästa man kan visa när man samarbetar. Man kan inte räkna med omedelbara framgångar.

Jag delar Göran Hägglunds uppfattning om långsiktighet, herr talman! Jag tror att det är mycket viktigt att vi har en långsiktighet, och jag tror att det är fullständigt klart att vi framöver kommer att ha behov av den här typen av investeringsbidrag. Att deras omfattning eller inriktning sedan kan förändras utifrån de behov som för tillfället är de viktigaste är fullt möjligt, men det behövs en långsiktighet när det gäller investeringsbidrag. Jag är fullständigt övertygad om att vi kommer att behöva investeringsbidrag för nyproduktion, för ombyggnad och för rivning, och detta kommer vi att få leva med för mycket lång tid framöver.

Jag tror faktiskt att konkurrensen kommer att öka. Jag är dock inte tillräckligt av marknadsanalytiker för att avgöra om det blir utländska eller inhemska företag som får chanser på den här marknaden. Jag tror framför allt att de bostadsbyggare som har till syfte att bygga, äga och förvalta kommer att få en stor fördel.

Jag tror att de mindre byggare som redan i dag har visat att de faktiskt både kan ta ett miljöansvar och bygga billigt kommer att ha nytta av de här förslagen. Förhoppningsvis får vi fler allmännyttiga bostadsbolag som bygger i egen regi. Jag tror inte att vi kommer att få se kommunala bostadsbolag med en egen byggverksamhet, men sådana bolag kan däremot bygga i egen regi som egna byggherrar, och det kommer att öka konkurrensen på byggmarknaden. Huruvida det blir fler utländska företag än det norska som ramlade ihop i Malmö vet jag inte, det är trots allt fortfarande ett norskt företag som förverkligar Bunkeflobyggena. Det gör man med hjälp av de investeringsbidrag som fanns tidigare. Uppenbarligen är alltså även företag från utlandet intresserade av att nyttja möjligheterna att bygga, äga och förvalta i Sverige.

Anf. 26 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Sten Lundström sade att tidigare anföranden om marknaden som ska lösa problemen var rappakalja. Är det inte bra med debatt? Jag tycker personligen att det är alldeles utomordentligt. Min förhoppning är att den här debatten ska kunna ge avtryck i den fortsatta behandlingen. Det är oerhört väsentligt.

Därför lyfter jag fram de tio villkor som jag har hittat i propositionen och diskuterar dessa och de förutsättningar som ligger i dem. Jag tycker att det inledningsvis är väldigt viktigt att ställa en fråga till Vänsterpartiet. Ett av de villkor som jag nämnde fokuserade på hemlöshet, bostadssociala problem etcetera. Varför vill Vänsterpartiet inrikta bostadspolitik mot *social housing*? Detta är något nytt i svensk bostadspolitik.

Anf. 27 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Nina Lundström är ny i utskottet. Hon skulle annars ha vetat att *social housing* är något som vi absolut vill undvika. Bland annat därför har vi slagit vakt om bruksvärdesprincipen. Vi har också slagit vakt om en kommunalägd allmännytta vars uppgift det är att se till att producera bostäder för alla kommunmedborgare.

Hur man kan tolka detta som *social housing* är för mig fullständigt obegripligt. Jag vill läsa upp vad som står om hemlösa i propositionen. Det är inte särskilt många rader om hemlöshet: ”När det gäller hemlösa

finns ett behov av att långsiktigt lösa deras behov att komma in på bostadsmarknaden. För de flesta hemlösa bör detta lösas inom den ordinarie bostadsmarknaden.”

Detta är grunden. Härtill kommer en grupp människor som precis som i dag kommer att behöva ett ökat stöd i sitt boende. Det kommer att finnas ett fåtal som behöver någon form av genomgångsboende, men för de allra flesta gäller att den generella bostadspolitiken ska lösa problemet med hemlösheten.

Jag kan inte förstå hur man kan tolka det här som *social housing*. Jag är, herr talman, inte ens säker på att Nina Lundström vet vad *social housing* innebär. *Social housing* innebär i de former som vi här sett att man för att få flytta in inte får ha mer än en viss inkomst. I en rad länder innebär *social housing* också att man måste flytta ut om man får en högre inkomst.

Var i propositionen föreslås att lägenheterna ska byggas bara för vissa grupper? Jag förstår inte hur man har läst när man kunnat hitta en sådan inriktning. *Social housing* är en styggelse och kommer alltid att förbli en styggelse. Jag kan lova Nina Lundström att om den här propositionen hade andats av *social housing*, skulle Vänsterpartiet under inga omständigheter ha funnits med på den. Genom den generella politiken, att se till att det byggs tillräckligt och att se till att få bort bostadsbristen, löser vi de absolut flesta hemlösas livssituation och skapar bostäder för dem.

Anf. 28 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Ja, det var en av farhågorna som väcktes i ett av remissvaren. Sten Lundström kanske kunde ta del av det som stod där.

Visserligen är jag ny i bostadsutskottet, men jag har många många års erfarenhet från den kommunala politiken och bostadspolitiken – detta bara som en information till Sten Lundström.

Den andra frågan som jag har till Vänsterpartiet gäller subventionerna och att Vänsterpartiet tycker att investeringsbidraget ska lösa alla problem och att de bidragen har varit väldigt goda inom det området.

Jag kan konstatera att i den kommun som jag kommer från och där Vänsterpartiet är med och styr har man inte byggt en enda studentbostad under hela 90-talet och inte heller några hyresrätter. När Folkpartiet i denna kommun lade ett förslag om att bygga studentbostäder var förklaringen till att man inte kunde göra det att villkoren var alldeles för dåliga. Det vore intressant om Sten Lundström kunde utveckla hyllningen av dessa bidrag och varför just det bidraget ska leda till att det blir en ändring på detta.

Det är minst tio mycket omfattande regler och krav för att få dessa bidrag, och många av dem är svåra att utvärdera. Vad är det som gör att det här nya förslaget ska råda bot på det, som också har kritiserats av Sten Lundströms egna partivänner i kommuner?

Anf. 29 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag betvivlar inte dina kunskaper i bostadspolitik från den kommunala politiken, Nina Lundström. Att jag tog upp att du är ny i utskottet berodde snarare på att du inte har haft några förutsättningar att höra hur jag i en mängd debatter i kammaren har kritiserat alla tankar på *social housing*. Jag säger det bara för att det inte ska råda något missför-

stånd. Jag är fullständigt övertygad om dina kunskaper. Att jag tog upp det här hade inte alls med det att göra.

Sten Lundström tror att investeringsbidraget ska lösa allt, säger Nina Lundström. Nej, inte alls – investeringsbidraget är en del av lösningen.

Folkpartiet har vid varje tillfälle då vi har föreslagit en boendekostnadskommission gått emot våra förslag. I en boendekostnadskommission kan staten, kommunerna, byggarna, entreprenörerna, hyresgästförening och fastighetsägare tillsammans sätta sig ned och fundera på hur vi kan komma åt de höga hyrorna och vad var och en av oss ska göra för att kunna sänka boendekostnaderna för människor.

Nu har staten gått före och med ett investeringsbidrag visat vad vi kan göra. Det finns säkerligen också andra saker vi kan göra, men detta är en sak.

När det gäller studentbidrag kan jag inte din kommun, men jag hoppas att det höjda bidraget kan hjälpa – med de nya reglerna blir det nu ett högre bidrag än det har varit tidigare. Vi har dessutom lättat upp regelverket när det gäller återföring på momsen så att det även kan omfatta ombyggnader.

Jag har bara hört ett enda konkret förslag från Folkpartiet när det gäller studentbostäder i dag, och det är att alla våra studenter ska flytta från sin mamma till en annan mamma och vara inneboende och att den mamman i sin tur ska få lägre skatt för att hon tar emot en student.

Jag tror att man underskattar hur svenska ungdomar vill leva och bo. Jag har själv två ungdomar som har flyttat hemifrån, och jag kan inte tänka mig att de skulle vara särskilt tillfredsställda om de fick reda på att Folkpartiet har föreslagit att de som hyr ut rum till studenter ska få lägre skatt. Det är inte en lösning som de någonsin har eftersökt för sitt boende.

Anf. 30 RIGMOR STENMARK (c):

Herr talman! ”60 000 människor i kö.” I kö för vad? Jo, som ni redan förstår handlar det om 60 000 människor i kö till en bostad. Den siffran redovisades i går, och det handlar om bostadsbristens, socialdemokratiskt styrda, Uppsala.

Uppsala är bara en kommun i den långa raden av kommuner där det råder bostadsbrist. Boverket redovisade också så sent som i går att det råder bostadsbrist i drygt en tredjedel av landets alla kommuner. Enligt Boverket drabbas både unga och äldre av bostadsbristen.

De unga har ingenstans att ta vägen när de vill lämna föräldrahemmet. Alltför blir så kallade mambor. De bor hemma hos sin mamma fast det egentligen sedan länge varit dags att bilda egen familj. Bostadsbristen är en orsak till att det faktiskt föds för få barn i vårt land. Bostadsbristen är ett säkert preventivmedel, men det är inte vad Sverige behöver. Tvärtom – bostäder är ett måste till de unga som är färdiga att lämna föräldrahemmet.

Problemet finns även för äldre människor som vill flytta från sin alltför stora bostad när barnen äntligen flugit ut. Men det finns inget alternativ för dem heller. Det är trist, men det är ingen ny bild som jag målar upp. Vi har hört den målas upp här i kammaren i dag, men vi har alla sett bilden i samhället en längre tid.

Herr talman! Behovet finns alltså av större lägenheter, det vill säga tre- och fyrrummare. De efterlyses av unga barnfamiljer när de vill flytta exempelvis till Uppsala för att de vill studera där eller få ett jobb.

Bostadsbristen drabbar inte bara barnfamiljer utan hämmar även den ekonomiska tillväxten. Utan bostäder, ingen arbetskraft till de företag som kan växa. Och tillväxten måste stimuleras i Sverige. Bostäder är en viktig kugge i det arbetet.

Herr talman! ”Vid en uppföljning av det kommande statliga investeringsstödet är det därför viktigt att man särskilt analyserar behovet av större lägenheter.” Det är ett citat av Boverkets vd. Samma påpekande gör flera organisationer, bland annat SABO, och flera remissinstanser har högljutt kritiserat lagförslaget om ett nytt investeringsstöd.

Herr talman! Det tycks som om det inte nått fram till bostadsministern, inte ens till stödpartierna. I det förslag som nu presenteras har regeringen kommit överens med Vänstern och Miljöpartiet om ett stöd som bara gäller de första 60 kvadratmetrarna för studentlägenheter. Det får inte ges till andra lägenheter större än 70 kvadratmeter och får endast utgå för högst 60 kvadratmeter. Låter det krångligt? Det inte bara låter krångligt, utan det är byråkratiskt krångligt, som vanligt när socialdemokrater söker sina medel för att få bestämma.

Herr talman! 60–70 kvadratmeter är för litet för en barnfamilj. Varför envisas med att diktera exakta kvadratmetrar? Ja, varför envisas ni med att återkomma med ett investeringsstöd för att lösa bostadskrisen? Och varför utformar ni förslag som gör skillnad på olika delar av Sverige? Bostadsbristen råder ju i 100 kommuner, och i ytterligare 35 kommuner råder det brist i centralorten eller innerstaden. I hela Mälardalsregionen är det akut, men även i Göteborgs- och Skåne-regionen. Det gäller såväl i stora som i små kommuner. Det kan även vara skillnad i en och samma kommun. Därför är det viktigt att det är ute i kommunerna som man ska bestämma vilken typ av bostäder man ska bygga och hur stora lägenheterna ska vara. Det är människors vilja och behov som ska styra, inte statens, inte ens bostadsministerns vilja.

Herr talman! När vi nu ser på bostadssituationen i Sverige framträder en mycket av staten genomreglerad marknad. In i minsta detalj vill Socialdemokraterna styra. Varför envisas ni med att hålla fast vid den inslagna vägen trots att det kommer kritik från alla möjliga håll?

Varför inte förenkla? Varför inte våga språnget att åtminstone pröva något nytt? Varför inte förändra hyressättningssystemet? Varför inte ta bort byggmomsen helt? Varför inte ta bort fastighetsskatten på hyreshus? Varför inte jobba bort bidragsberoendet? Varför inte se till att det blir mer konkurrens i byggsektorn? Och varför inte åtgärda svarthandeln?

Varför litar inte bostadsministern på det kommunala självstyret?

De lösningar som ministern presenterar nu känns föråldrade innan de ens har kommit fram till riksdagens bord.

Ständigt får vi, herr talman, se nya former av konstgjord andning som regeringen tar till för att hålla liv i ett system som i grunden inte fungerar.

Centerpartiet uppmanar Socialdemokraterna att lämna gamla hjulspår. För en ny social bostadspolitik krävs nya grepp och inte reparande efteråtgärder.

Regeringens bidragspolitik ökar inte byggandet och har inte löst bostadssituationen. Centerpartiet kräver lägre skatt på såväl byggande som boende, en fungerande konkurrens och ett flexibelt bruksvärde system som gör nyproduktion möjlig. Dessutom, herr talman, måste lagar och regler vara långsiktiga och stabila. Det går inte att fortsätta med snabba och hastiga kast. Alla berörda blir villrådiga. Och byggherrar sitter bara och avvaktar vad som ska komma härnäst – det kanske blir något bättre – alltmedan de som söker bostad blir alltmer förtvivlade.

Anf. 31 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Det här var ett ordmässigt långt anförande men ganska innehållslöst. Jag efterlyser var Centern står bostadspolitiskt.

Rigmor Stenmark vet mycket väl att det inte är möjligt att göra en generell byggmomssänkning. Det vet byggindustrin också, som har krävt det i många år. Det är inte möjligt med hänsyn till EU:s regelverk att göra en generell byggmomssänkning. Men vad vi med det här förslaget gör är att vi inför en skattereducering som motsvarar byggmomsen för lägenheter upp till 70 kvadratmeter. Därmed har vi tillgodosett ett väsentligt krav som har funnits på marknaden, men vi har gjort det på ett annat sätt.

Vi styr inte. Vi säger inte att det bara ska byggas, som Nina Lundström uttryckte det tidigare, ettor med kokvrå. Vi säger att det är ett kraftfullt stöd för att bygga bort bostadsbristen när det gäller mindre och medelstora lägenheter, precis vad Boverket har sagt i sin bostadsmarknadsenkät. Vi säger också att man naturligtvis ska bygga en blandning av lägenheter, även större. Det utgår ju ett investeringsbidrag som är oförändrat i förhållande till nuläget för de större lägenheterna.

Det här är ett enkelt förfarande. Det är inte administrativt krångligt. Det skapar förutsättningar för aktörerna på bostadsmarknaden när nu produktionen av studentlägenheter och hyreslägenheter ökar kraftigt.

Nu tycker jag att Rigmor Stenmark bortser från – och det har också andra debattörer gjort under den här debatten – att det är många aktörer på bostadsmarknaden som måste samverka. Kommunerna har ett betydande ansvar att använda allmännyttan som ett instrument för att bygga i kapp. Byggindustrin har ett betydande ansvar för att ställa om produktionen till lägenheter som riktar sig till ett brett fält av hushållsgrupper i stället för bara till de riktigt exklusiva.

Anf. 32 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja säga att jag har hört det förut. Det är faktiskt så, bostadsministern, att Socialdemokraterna hela tiden upprepar olika lagar och olika regler i detalj för att man ska kunna styra hur det ska se ut i Sverige. Det kan jag i och för sig förstå att man gör om man är socialdemokrat.

Jag kan bara läsa en liten bit i den här propositionen. På första sidan står det:

”Ett tak införs för hur stort belopp per kvadratmeter lägenhetsyta som kan tillgodoföras fastighetsägarens skattekonto. Taket bör vara detsamma för hyresbostäder och studentlägenheter och bör vara 2 500 kronor i Stockholmsregionen, 2 000 kronor i Göteborgs- och Malmöregionerna samt 1 500 kronor i övriga tillväxtregioner.”

Vad menar man med Stockholmsregionen? Varför tar man inte hela Mälardalsregionen? Vad är rimliga bostadskostnader, som man talar om? Sedan står det: "Åtgärderna kan träda i kraft först sedan kommissionen har gett sitt godkännande." Varför ska man satsa på någonting som hela tiden är beroende av någonting annat? Varför inte göra någonting som Socialdemokraterna och vi alla här själva kan bestämma om?

Anf. 33 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att jag lyssnade dåligt på Rigmor Stenmarks inledningsanförande, men jag tyckte att jag hörde att Rigmor Stenmark krävde en sänkt byggmoms. Rigmor Stenmark får rätta mig om jag uppfattade det fel.

Jag kan läsa innantill i EU:s mervärdesskattedirektiv. Det är inte möjligt att genomföra en generell byggmossänkning. Det är möjligt att genomföra en byggmossänkning för *social housing*, och det är kanske inte det som Rigmor Stenmark efterlyser.

Vi är beroende av EU:s regelverk. Därför måste vi anpassa stödinsatserna så att de uppfyller EU:s regelverk. Vi genomför nu ett kraftfullt stöd. Jag säger "kraftfullt" en gång till, därför att det här innebär att vi för hyreslägenheter under 70 kvadratmeter gör en reducering motsvarande hela byggmomsen. Vi inför nu ett sådant stöd som tillgodoser de intressen och de propåer som har funnits på byggmarknaden.

Nu ställer Rigmor Stenmark lite frågor till mig: Varför har ni inte gjort så här? Varför omfattas inte hela landet? Varför får inte hela Mälardalsregionen samma stöd som Stockholmsregionen? Det finns utrymme att motionera, Rigmor Stenmark, på den punkten.

Anf. 34 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Herr talman! Tack, herr bostadsminister! Menar bostadsministern verkligen att man kommer att lyssna till vad vi kommer att motionera om? Det var ju en direkt uppmaning. Han säger att det finns möjligheter att motionera. Jag tycker att det var det mest positiva jag har hört här i dag. Då kan man också stryka det som Sten Lundström sedan befarar, att någon ändring inte kommer att ske i bostadsutskottet när det gäller det här betänkandet. Jag tror egentligen att bostadsministern, när han är riktigt ärlig på sin kammare, undrar varför han har släppt fram det här. Det är inte något kraftfullt.

Låt mig till sist bara upprepa det jag sade sist i mitt anförande:

Centerpartiet kräver lägre skatt på såväl byggande som boende, en fungerande konkurrens och ett flexibelt bruksvärdessystem som gör nyproduktion möjlig. Dessutom måste lagar och regler vara långsiktiga och stabila. Det går inte att fotsätta med snabba och hastiga kast när människor förväntar sig någonting långsiktigt, kraftfullt och bra.

Anf. 35 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Rigmor Stenmark talar om ett flexibelt bruksvärdessystem. Det som parterna på marknaden – SABO, fastighetsägarna och Hyresgästföreningen – har bett regeringen att utreda är så vitt jag vet något som ligger under utredning. Men det är inte alls det som Rigmor Stenmark kräver. Rigmor Stenmark bryr sig inte om parterna på bostadsmarknaden, vad de själva vill uppnå.

Rigmor Stenmark vill i sin iver avskaffa bruksvärdesprincipen som om det skulle vara någon grund för lägre hyror. Skälet till att man från fastighetsägarnas sida så ofta angriper bruksvärdesprincipen när det gäller nyproduktion är att man inte kan ta ut de höga hyror som man vill ta ut. På vilket sätt gynnar det de människor som i dag inte kan efterfråga några bostäder att hyrorna blir högre? På vilket sätt löser det problemet för alla de människor som står utanför bostadsmarknaden att vi får högre hyror?

Jag har mycket svårt att förstå att vi skulle få i gång ett byggande av hyresrätter för vanligt folk för att vi skruvar upp hyrorna. Det är ett fullständigt obegripligt resonemang som jag kan se det.

Jag vill ge Rigmor Stenmark delvis rätt när det gäller ytnormen. Jag tycker att vi ska diskutera den ganska ingående. Det finns ytterligare en grupp som har behov av större lägenheter, framför allt i min egen hemkommun. Det handlar om alla dem som i dag är trångbodda. Men på vilket sätt skulle den gruppen vara betjänt av att vi avskaffar bruksvärdesprincipen i nyproduktionen och släpper hyrorna fria för nyproduktionen? Vilka av de trångbodda familjerna i Malmö skulle över huvud taget ha någon möjlighet att efterfråga en rimlig och bra bostad om Rigmor Stenmark får som hon vill? Hon vill nämligen att vi ska ha en fri hyresättning vid nyproduktion. På vilket sätt skulle de här människorna få någon chans att kunna efterfråga en bostad?

Anf. 36 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Herr talman! 60 000 människor står i kö för en bostad i Uppsala. Jag kommer därifrån själv. Jag har varit i många samtal med dem som faktiskt vill bygga. Samtliga påpekar, precis som man nu gör ifrån Hyresgästföreningen, som jag tycker har givit med sig, och ifrån SABO i den trepartsöverenskommelse som finns, att det är de hårda reglerna i hyresättningssystemet som bromsar upp nyproduktionen.

Jag tycker att det är anmärkningsvärt att Sten Lundström innan utredningen är klar gör sig till tolk för att det inte ens är någonting som vi ska titta på. Det tycker jag är anmärkningsvärt att säga här i kammaren. Låt det för all del åtminstone noga prövas! Vänd och vrid på alla stenar när det gäller bruksvärdesystemet! Det behöver göras flexibelt. Vi måste få i gång en nyproduktion, Sten Lundström. Det gagnar alla. Det gagnar faktiskt människor som i dag är ganska förtvivlade över att de inte har en bostad.

Anf. 37 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Vi kan konstatera att byggandet av billiga hyresrätter som vanliga människor skulle ha kunnat efterfråga i stort sett har varit fullständigt dött under en lång period. Att då säga att man om man släpper hyrorna fria för nyproduktionen skulle skapa en enda bostad för de människor som i dag står utanför eftersom de inte har råd att efterfråga är naturligtvis bara ett mycket underligt resonemang.

Faktum är att varken fastighetsägarna eller Hyresgästföreningen eller SABO har krävt fri inflyttningshyra. Man har däremot krävt förhandlad hyra så att man har tydliga spelregler. Det är helt OK. Jag tycker att det är rimligt att både de som bygger och de som eventuellt ska bosätta sig har en uppfattning om vilka hyresnivåer det är.

Ingen säger att man vill avskaffa till exempel prövningsrätten gentemot kommunala bostäder. Det är precis tvärtom. De tre parterna har tillsammans bestämt sig för att bruksvärdesprincipen är ganska bra men att vi behöver göra några justeringar i den. En av dessa justeringar är att man ska kunna pröva hyrorna i god tid så att byggarna har möjlighet att se vilken nivå man hamnar på. Det finns ingen annan än borgerliga politiker som föreslår några fria inflyttningshyror.

Svara på frågan: Hur ska människor som i dag inte har någon möjlighet att efterfråga de hyresnivåer och boendekostnader som marknaden har lyckats skapa få en större möjlighet att skaffa sig en bostad för att man har en fri hyressättning? Vilka är de fastighetsägare som när det blir fri hyressättning kommer att sänka sina hyresnivåer så kraftigt att vanligt folk har råd att efterfråga bostäderna? Jag har alltid bara hört om ett enda problem när det gäller inflyttningshyran. Det är att man inte kan räkna in så mycket hyra som man behöver ta ut. Jag har aldrig hört att någon har sagt: Vi måste tyvärr ta ut så hög hyra på grund av att vi inte har fri hyressättning. Vi kan inte upplåta till rimliga priser åt vanligt folk.

Anf. 38 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Sten Lundström, jag tycker att du gör situationen i Sverige för de bostadslösa och för människor som behöver en bostad för att de ska studera eller för att de ska ha jobb till en väldigt liten fråga. Bostadspolitikerna är en kugge i helheten. Vi borde se det viktiga när det gäller att forma en framtida bostadspolitik och ta sikte på hela biten av åtgärder i Sverige.

Det handlar om kommunikationerna. Människorna ska kunna bo på ett ställe och jobba på ett annat. Det handlar om att se till att vi får tillväxt i företagen så att människor får möjlighet att få ett arbete att gå till och själva bestämma hur de vill ha det, att de får mer pengar kvar i sin egen portmonnä. Bort med bidragsberoendet! säger vi i Centerpartiet. Jobba lite mer långsiktigt, Sten Lundström! Titta inte så envist bara på en sak. Det är många saker som ska samverka för att vi allihop ska kunna må bra i dagens och i framtidens Sverige.

Anf. 39 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag tycker att det var intressant att debatten på slutet kom in på bostaden som den viktiga del av infrastrukturen som den ju faktiskt är. Det är därför man till skillnad från väldigt många andra saker på marknaden anser att bostaden inte är vilken vara som helst som marknaden kan få förfoga över och som ska bjudas ut. Jag tycker att bostadsmarknaden är sjuk. Det är inte bara sjuka hus. Det är även en sjuk marknad. Den fungerar ju inte. Det är helt uppenbart när det finns så många byggrätter, som vi hörde här innan. 60 000 byggrätter sitter de stora byggföretagen på nu. Det är en död hand över bostadsbyggandet. Man tycker inte att man kan få ut tillräckligt mycket av bostadsinnehavarna, de som ska bo där. Om man inte kan få det bygger man inte. Detta är inte riktigt bra.

Det som däremot är bra är att vi försöker göra någonting som ser ut att bli både ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbart. Det är syftet med denna proposition. Det är en del av det som man kan göra för att få en bättre fungerande bostadsmarknad.

Denna debatt börjar lida mot sitt slut. Så jag måste kommentera lite av det som har sagts här. Det är inte så mycket kvar för mig att säga förutom att framhålla det som jag tycker att vi själva har bidragit till i den här propositionen.

Jag tycker förstås att den diskussion som vi hade om EU tidigare och som en del företrädare för de borgerliga partierna drog upp bara är ett ytterligare argument emot EU. Det är den slutsats man kan dra. Vi kan inte bestämma över så mycket själva i det här landet utan att det ska notifieras i EU. Det är alldeles riktigt. Det tar tid. Vi har haft mycket problem med det, bland annat när det gäller allergisanering. Det löser sig så småningom.

Det har framförts lite kritik emot den proposition som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har jobbat med. Det har varit ett konstruktivt samarbete. Jag tackar för det. Jag hoppas på ett fortsatt samarbete i bostadsutskottet. Jag vet att ni allihopa är väldigt debattglada och konstruktiva. Så jag kan kanske få lite stöd för en del punkter som jag tycker behöver stärkas, nämligen miljökraven.

Vi har kommit ganska långt med det ändå i denna proposition. Jag ser undan för undan hur vi i Miljöpartiet har fått stöd för våra krav. Vi har fått igenom en hel del under tidigare mandatperiod. Vi har fått möjlighet att kombinera investeringsbidrag både för byggandet och för merkostnader för ekologisk hållbarhet.

Nu ställer vi miljökrav för att få del av den här investeringsstimulansen. Det är väldigt bra. Jag hade, som sagt, velat ha det en aning starkare. Men man får ge och ta i ett samarbete. I en trestegsraket kunde tredje steget vara det som jag tyckte att bostadsministern också uttryckte, att man faktiskt kan ställa miljökrav för bygglov över huvud taget. Det ska alltså vara ett generellt krav att det ska vara ett ekologiskt byggande så långt det går, så långt vi vet och så långt vi kan definiera det ekologiska byggandet. Det är det som en del remissinstanser har haft synpunkter på.

Det som vi däremot helt klart har fått stöd för och som har fått ett allmänt stöd av remissinstanserna är inriktningen på ett långsiktigt hållbart byggande liksom begränsningen till andra uppvärmningssystem än direktverkande el. Det är mycket glädjande. Om vi ska bygga 120 000 bostäder – som en del ställer sig lite tveksamma till – ska det åtminstone vara miljöriktigt byggande. Det går inte att hålla på och bygga hus snabbt, dyrt och mögelskadat. De skandaler som har varit i byggbranschen på senare år måste till varje pris motverkas. Vi har inte råd i samhället att ha sådant. Bostadskonsumenter har definitivt inte råd med ett sådant byggande som vi såg ute i Hammarby Sjöstad till exempel och på många andra håll. Här får vi sätta till pengar för mögelsanering och annat från statens sida. Det är fullkomligt horribelt. Här har vi alltså sjuka hus, och det är detta jag menar med att hela marknaden är sjuk på det sättet.

Jag hoppas att bostadsutskottet nu har möjlighet att få del av det vi fick under förra mandatperioden, nämligen erfarenheterna från Byggsektorns kretsloppsråd där man suttit och jobbat igenom detta mycket seriöst. Vi var där för ganska exakt fyra år sedan, och det vore bra om vi kunde få en liten repetition av det arbete som lades ned där.

Det är inte bara stora företag som kan använda sig av dessa miljöplaner. Meningen från byggsektorns sida när man gått ihop är att man vill

sprida detta till alla byggföretag. De som inte kan ta del av det tycker inte jag är seriösa byggföretag. De behöver inte få investeringsstimulanser.

Boverket och Byggekostnadsforum ska hjälpa till att föra ut de kunskaper som finns. Det är ett löfte som vi tar av dem.

Jag vill uppehålla mig lite just vid dessa projektanpassade miljöplaner och råd för utformning. Det är aktiviteter och åtaganden, en plan som redovisar ansvar och preciserar aktiviteter i olika skeden för beställarens och konsulternas arbete. Det rör arkitekter, byggkonstruktörer, VVS-konsulter, elkonsulter och mark- och geokonsulter. Det är väldigt seriöst, det hela, och man kan ha mycket bra användning av det.

I de flesta större byggprojekt som genomförs i Sverige i dag använder man Svensk Byggtjänsts allmänna föreskrifter. För er kännedom kan jag tala om att de heter AF AMA 98. De har tagits fram och används på frivillig väg.

Definitionen på en miljöplan är en handling som anger de särskilda miljöpåverkande åtgärderna inom områden som arbetsmetodik, val av byggmaterial, materialhantering, källsortering och omhändertagande av avfall för att säkerställa ett ökat skydd av miljön. Genom att ställa sådana här krav på miljöplan ställs också i praktiken krav på att det ska finnas miljöledningssystem, miljöansvarig hos både beställaren och entreprenören och så vidare.

Detta är någonting som man naturligtvis ställer sig bakom på de seriösa instanser som har yttrat sig över den här propositionen.

Sedan har ju de remissinstanser som faktiskt överlag tillstyrker den här nya stimulansen haft synpunkter på delar av förslagets konstruktion och omfattning, och detta har vi lyssnat på, till exempel när det gäller ytnormer och tillgänglighetskrav. HSB och BoKlok har lämnat synpunkter på storleken på bostäderna. Jag tycker att det är väldigt bra att man får in sådana synpunkter. De säger att 70 kvadratmeter är vad som behövs för att uppfylla tillgänglighetskraven. Då finns det ingen anledning för oss att säga att en lägenhet absolut måste vara 60 kvadratmeter. Det handlar om att ställa allmänna krav på tillgänglighet i enlighet med de handikappolitiska målsättningar och de tillgänglighetsnormer som följer av byggreglernas funktionskrav. Sådant här måste man lyssna på.

Däremot har vi inte tyckt att det finns någon anledning att gå ifrån kravet på att det inte ska vara direktverkande el. Man hade tänkt sig att kunna göra undantag för de tillfälliga studentbostäder som byggs, men i så fall tycker inte vi att man ska ge investeringsstimulans till den typen av byggande.

Studenterna är en väldigt viktig grupp. De är nytillträdande på bostadsmarknaden, ungdomar som inte har råd att betala de hyror som marknaden trott sig kunna ta ut tidigare. De företag som är seriösa och avser att vara kvar på byggmarknaden måste anpassa sig till de nya förutsättningar som råder. Det är helt orimligt att ligga kvar på en efterfrågan som för länge sedan är tillgodosedd. Det går inte att sälja exklusiva bostäder längre.

När det gäller de ungdomar och studenter som nu tillträder är det klart att det är en nödlösning att vara inneboende. Men den skattesänkning som vi föreslår är naturligtvis inte till hyrestanterna utan till de fastighetsägare som bygger små lägenheter som ungdomar kan efterfråga. Detta är faktiskt lite gammaldags. För, när jag började studera på högs-

kolan, kunde man bo inneboende ett tag, men mambor har vi väl som sagt tillräckligt av ändå.

Med detta, fru talman, avslutar jag mitt anförande och hoppas på en konstruktiv debatt i bostadsutskottet om detta. Ingenting är låst ännu. Vi ser fram emot motioner och debatter, och debatten kommer säkert att fortsätta även här i kammaren.

Anf. 40 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Fru talman! Jag tror att det är dags för Helena Hillar Rosenqvist och andra miljöpartister att inse att ni är en del av regeringsunderlaget och faktiskt får ta ansvar för det ni lägger fram, ansvar för helheten. Ni har en väldig tendens att försöka vara både i majoritet och i opposition. Jag tycker att det ska vara slut på det.

Först vill jag rätta till en sak. Helena Hillar Rosenqvist vill ge sken av att vi är tveksamma till att det behövs 120 000 lägenheter. Det är vi absolut inte tveksamma till. Det vi är tveksamma till är om ni kommer att kunna åstadkomma detta med de olika förslag ni lägger fram. Det är där tveksamheten finns.

Sedan berör inte Helena Hillar Rosenqvist någonting som jag trodde att hon skulle beröra. Miljöpartiet brukar prata om att hela Sverige ska leva, och i detta förslag är det olika regler beroende på var i Sverige bostäderna ska uppföras. Det är till storstadsregionerna och tillväxtorterna bidragen kommer att gå, och detta brukar få Miljöpartiet att skrika högt. Jag hör ingenting av det i dag – mycket märkligt!

Dessutom trodde jag att Miljöpartiet var ett obyråkratiskt parti, ett parti som stod utanför etablissemangen. Jag har dock blivit överbevisad om detta gång på gång, och i dag blir jag totalt överbevisad när jag läser det här förslaget. Så mycket byråkrati, så mycket krångel och så mycket nya regler är svårt att hitta på så få sidor som man har lyckats åstadkomma i den proposition som man nu lägger på bordet.

Det här med en miljöplan är tydligen Helena Hillar Rosenqvist väldigt stolt över. Men jag frågar henne: Blir planprocessen längre eller kortare? Blir det enklare med detta? Blir det fler som kan bygga? Blir konkurrensen bättre med denna miljöplan?

Anf. 41 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag får börja med det sista. Fastighetsägarförbundet, Arkitekt- och ingenjörsföretagen, Industrins byggmaterialgrupp, Byggherreföreningen, flera stora byggföretag, Landstingsfastigheter Örebro – det är några av dem vars representanter jag önskar att Marietta de Pourbaix-Lundin kommer att få möta om vi kan få till stånd ett möte med Byggssektorns kretsloppsråd. Jag tror att det nu lutar åt att det blir Moderaterna som blir ganska isolerade i frågan om att ha någon större förhoppning om att kunna bygga ekologiskt långsiktigt hållbart i det här landet.

Den tveksamhet som jag har märkt hos en del rörde alldeles riktigt, precis som Marietta de Pourbaix-Lundin sade, inte behovet utan möjligheten att genomföra detta byggande. Det var det jag hörde i Marietta de Pourbaix-Lundins anförande tidigare. Så kan det väl vara. Jag anser däremot att om man ska ha detta kraftiga byggande måste det vara långsiktigt hållbart, ekologiskt och socialt.

Till den sociala sidan hör väl i så fall den stimulans av bostadsbyggandet som Marietta de Pourbaix-Lundin påstår skulle vara bra om vi spred över hela landet. Det tycker inte jag. Jag bor i en väldigt liten kommun. Vi behöver sannerligen inte ha någon stimulans av bostadsbyggandet där. Det råder inget tvivel om att jag värnar om den typen av kommuner, naturligtvis. Vi har inte 6 000 invånare i vår kommun, men jag insisterar på att vår kommun ska få fortsätta att vara egen kommun och att vi ska kunna bo och leva där. Det vi inte behöver i vår kommun är stimulans av bostadsbyggandet. Det är helt andra stimulanser vi behöver.

Anf. 42 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! Vi behöver bara läsa propositionen när det gäller miljöplanen. Det står så här: "Som Boverket har anfört finns ännu varken kunskap eller metoder för att uppnå detta. Det saknas verktyg för att entydigt definiera vilka materialval, byggmetoder, etc. som är långsiktigt hållbara. Inte heller finns alla verktyg för att entydigt ta fram bra och fullständiga livscykelbedömningar på plats."

Då förstår man att det kommer att bli en hel del problem. Därför är min fråga igen till Helena Hillar Rosenqvist: Tror Helena Hillar Rosenqvist att detta kommer att underlätta byggandet? Kommer det att göra att små byggföretag vågar ge sig in för att försöka konkurrera med de stora för att bygga? Är inte småskalighet något som Miljöpartiet väldigt ofta pratar om?

Jag har ytterligare en fråga till Helena Hillar Rosenqvist, eftersom hon ingår i regeringsunderlaget och står bakom budgetpropositionen: Hur anser Helena Hillar Rosenqvist att finansieringen av det här kommer att gå till? Eftersom det är en kreditering på skattekontot är det inte ett bidrag som kommer att synas som en utgift i budgeten utan det kommer att minska skatteintäkterna. Det betyder att man inte uppfyller det som sägs i budgetlagen om utgiftstaket. Tycker Helena Hillar Rosenqvist att detta är bra? Har ni gett klartecken till detta?

Anf. 43 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag sitter inte personligen med i de budgetförhandlingarna. Men det rör inte utgiftstaken. Det här är naturligtvis en teknisk konstruktion. Själv tycker jag också, precis som vissa andra partier i den här kammaren, antar jag, att det är bra om vi kan få ned en del skatter. Den här konstruktionen är ett sätt i stället för att ösa ut bidrag. Ja, jag står naturligtvis bakom den. Det är därför vi har gått med på den. Det verkar vara helt genomförbart.

Jag kan hålla med om det som sades om Boverket. Jag tycker att det möjligtvis är lite pessimistiskt, men jag fortsätter att läsa det som Marietta de Pourbaix-Lundin började med, i samma stycke: "I takt med teknik- och kunskapsutvecklingen är det naturligt att både samhällets krav och branschens egna standarder och normer utvecklas i samma riktning. Regeringen förutsätter att särskilt Boverket och Byggkostnadsforum inom ramen för sina ansvarsområden tar ansvar för information, erfarenhetsåterföring och kunskapsutveckling."

Det här är ett arbete som hela tiden utvecklas och där branschen inte är lika pessimistisk som Marietta de Pourbaix-Lundin.

Anf. 44 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Intressant och konstruktivt är bedömningen från Helena Hillar Rosenqvist till oss andra i bostadsutskottet som har deltagit i debatten. Det tycker jag faktiskt är glädjande att Helena Hillar Rosenqvist tycker. Men frågan är hur pass mycket allvar Helena Hillar Rosenqvist menar med det. Är det bara ett smicker, eller menar man verkligen att man tänker ta till sig de förslag som vi har fört fram?

Jag vill bara peka på en sak när det gäller Stockholmsregionen. Helena Hillar Rosenqvist borde vara garanten för att man inte bara pratar Stockholmsregion utan att man pratar hela Mälardalsregionen. Häromdagen var vi på Mälardalsrådet. Där säger man klart från den lilla kommunen Heby med ca 15 000 invånare: Vi behöver Stockholms miljonstad. Stockholms stad säger precis samma sak om Heby. Vi behöver Heby. Vi måste våga se att vi måste vidga begreppen.

Vi måste också se till kommunikationerna. Vi måste dessutom se till att satsa på småföretagen för att få i gång Sverige. Den proposition som har lagts fram i dag kan man nästan kasta i papperskorgen.

Men det finns faktiskt två saker som är bra och som jag tror att Miljöpartiet har anledning att hålla i lite extra. Det som är bra är faktiskt miljöstatsningen. Den måste ju ingå i allt arbete i regeringen. Vi har i Habitatkommittén krävt att miljömålen ska inarbetas i alla myndigheter, i allt arbete. Det tycker jag är bra.

Sedan tycker jag också naturligtvis att det är väldigt bra att man ställer krav på att det inte ska vara direktverkande el för uppvärmning. Dessvärre tror jag att Moderaterna kommer att bli ganska isolerade i den här frågan. Jag hoppas att även Moderaterna tar till sig alla synpunkter som har kommit fram i remissdebatten för en förändring av propositionen, om den nu ska vara kvar.

Anf. 45 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Den repliken var avsedd för mig, antar jag. Jag har inte exakt klart för mig de exakta gränserna. Jag inser precis det problem som Rigmor tar upp, nämligen utbytet mellan kommuner i Stockholmsregionen till exempel.

En annan sak som jag vet att jag har bidragit med i mycket hög grad är kombinationen av tilldelning av högskoleplatser till högskoleorter som kan erbjuda studenterna bostäder. När jag åkte tunnelbana häromdagen såg jag faktiskt en annons från Eskilstuna och Västerås där de gör reklam för sin bostadsgaranti för att på det sättet locka studenter. Det är på det viset man kan sprida det. Jag inser att vi i Ödeshög kanske inte kan ta del av den utvecklingen. Däremot åker våra ungdomar gärna till orter där de kan få en bostad.

Småföretag har jag ett väldigt bra exempel på från mitt län. Det är ett företag som är väldigt kostnadsmedvetet, miljömedvetet och socialt medvetet som har fått rätt att bygga här i Stockholm, på Kungsholmen. De har kunnat konkurrera. Fler sådana exempel vill jag hemskt gärna se.

Jag vet inte om konkurrensen på detta område ska komma utifrån resten av Europa. Jag tror faktiskt inte så mycket på det. Det har visat sig att det inte är så många utländska byggare i Sverige. Men sådana här små och medelstora företag har absolut en marknad.

Anf. 46 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Det måste väl ändå vara så, Helena Hillar Rosenqvist, att ni har gått med på det som står i den här propositionen. Ni har väl ändå varit med på att säga att man ska införa ett tak för hur stort belopp per kvadratmeter lägenhetsyta som kan tillgodogöras fastighetsägarens skattekonto. Taket bör vara detsamma för hyresbostäder och studentlägenheter. Det bör vara 2 500 kr i Stockholmsregionen, 2 000 kr i Göteborgs- och Malmöregionerna samt 1 500 kr i övriga tillväxtregioner.

Miljöpartiet får väl ändå erkänna, det håller jag med Moderaterna om, att ni är med i samarbetet med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet och inte inta en annan hållning när man kommer i kammaren och blir lite trängd. Någon ordning får det faktiskt vara.

Och varför ska det vara den här skillnaden? Varför ska man inte erkänna att en tillväxtregion kan vara hela Sverige i dag?

Anf. 47 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Det var det konstigaste jag har hört. Det är självklart att vi tar ansvar för det vi för fram. Om vi inte kan prata om de här frågorna är det ingen mening att vi har några debatter över huvud taget, vare sig remissdebatter, utskottsdebatter, debatter om betänkanden eller någonting. Självklart tar jag ansvar för det här. Jag tycker att det är ett jättebra förslag. Jag hoppas att det är fler som ställer upp bakom det.

Vi har fått några sådana vinkar, att det finns delar i propositionen som även Centerpartiet kan ställa upp på. Det är väl snarare Centerpartiet som får tala om var man står i frågorna. Jag vet vilket engagemang Rigmor Stenmark har i allmännyttan och annat. Det ska väl inte vara så svårt att komma överens i dessa frågor. Det är ingen anledning att stå här och kasta skit på varandra.

Anf. 48 NINA LUNDSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till Helena Hillar Rosenqvist apropå att hon säger att marknaden är sjuk. Hon drar också upp det som statsrådet Lövdén var inne på, nämligen att de stora byggföretagen har 60 000 byggrätter och att de stora byggföretagen är det stora problemet.

Jag skulle vilja veta vad Helena Hillar Rosenqvist anser om det statliga ansvaret och statens agerande i markfrågorna. Det är intressant att ställa frågan även till Helena Hillar Rosenqvist eftersom hon ställer sig bakom förslaget, inte minst med tanke på att staten litar sig med de två största byggjättarna i så kallade gemensamma utvecklingsbolag. Staten tillsammans med de två största byggjättarna bildar bolag där man flyttar över markinnehavet. Vad tycker Helena Hillar Rosenqvist om det? Vore det inte bra att se över det statliga ansvaret och konkurrensfrågorna med tanke på att marken har identifierats av många som en viktig del i att få till stånd ett byggande?

Anf. 49 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jo, det kan vara som Nina Lundström säger, nämligen att det här måste ses över.

Anf. 50 NINA LUNDSTRÖM (fp):

Fru talman! Det är mycket glädjande att jag kan få det beskedet med anledning av att jag tidigare inte har fått besked från statsrådet. Det gläder mig.

Den andra frågan jag har till Helena Hillar Rosenqvist gäller vad studentorganisationerna har tagit upp i sina remissvar. Jag anser att bidragen är ett bekymmer, och jag vill belysa ytterligare ett problem. Bidragen kringgärdas med regelverk som exempelvis påverkar möjligheten att använda direktverkande el. Det går inte att använda sig av tillfälligt bygglov och modulverksamheter. Jag är övertygad om att man kommer att göra det i alla fall eftersom man struntar i bidragen. Ser inte Helena Hillar Rosenqvist att bidragen och de tio regelverk som bland annat jag tog upp är ett bekymmer? Det är ett bekymmer hur ett byggande ska komma till stånd. Regelverken blir alldeles för omständliga. Detsamma gäller, som vi hörde tidigare, hållbar utveckling. Man vet inte ens hur regeln ska utvärderas. Är inte detta ett stort bekymmer?

Anf. 51 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag har tagit del av studentföreträdarnas synpunkter. Jag kan möjligtvis tycka att de tillfälliga byggloven är en nödlösning. De är inte långsiktigt hållbara. Dessutom är de billiga.

Det är inte fråga om något idiotstopp för någonting. Så mycket statlig styrning vill inte ens jag ha för dessa frågor. De tillfälliga byggloven har visat sig ändamålsenliga. Däremot ska de inte omfattas av de stöd som har en långsiktig karaktär. Jag tror att vi har hamnat ganska lagom. Jag skulle däremot gärna se att man löser frågorna lite mer permanent bland annat i Stockholmsområdet.

Rigmor har gått, men jag vet att man är på gång i Uppsala med att bygga studentbostäder. Det har den nya landshövdingen lovat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositionen hänvisades till bostadsutskottet.

2 § Ledigheter

Talmannen meddelade att *Per Landgren* (kd) ansökt om föräldraledighet under tiden den 15 april–13 juni.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Jakob Forssmed* (kd) skulle tjänstgöra som ersättare för Per Landgren.

Talmannen meddelade att *Annika Nilsson* (s) ansökt om föräldradig-
dighet under tiden den 17 april–30 juni.

Prot. 2002/03:76
21 mars

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Johan Andersson* (s) skulle tjänstgöra som er-
sättare för *Annika Nilsson*.

3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2002/03:222

Till riksdagen

Interpellation 2002/03:222 av Allan Widman (fp) om riksdagsbeslut
på försvars- och säkerhetsområdet

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 28 mars 2003.

Skälet till dröjsmålet är en sedan länge bestämd planeringsdag och
semester för försvarsministern.

Stockholm den 17 mars 2003

Försvarsdepartementet

Leni Björklund

Enligt uppdrag

Ingvar Åkesson

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2002/03:232

Till riksdagen

Interpellation 2002/03:232 av Rigmor Stenmark om bygg- och bo-
stadsmarknaden kommer att besvaras fredagen den 28 mars.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa.

Stockholm den 18 mars 2003

Finansdepartementet

Lars-Erik Lövdén

Interpellation 2002/03:242

Till riksdagen

Interpellation 2002/03:242 av Runar Patriksson (fp) om mervär-
desskatt för artistframträdanden

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 8 april 2003.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa samt andra externa engagemang.

Stockholm den 20 mars 2003

Finansdepartementet

Bosse Ringholm

Till riksdagen

Interpellation 2002/03:243 av Gunilla Wahlén (v) om socialtjänstens ansvar för asylsökande barn

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 1 april 2003.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 20 mars 2003

Socialdepartementet

Morgan Johansson

Enligt uppdrag

Erna Zelmin-Åberg

Expeditions- och rättschef

*Svar på
interpellationer*

4 § Svar på interpellation 2002/03:225 om GATS

Anf. 52 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Lotta Nilsson Hedström har ställt en rad frågor rörande de pågående tjänstehandelsförhandlingarna i WTO.

De förhandlingar som nu pågår syftar till att vidareutveckla WTO:s avtal för handel med privata tjänster, GATS. Förhandlingarna tar sikte på ökad öppenhet för handel med privata tjänster, på samma sätt som redan finns i dag för många varor. Utgångspunkten är att länder inte ska diskriminera vissa tjänsteproducenter på grund av deras nationalitet.

Men länder kan också fritt välja att undanta delar av den privata tjänstemarknaden. EU till exempel erbjuder inga åtaganden inom utbildnings-, hälso- och sjukvårdssektorn eller audiovisuella tjänster, utöver dem som vissa medlemsstater redan gjort, trots att det i Sverige och flera andra EU-länder i dag finns privata aktörer. Alla länder har gjort motsvarande undantag för delar av sina ekonomier.

I GATS-avtalet finns en fundamental artikel som slår fast att offentliga tjänster inte omfattas av avtalet. Regeringen skulle inte acceptera att denna artikel stryks ur avtalet eftersom balansen mellan privat och offentligt inte är en fråga för WTO. Inget annat land har heller föreslagit att den stryks.

EU har i den nu pågående tjänstehandelsförhandlingen bett andra WTO-länder att öppna upp delar av sina privata tjänstesektorer för utländsk konkurrens. Det gynnar konsumenter och minskar maktmissbruk av privata monopol i alla typer av länder.

Men det gynnar också vår egen export av såväl varor som tjänster. Svenska exportföretag som Ikea, Electrolux och Hennes & Mauritz har ett stort behov av att sälja sina varor på ett effektivt och billigt sätt.

EU:s önskemål är emellertid inte lika för alla; EU ber rika länder att göra mer än de fattiga. När det gäller de fattigaste omfattar önskemålen bara fyra fem sektorer, främst telekommunikationer och finansiella tjänster.

Jag tror att det är en felaktig föreställning att u-länderna skulle vara förlorare på ökad handel med tjänster. I GATS-förhandlingarna har vi i själva verket sett att många u-länder vill ha ökad tillgång till andra länders marknader. Till exempel är Sri Lanka, Indien och Kina pådrivande

för friare handel med transporttjänster. Och ett land som Kenya har visat intresse för export av bland annat arkitekts- och ingenjörstjänster, inte minst till grannländerna.

Regeringens överväganden i tjänsteförhandlingarna utgår från skrivelsen *Öppen handel – rättvisa spelregler*, som lades fram i riksdagen år 1999. Också Miljöpartiet ställde sig bakom denna skrivelse.

Regeringen ger dessutom löpande information till allmänheten om Sveriges olika ställningstaganden i förhandlingarna. I Utrikesdepartementets referensgrupp för WTO-frågor ges tillfälle för deltagare från frivilligorganisationer, fackföreningar och näringsliv att lämna synpunkter som i sin tur förbättrar beslutsunderlaget för regeringen. Gruppen är öppen för alla intresserade organisationer. Den möts ungefär en gång i månaden, och rapporterna från mötena finns tillgängliga på UD:s hemsida. Flera specifika möten har också hållits om GATS-förhandlingarna.

Mer problematiskt är det med öppenheten i EU. Jag tycker att kommissionen ska offentliggöra alla EU:s dokument i förhandlingarna. Det har vi från svensk sida framfört vid upprepade tillfällen, men tyvärr motsätter sig flera EU-länder detta.

För regeringen är det en självklarhet att samordna handelspolitiken, utvecklingspolitiken och politiken för hållbar utveckling. Det har varit en svensk linje långt innan millenniemålen och toppmötet i Johannesburg tog upp behovet av koherens. Vi ser inte heller någon motsättning mellan våra målsättningar för dessa politikområden.

Däremot finns det mycket kvar att göra för att uppnå koherens på internationell nivå. Från svenskt perspektiv var därför beslutet att göra den nya förhandlingsrundan i WTO till en utvecklingsrunda en stor framgång. Genom dessa förhandlingar vill vi bland annat försäkra oss om att WTO:s regelverk understöder de multilaterala miljökonventionerna. Vi vill uppnå nolltullar för miljövaror och miljötjänster och göra oss av med subventioner som leder till utfiskade världshav. Vi vill också försöka komma åt de många kvarvarande hindren mot u-ländernas integration i världsekonomin. EU:s jordbrukspolitik är ett uppenbart exempel. För att lyckas behöver vi stöd av alla goda krafter.

Denna hållning återspeglas också i den kommande utvecklingspropositionen där handelspolitiken, och en rad andra politikområden, kommer att ha en framskjuten plats.

Anf. 53 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Tack, ministern, för svaret. Tyvärr har svaret inte gjort mig nöjd, därav debatt.

GATS-processen är en svårgenomtränglig materia. Det handlar om ett arbete i många steg, utdraget över en lång tid och med många aktörer. Det gör att det är svårt även för en politiker att tränga sig in i den materian. På vägen har mycken oro uppstått. Några av de frågor som jag ställer speglar den oro som finns. Det handlar om oro för både nationell och global demokrati och för att – och det tycker jag är det mest anmärkningsvärda i ministrarnas svar – balansen mellan det privata och det offentliga inte är en fråga för WTO. GATS-avtalet handlar ju om att utöka möjligheterna att öppna offentlig reglerad marknad för privat. Det är

poängen med det hela: öppna och liberalisera för utökad konkurrensut-sättning.

Då är de styrkeförhållanden som råder i dag i världen och över huvud taget i WTO-processen sådana att det här hittills inte har gynnat de fat-tiga och de förhandlingssvaga länderna så att de kunnat hävda sina in-tressen. Det handlar oftast om att det när det gäller de offentliga mark-naderna och de tjänster som för vanliga människor är livsavgörande inte finns några starka motkrafter. Det sägs till och med av en av de stora industrimagnaterna i världen, George Soros, att bolagsintressena på det globala planet inte möter en demokratisk struktur som kan ge motvikt emot de intressen som det privata näringslivet vill ha. Den motvikten är det som den politiska och ideologiska diskussionen handlar om i många av de västerländska demokratierna.

Vad GATS-avtalet, så som det har framstått, handlar om är naturligt-vis att ge tillträde till den gigantiska tjänstemarknaden, som är reglerad. Det handlar bara om avreglering. Det här tycker jag inte speglas i mi-nisterns svar.

Jag känner att den fråga som jag skulle vilja ställa för fortsatt diskuss-ion är hur vi kan garantera att det, när GATS-avtalet väl sluts, fortsatt blir en öppen process där man kan backa och där man kan fortsätta, även efter ett regimskifte i till exempel Sverige, att värna delar av offentlig sektor som nu förefaller vara skyddade? Det här är den fråga som jag skulle vilja ha svar på.

Anf. 54 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Lotta Nilsson Hedström säger att frågan är mycket kom-plexerad, att GATS-avtalet är en svårgenomtränglig materia. Där vill jag verkligen hålla med. Jag har ägnat mig åt de här frågorna och upphör inte att förvånas över hur svårt man kan uttrycka också ganska enkla ting. Här är fantasin och kreativiteten oändlig hos de förhandlare som ser ut att monopolisera de här texterna. Det är en ohyggligt svårgenomtränglig materia.

Jag kan också förstå den oro som det här ger när det är så svårt att läsa, när det är så konstig prosa och när det är så underliga uttrycksför-mer. Då är det lätt att dra slutsatsen att det här syftar till att skyla någon-ting, att hemlighålla någonting, att meningen inte är att det ska begripas. Men i sak är det faktiskt inte min uppfattning. Vi har i Sverige ingenting att dölja på det här området. Vi lägger ut alla våra positioner, redovisar allt vad vi tycker, allt vad EU tycker i alla de frågor där vi inte av rent förhandlingstaktiska skäl måste vara försiktiga. Jag måste för min del säga att den här oron är, om än förstäelig, så i de allra flesta fall obefo-gad.

Den viktigaste invändning som Lotta Nilsson Hedström tar upp gäller proportionerna mellan privat och offentligt. Det GATS-avtal som vi har i dag tar sikte bara på att öka konkurrensen på den privata tjänstemark-naden. Hur stor offentlig sektor ett land har lägger sig avtalet inte i. När avtalet nu ska förhandlas om och utvecklas har EU tydligt markerat i de krav som EU ställer på andra länder att syftet inte är att ändra detta. EU försöker inte få någon att privatisera någon offentlig tjänst. De tjänster som bedrivs i privat regi däremot är en helt annan sak. I Sverige gör vi inte skillnad på svenskar och utlänningar när vi bestämmer vem som ska

få lov att sälja en tjänst. På samma sätt vill vi att svenska företag ska få lov att vara med på andra länders tjänstemarknader. Jag vägrar att tro att fattiga människor i u-länder gynnas av att privata företag som säljer tjänster får monopol och slipper konkurrensen.

Sverige är ett av de länder i hela världen som gjorde mest ambitiösa åtaganden i GATS-avtalet förra gången det förhandlades. Samtidigt har vi en stor offentlig sektor och omfattande reglering av våra tjänstemarknader. Det om något visar att GATS inte är ett instrument för vare sig privatisering eller avreglering i världen. I alla fall kan det inte vara något kraftfullt instrument om Sverige, som det land som har åtagit sig mest, samtidigt har kanske den största och den mest reglerade verksamheten. Poängen, Lotta Nilsson Hedström, med GATS är absolut inte att öppna för privatiseringar.

Frågan om man i senare avtal kan riva upp åtaganden om det till exempel blir regeringsskiftet är en mycket intressant, viktig och central fråga. Den ska jag återkomma till i den fortsatta debatten.

Anf. 55 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Det man skulle önska är att regeringen, eftersom ministern till viss del förstår oron, tar på sig en mer pedagogisk roll och verkligen för ut det positiva som avtalet skulle kunna innebära och talar om vilka riskerna är med avtalet. I det sammanhanget är en klar konsekvensanalys ett krav som upprepade gånger har riktats från både organisationer som finns i referensgruppen och internationella organisationer som företräder utvecklingsintressen. Vad kan GATS-avtalet innebära som bäst och som sämst? Det skulle jag vilja att ministern talade om när avtalet sluts.

Dessutom skulle jag önska att regeringen till riksdagen kommer med en skrivelse för att förankra positionerna inför det ministermöte i Cancun i september där de här frågorna kommer att ytterligare befästas i den nya avtalsskrivningen, så att de svenska positionerna får en folklig förankring här i vår folkrepresentation i riksdagen.

Som avslutning hade jag också en fråga som riktade sig till ministern om hur regeringen har arbetat i processen, till exempel med att ta fram bindningslistan. Den är ju väldigt svårtolkad. Är det tänkbart att regeringen på hemsidan lägger ut en pedagogisk och mer förklarande text om hur man ska läsa de åtaganden som Sverige har accepterat att EU gör och vilka krav, *requests*, som man har ställt på andra länder?

Anf. 56 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag kan försäkra Lotta Nilsson Hedström om att jag kommer att se till att förhandlingarna kommer att bedrivas med största möjliga öppenhet gentemot riksdagen och gentemot den svenska allmänheten. När förhandlingarna så småningom är färdiga kommer vi också att vara väldigt öppna med vad de innebär och vad det finns för möjligheter att utveckla dem vidare.

Vad gäller frågan om vi ska förankra våra positioner i en skrivelse inför höstens WTO-ministermöte i Cancun vill jag berätta att sista datum att göra det var i går, den 20 mars. Men vi har faktiskt lämnat en skrivelse till riksdagen som har lett till ett beslut och en debatt om vad som ska gälla för hela den rundan, där mötet i Cancun är en mittpunkt. Skri-

velsen utarbetade regeringen tillsammans med bland annat Miljöpartiet, och vi var eniga om varje bokstav i hela det beslutsunderlag som då antogs inför den nuvarande rundan.

Lotta Nilsson Hedström uttrycker oro för att Sverige ska tvingas privatisera offentliga tjänster och att den avgränsning mellan offentligt och privat som vi har valt i Sverige skulle hotas av GATS. Det är en oro som jag vet finns runtom i det svenska samhället.

I förra veckan var det en demonstration i Göteborg där människor gick runt och klistrade till-salu-lappar på Sahlgrenska sjukhuset, stadsbiblioteket och på andra av medborgarna starkt uppskattade offentliga institutioner.

Jag skulle vilja påpeka, lugnt och stillsamt, att hotet att privatisera Sahlgrenska sjukhuset, stadsbiblioteket och Södersjukhuset kommer inte från GATS och WTO, utan det kommer från risken att Miljöpartiet sätter sig i en borgerlig regering eller att Miljöpartiet gör upp med marknadsfundamentalisterna i Folkpartiet om en privatiseringspolitik. Vi vet ju att Miljöpartiet och Folkpartiet står varandra nära i dessa frågor. Detta var en av de första och lättaste frågorna att lägga bakom er när ni förhandlade om att bilda en borgerlig regering tillsammans efter valet i höstas. Ni förhandlade runtom i utskotten om detta, och det pågår förhandlingar kontinuerligt på olika områden av den offentliga verksamheten.

Min enkla returfråga till Lotta Nilsson Hedström är: Kan du försäkra mig att du kan hålla det hot om privatisering av offentliga verksamheter som jag nu håller borta från WTO och GATS borta från Sveriges riksdag, det vill säga en uppgörelse om en borgerlig regering som Miljöpartiet ingår i eller stöder? Är det ett hot som finns, eller är det ett hot som jag från och med denna debatt kan utgå från är borta? Kommer Lotta Nilsson Hedström själv att någonsin rösta för en sådan regering, då är det detta hot vi ska diskutera om oron gäller den offentliga verksamheten i Sverige, inte diffusa spöken från Genève.

Anf. 57 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Då bytte vi därmed lite fokus i debatten. Kort svar på den frågan: Vi är för mångfald. Vi önskar en mångfald av aktörer på både tjänste- och varumarknaderna och i servicesektorn över huvud taget både i Sverige och utomlands. Vi kommer fortsättningsvis att verka för lösningar i Sverige där offentlig verksamhet finns som en stabil skattefinansierad kärna och konkurrensutsätts i den mån det garanterar kvalitet och mångfald. Det är mitt svar vad gäller Sverige.

Men den stora oron och det riktigt, riktigt intressanta med GATS och de risker som kan förutses med GATS är hur detta landar i de fattiga länderna. Det handlar då om processen, arbetssättet under förhandlingsarbetet, styrkeförhållandena i utgångspositionen och att kunna hävda sin rätt både till tillträde till marknader och till att kunna skydda inhemska funktioner i fattiga länder. Här har WTO-processen varit oerhört kritiserad ända sedan start, och det vet näringsministern. Eftersom styrkeförhållandena mellan länder och regeringar inom GATS inte är jämna från början, kommer heller inte förhandlingsresultatet, som det ser ut i dag, att kunna garantera ett gott utfall för de fattiga länderna. Det som behövs är ett moratorium, att man förändrar arbetsprocessen inom WTO innan man

lägger in nya stora områden, och tjänstehandeln är ett enormt stort område.

Det är mitt svar att vi behöver sätta fokus vad gäller GATS utanför Sverige. När det gäller offentlig sektor i Sverige drar vi åt samma håll. Vi verkar för mångfald och för kvalitet, och det kommer vi att fortsätta göra.

Prot. 2002/03:76
21 mars

Svar på
interpellationer

Anf. 58 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag noterar att Lotta Nilsson Hedström inte svarar på min fråga. Hon uttrycker oro för att GATS och WTO ska tvingas ändra gränsen mellan offentligt och privat. Det hotet kommer inte från Genève. Det är inte det som är hotet. Hotet kommer från Miljöpartiet, som har i sin hand att utse Lars Leijonborg eller Bo Lundgren till statsminister i Sverige och som kan använda detta till att se till att Sahlgrenska sjukhuset och stadsbiblioteket på Götaplatsen blir till salu. Där är hotet mot den offentliga verksamheten. Där är hotet om att flytta gränsen mellan offentligt och privat.

När jag påtalar detta säger Lotta Nilsson Hedström i stället för att svara på min fråga att det inte är det som saken gäller, utan nu gäller det u-länderna. Vad gäller u-länderna kommer GATS inte att innebära något sådant. Sverige kommer inte att stödja det. Vi kommer i så fall att motsätta oss det. Men vi ser inte att något land på något område ännu har begärt den typen av saker.

Nu är det Sverige som diskussionen gäller i Sveriges riksdag. Lotta Nilsson Hedström har inte kunnat lova mig att det hot som hon skrämmar med från Genève inte behöver tas på allvar i Sverige. Jag är orolig för att gränsen mellan offentligt och privat kan flyttas. Du har i din hand att påverka detta. Kom inte och skräm med Supachai och med konstiga bokstavsförkortningar från den internationella handelsförhandlarjargongen! Ta ansvar för det egna ställningstagandet! Ska Sahlgrenska och stadsbiblioteket bli till salu så är det i dina händer, inte i några diffusa internationella organisationers.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 2002/03:221 om reumatologi som specialitet

Anf. 59 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Marie Wahlgren har frågat mig om jag kommer att följa Socialstyrelsens rekommendation att avskaffa reumatologi som specialitet och om jag fortsättningsvis tänker arbeta för att stärka forskning och behandling av reumatism, inte minst om specialiteten reumatologi avskaffas.

Socialstyrelsen överlämnade i början av februari sin rapport *Läkarnas specialistutbildning och strukturen för medicinska specialiteter* till Socialdepartementet, i vilken Socialstyrelsen föreslår att några specialiteter ska avföras helt från specialitetsförteckningen. Hit hör inte reumatologi, som i stället föreslås utgöra en grenspecialitet till internmedicin.

Socialstyrelsens förslag är ute på remiss till och med den 15 juni. Därigenom ges alla som berörs av förslaget goda möjligheter att lämna synpunkter.

Jag vill inte förekomma pågående remissbehandling genom att här och nu ta ställning till Socialstyrelsens förslag.

Anf. 60 MARIE WAHLGREN (fp):

Fru talman! Jag tackar ministern för svaret, även om jag måste säga att jag blev ganska besviken på det. Jag kan ha en viss förståelse för att ministern inte vill föregripa en remissrunda, och jag accepterar därför att ministern inte vill svara på min första fråga, även om jag i denna debatt kommer att utveckla mina egna ståndpunkter när det gäller den.

Däremot tycker jag faktiskt att det är svagt av ministern att inte på något sätt i sitt svar beröra min andra fråga, den som ju är betydligt bredare och handlar om hur vi generellt ska stärka behandling och forskning kring reumatologi.

Ministern säger i sitt svar på frågan att man går ut med en bred remissomgång. Jag undrar varför man i denna remissrunda inte specifikt har vänt sig till exempelvis de organisationer där reumatikerna själva är med och den organisation som kanske starkast har drivit denna debatt, nämligen Reumatikerförbundet.

Jag tycker också att det är konstigt att man inte väljer att vända sig till exempelvis Spenshult som är reumatikernas eget sjukhus och som har en oerhört hög kompetens när det gäller både vårdfrågan och forskning inom detta område.

Jag har tre frågor som jag vill ställa till ministern och som jag hoppas att han kommer att besvara i sitt nästa inlägg.

Den första frågan är: Tänker ministern se till att man breddar denna remissrunda och faktiskt skickar remissen direkt till representanter både för reumatikerna och för forskningen och professionen på ett annat sätt än man har gjort?

Min andra fråga är: Kommer ministern att komma tillbaka till riksdagen med denna fråga så att den avgörs här och inte hos regeringen?

Till sist skulle jag vilja att ministern besvarar min andra fråga i interpellationen: Hur ser ministern på att vi kan stärka arbetet för forskning och behandling av reumatism?

Under de minuter som jag har kvar tänkte jag redogöra lite grann för mina egna synpunkter på att ta bort reumatologi som en basspecialitet.

Reumatiska sjukdomar – det är inte en sjukdom utan det är ett stort antal sjukdomar – drabbar ungefär en miljon svenskar. Det är alltså en specialitet som berör en stor grupp människor. Och någon har beskrivit dem som boende i vården och inte turister. Det är människor som ständigt är i kontakt med sin vårdgivare och med sina specialister. De behöver den trygghet som en god tillgång till specialister innebär. I dag har vi redan brist på reumatikerspecialister. Man säger att vi under de närmaste åren skulle behöva komma upp till åtminstone 200–300 specialister.

Reumatikerläkarna känner en oerhört stor oro för att detta förslag kommer att förlänga utbildningen mot specialiteten med ett och ett halvt till två år. Unga läkare kanske då tycker att det är en för lång väg att gå, och man får därför en ytterligare brist på specialister.

Dessutom sänker det naturligtvis statusen på området om det inte är en basspecialitet, och detta i ett läge då forskningen går så remarkabelt framåt.

Jag hoppas att ministern tar tillfället i akt att svara på mina frågor i sitt nästa inlägg.

Prot. 2002/03:76

21 mars

*Svar på
interpellationer*

Anf. 61 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Bland de sjukdomar som berör en stor del av Sveriges befolkning finns de reumatiska. Vi kanske själva är drabbade eller har någon vän, arbetskamrat, granne eller släkting som har drabbats. Även barn drabbas. Årligen insjuknar ca 200 barn i någon reumatisk sjukdom.

För några veckor sedan träffade Centerpartiet företrädare för handikapporganisationerna, och genom riksdagens handikappforum har jag träffat unga handikappade. Jag delar deras oro över framtiden för reumatikerna. Det har varit namninsamlingar. Många har protesterat mot Socialstyrelsens förslag.

Nu säger ministern att förslaget är ute på remiss. Reumatismen är en folksjukdom. Därför vill jag fråga ministern om han är beredd att låta svenska folkets representanter, alltså riksdagens valda ledamöter, fatta beslut om reumatologins framtid.

Riksdagen har tagit prioriteringsbeslut genom hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Inom prioriteringsgrupp 1 finns svårt kroniskt sjuka och de som har sjukdomar som utan behandling leder till invaliditet eller för tidig död. Anser ministern att reumatikerna ryms inom denna grupp och därför ska prioriteras?

Medicinsk forskning inom olika discipliner är oerhört viktig. Orsakerna till reumatisk sjukdom är ofta okända. Vi behöver alltså få fram nya behandlingsmetoder och nya mediciner. Om specialiteten reumatologi skulle avskaffas finns det en uppenbar risk för att forskningsanslagen kan krympa. Hur ser ministern på en sådan farhåga?

Vi behöver fler reumatologer i Sverige. Antalet aktiva specialister i reumatologi är långt mindre än det verkliga behovet. Redan i dag är det stora problem med att rekrytera, och stora pensionsavgångar är att vänta inom de närmaste tio åren. Frågan blir därför: Hur ska man kunna tillgoda dessa akuta utbildningsbehov?

De reumatiska sjukdomarna är allvarliga. Leder, rygg, senor, bindväv, muskler och fett drabbas. Men symtomen kan behandlas. Dödligheten kan minskas. Människor kan återgå till arbete och studier och bli mer aktiva i familjelivet och i fritidsaktiviteter. Människor kan känna sig behövda och uppskattade i samhället. Men då behövs en offensiv satsning och inte en nedrustning.

Anf. 62 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag vill redan nu meddela att detta blir mitt sista inlägg i denna diskussion. Jag tycker att vi i riksdagen ska visa respekt för den ordning som vi har när det gäller utredningar, remissbehandling och regeringsförslag.

Det är en otroligt svår utredning som Socialstyrelsen har redovisat. Vi vet att den kommer att väcka mycket diskussion, vilket kräver en omfattande och öppen diskussion hos alla berörda.

Jag tycker att det är att bryta mot den ordning som vi har att kräva att vi här och nu ska ta ställning till de förslag som Socialstyrelsen har lämnat. Låt remissinstanserna diskutera detta. De organisationer som inte är med på remissförteckningen är, som ni vet, välkomna med sina synpunkter, och vi kommer självklart att ta noga del av deras synpunkter och väga in dem vid behandlingen. Men det är med den ordningen inte rimligt att ett utredningsförslag som är ute på remiss ska avfärdas i en interpellationsdebatt i Sveriges riksdag. Jag kommer inte att kommentera frågorna mer i denna debatt.

Anf. 63 MARIE WAHLGREN (fp):

Fru talman! Som ministern mycket tydligt måste ha hört avkrävde jag honom faktiskt inte just det svaret, utan jag avkrävde honom svar på min andra fråga som inte behandlas i den här utredningen utan som har ett mycket bredare perspektiv, nämligen hur vi ska se till att reumatikervården i det här landet blir bättre. Jag får ge ministern några förslag eftersom han själv inte tycks vara intresserad av området över huvud taget.

Vi hade behövt ha vägar för att förbättra samarbetet ytterligare mellan primärvård och specialistvård eftersom vi i dag ser att alltför många reumatiker kommer till vård och diagnos alldeles för sent. När man talar om en annan sjukdom som ligger inom detta område, fibromyalgi, talar man ibland om att det kan ta upp till åtta år innan rätt diagnos ställs.

Det fanns en nationell utredning för en strategi kring reumatikervården som pågick för några år sedan och som bara avstannade. Den borde naturligtvis komma upp på bordet igen.

Dessutom behöver vi ytterligare ökningsar när det gäller forsknings-satsningarna. Det är uppenbart att reumatikerforskningen i dag befinner sig i ett läge där man håller på att göra nästan ett paradigmskifte.

Jag har talat med specialister, läkare och rehabiliteringspersonal, och de talar om den gamla onda tiden då de fick se sina patienter gradvis, och ibland väldigt snabbt, försämrats. Till sist blev patienterna rullstolsbundna och nästan totalt orörliga.

I dag talas det om den goda tiden. Man säger att de unga reumatikerna inte längre går den gradvisa försämringen till mötes, utan det finns bra stoppmediciner. Man ser också nästan mirakel när människor som tidigare varit bundna till rullstolen nu genom den nya medicineringen reser sig upp och börjar gå igen.

Här ligger man i Sverige delvis i forskningsfronten, och man skulle kunna behöva ytterligare satsningar. Jag vet att det i huvudsak kanske inte ligger på ministrernas bord utan snarare hos Thomas Östros att få en ökad satsning på till exempel klinisk forskning. Det är viktigt att just klinisk forskning får en hög status i Sverige. Det hade nog påverkat också reumatikerforskningen.

Det är även viktigt att få en förståelse i debatten för detta. Rörelseapparatusens sjukdomar är nämligen en av de främsta anledningarna till de sjukskrivningstal vi har. Reumatiska sjukdomar är kostnadsledande när det gäller sjukbidrag, långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar. I ett läge där Sveriges riksdag är djupt oroad över de ökade kostnaderna på de här områdena är det konstigt att ministern inte vill diskutera frågan.

Anf. 64 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Ja, det hade varit värdefullt att få en diskussion om de här frågorna, inte minst eftersom det i år är det europeiska handikappåret.

Eftersom Sverige är ett välfärdsland är det väldigt viktigt, tycker jag, att också satsa resurser på de allra värst drabbade. Över en miljon människor i Sverige plågas och hindras varje dag av reumatiska sjukdomar. Det är viktigt att vi diskuterar de frågorna så att vi inte behöver få sådana vykort som jag har med mig här – ”helt värdelöst”, ”helt hopplöst” och ”helt otänkbart” står det på dem.

Som jag tidigare sagt behövs det en offensiv satsning på reumatiker-vården, inte en nedrustning.

Anf. 65 MARIE WAHLGREN (fp):

Fru talman! Eftersom ministern valde att inte gå in mer i debatten trodde jag att jag inte skulle få två minuters talartid till. Men eftersom jag nu får det passar jag på att utnyttja den för att önska reumatikerna lycka till. Jag hoppas att reumatikerna via den remissbehandling som nu pågår kommer att ha möjlighet att påverka ministern så att förslaget i fråga inte går igenom. Jag hoppas också att de kommer att ha förmåga att belysa just det som för dem känns viktigt, nämligen den goda kontakten mellan sjukvården och dess patienter.

I fråga om alla sjukdomar är det oerhört viktigt att lyssna på patienten. Men när det gäller reumatiska sjukdomar – som är kroniska, livslånga och väldigt mångfasetterade – är just relationen läkare–patient viktigare än någon annan. De reumatiker som jag träffat beskriver sig själva som läkarnas lärare. Jag tror att reumatikerna har en oerhört viktig funktion i att träna våra blivande specialister att förstå just deras sjukdom. Då är det viktigt att reumatikerna får sina specialister, liksom att det är hög status att vara reumatikerläkare. Så har det ju inte varit; det ska vi erkänna.

Det handlar om en sjukdom som ofta drabbar äldre kvinnor. Tidigare har det inte funnits speciellt mycket hopp om att kunna åstadkomma en förbättring. Men i dag finns hoppet där, och i dag är detta en oerhört viktig och väsentlig forskning. Det är status att arbeta med den här forskningen. Mot den bakgrunden är det sorgligt att vi inte kan ha en öppen debatt och en positiv attityd till att behålla det här som en basspecialitet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2002/03:223 om Metallbiologiskt centrum

Anf. 66 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Göran Lindblad har frågat mig varför jag trots remissutfallet föreslagit att Metallbiologiskt centrum får 15 miljoner kronor samt hur jag tänker fördela de återstående 20 miljoner kronorna för att öka kunskaperna om hälsoproblem relaterade till tandfyllningsmaterial.

I propositionen *Bättre tandvårdsstöd för äldre m.m.* (prop. 2001/02:51) aviserade regeringen att totalt 35 miljoner kronor skulle avsättas under perioden 2002–2004 för åtgärder i syfte att öka kunskap-

Prot. 2002/03:76

21 mars

Svar på
interpellationer

erna om hälsoproblem relaterade till amalgam och andra dentala material samt för att förbättra omhändertagandet av patienter som relaterar sina symtom till sådana material. Avsikten var inte att dessa medel enbart skulle gå till forskning om dentala material, utan även andra användningsområden var tänkbara. I propositionen angavs vidare att Metallbiologiskt centrum i Uppsala och Kunskapscenter för dentala material, KDM, vid Socialstyrelsen skulle få ett kraftigt ökat stöd.

Våren 2002 tillsattes en utredning med uppdrag att se över dessa frågor. Utredningen, som antog namnet Dentalmaterialutredningen – vård och bemötande, överlämnade i september 2002 ett delbetänkande, i vilket man lade fram förslag om användningen av de 15 miljoner kronor som var reserverade för detta ändamål i 2002 års budget. I delbetänkandet behandlade utredningen främst de centrum som nämndes i propositionen om bättre tandvårdsstöd för äldre. Utredningen föreslog att det tillgängliga beloppet skulle tilldelas Metallbiologiskt centrum för forskning och kunskapsutveckling enligt den verksamhetsplan som hade presenterats av företrädare för centrumet.

Efter det att ett remissmöte hade hållits och dessutom ett antal skriftliga remissvar mottagits beslutade regeringen den 19 december 2002 att sammanlagt 15 miljoner kronor skulle utbetalas till den nyligen bildade stiftelsen Metallbiologiskt centrum. En förutsättning var att ett avtal om bidragets användning skulle ingås mellan staten och stiftelsen. Kort därefter undertecknades ett avtal som innebär att stiftelsen ska använda bidraget för forskning och fortsatt utvärdering av patientmaterial samt utveckling av diagnosmetoder och behandlingsplaner. I avtalet har regeringen på olika sätt försäkrat sig om möjligheter till insyn och uppföljning. För varje år som bidraget avser ska stiftelsen både lämna en ekonomisk redovisning och i sak rapportera den verksamhet som har bedrivits med stöd av bidraget. En rådgivande referensgrupp ska utses av stiftelsen, och gällande riktlinjer om forskningsetisk prövning ska följas.

Remissinstansernas synpunkter ingick i regeringens underlag inför beslutet. När det gäller Socialstyrelsens yttrande är det riktigt att utredningens förslag avstyrktes. Socialstyrelsen tillstyrkte dock att 7,5 miljoner kronor skulle tilldelas Metallbiologiskt centrum men ansåg att resterande 7,5 miljoner kronor skulle ställas till Vetenskapsrådets förfogande för att fördelas efter sedvanligt ansökningsförfarande. Socialstyrelsen betonade att det var ytterst viktigt att en rådgivande referensgrupp snarast startade sitt arbete med att bistå med råd i planeringen av den fortsatta verksamheten.

När regeringen fattade sitt beslut lade man stor vikt vid att det fortfarande finns många människor som är oroliga för risker med amalgam som tandfyllningsmaterial eller som har eller upplever att de har symtom som kan relateras till amalgam. Av det skälet ansåg regeringen det viktigt att den utvärdering som har påbörjats av Metallbiologiskt centrum får slutföras.

Beträffande resterande medel vill jag betona att det ingår i Dentalmaterialutredningens uppdrag att lägga fram förslag om hur dessa ska fördelas. Jag ser ingen anledning att föregripa utredningens förslag men förutsätter att man i denna del av utredningsarbetet kommer att kunna beakta ett betydligt större antal möjliga användningsområden och mottagare av ekonomiskt stöd. Utredningens slutbetänkande kommer självfal-

let att remissbehandlas, och de synpunkter som då framförs kommer att vägas in när regeringen tar ställning till utredningens förslag. Målsättningen måste naturligtvis vara att dessa medel ska användas på ett sätt som bidrar till ökad kunskap och förbättrade möjligheter att bemöta och behandla människor med hälsoproblem som relateras till dentala material.

Prot. 2002/03:76
21 mars

Svar på
interpellationer

Anf. 67 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag får tacka Lars Engqvist för svaret. Dessvärre tycker jag nog att svaret är ganska tunt och innehållslöst. Det är dock två punkter som jag vill att börja med ska kommentera.

Det första är avtalet mellan staten och stiftelsen om bidragets användning. Det vore faktiskt bra om statsrådet här preciserade lite mer om avtalets innehåll. Avtalet talar om forskning och utvärdering av patientmaterial. Man kan fråga vad nytt som kommit ut av detta från Amalgamenheten och Metallbiologiskt centrum. De har ju i årtal forskat, eller vad de nu har hållit på med, och utvärderat utan att egentligen något som helst vetenskapligt har kommit ut av detta.

Vilka ingår då i styrelsen för Metallbiologiskt centrum? Den består av fem personer: Ulf Lindh, Anders Lindvall, före detta Amalgamenheten, Inger Hallqvist Lindvall, Anders Lindvalls fru och tillika den landstingspolitiker som en gång drev igenom skapandet av Amalgamenheten, Romuald Hudecec, för detta Amalgamenheten, och Elisabeth Karlsson, informationssekreterare vid det nedlagda Metallbiologiskt centrum.

Ingen som helst odontologisk expertis finns bland dessa. Dessutom, fru talman, är Lindvall varnad för att ha behandlat patienter med C-vitamin som dropp direkt i blodet.

Fru talman! I dag tycks Metallbiologiskt centrum bestå av styrelsen och en halv tjänst. Amalgamenheten och Metallbiologiskt centrum har funnits under ett stort antal år och erhållit väsentliga statliga medel för sin verksamhet. Den vetenskapliga publiceringen är under denna tid dock helt försumbar, i det närmaste noll, i jämförelse med vad fakulteterna producerat inom det här ämnesområdet, och de har dessutom mycket mindre resurser.

Den andra punkten jag vill ta upp är denna. Statsrådet säger i svaret: "När regeringen fattade sitt beslut lade man stor vikt vid att det fortfarande finns många människor som är oroliga ..." och så vidare. Jag frågar därför Lars Engqvist: Har han faktiskt på departementet någon egen liten låda med forskning för att kunna visa riktigheten i att det just är Metallbiologiskt centrum som är den grupp forskare som bäst kan visa vilken grund människor har för sin oro? För mig förefaller förhållandet vara det motsatta. *The gang of five*, som utgör styrelsen, har ju snarare en öronbedövande *record* när det gäller ovetenskap och charlataneri. Man skulle faktiskt kunna förledas att tro att beslutet döljer ett och annat. För mig är det helt uppenbart att här inte finns minsta dvärghund begraven ...

Anf. 68 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag måste få erinra om att direkt kritik eller direkta omdömen om enskilda privatpersoner inte får förekomma under kammarens överläggningar.

Anf. 69 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Man skulle alltså kunna förledas att tro att bakom beslutet döljer sig ett och annat. För mig är det helt uppenbart att det inte finns minsta dvärghund begravnen. Syftet med beslutet är solklart. Hade motsvarande skett till exempel i näringslivet vore det fråga om mutbrott.

Statssekreterare Mikael Sjöberg säger till Upsala Nya Tidning den 8 februari: "Vi tycker att det trots kritiken finns anledning att stödja Metallbiologiskt centrum under de kommande tre åren." Han säger att både politiker och lobbyister har jobbat aktivt för Metallbiologiskt centrum. På frågan om det politiska spelet varit omfattande svarar Sjöberg: "O, ja! Inte minst från miljöpartiet som har drivit den här frågan från första början. — — — Det var en väldigt tydlig situation för oss och vi socialdemokrater var tvungna att hörsamma dem."

Känner sig även statsrådet tvungen att stödja Metallbiologiskt centrum på grund av politiska hänsyn?

Vidare har Sjöberg sagt: "Vi har bara bestämt oss för att stödja Metallbiologiskt centrum. Regeringen har inte tagit ställning till om deras arbete är korrekt. Det får de visa oss efter de här tre åren."

Jaha! Är det då vanligt, statsrådet, att regeringsbeslut om pengar tas så här lättvindigt? Man vet inte om verksamheten är korrekt, och man vet inte vad man tar ställning till. Jag upprepar: I verkliga livet skulle vi tala om köpt tystnad och mutbrott. Delar statsrådet Sjöbergs uppfattning?

Anf. 70 EWA BJÖRLING (m):

Fru talman! Jag skulle önska att Lars Engqvist kunde förklara hur man kan försvara en sådan här utdelning av 15 miljoner kronor till Metallbiologiskt centrum när det inte finns några klara fakta på bevisad vetenskaplig kvalitet i det de gör. Den utredning som man har gjort är en enmansutredning, och flera remissinstanser har gått emot denna utredning, bland annat Socialstyrelsen.

Socialministern säger i sitt svar att regeringen "lägger stor vikt vid att det fortfarande finns många människor som är oroliga för riskerna med amalgam som tandfyllningsmaterial eller som har eller upplever att de har symtom som kan relateras till amalgam", och därför anser att det är "viktigt att den utvärdering som har påbörjats av Metallbiologiskt centrum får slutföras".

Jag skulle vilja säga så här: Om man verkligen vill hjälpa de här människorna — jag förutsätter att det är regeringens intention — borde man väl i första hand vända sig till dem som har bäst kunskap i ämnet, troligtvis de forskare som har rätt kompetens för det här. Därför undrar jag: Hur kan man då välja några som inte längre får vara kvar vid Uppsala universitet? Hur kan man undvika de odontologiska forskare som har lång erfarenhet och bevisat internationell vetenskaplig kvalitet som finns vid Umeå universitet och som finns vid odontologiska fakulteten vid Karolinska Institutet? Hur kan man undvika de forskare som seriöst arbetar med ett nationellt biverkningsregister avseende tandfyllningar?

Jag kan inte hålla med om att det här är rätt beslut, vare sig för de människor som är oroliga för risker med amalgam eller för användandet av våra skattepengar. Det verkar snarare vara ett bidrag till ett centrum av någon annan anledning, som jag gärna skulle vilja ha en seriös förklaring på.

Fru talman! Sällan har jag sett ett så oförblommerat stöd för andra lobbygrupper än det jag har hört nu!

Det här är ett fält där det finns mycket skilda uppfattningar om vad kraven på korrekt vetenskaplighet betyder. Detta är ett politiskt problem som vi alla här i Sveriges riksdag har att hantera. Utredningen var en enmansutredning, men utredningens förslag gick på remiss. Det är inte sant att remissvaren var enhälliga. Flera remissinstanser stödde tanken på att ge Metallbiologiskt centrum stöd. Det är ganska viktigt att veta det. Några hade inga synpunkter och inga invändningar – andra var kritiska. Flertalet var kritiska, dock inte alla, och det är viktigt. Socialstyrelsen, som hänvisades till, tyckte att det var rimligt att anslå pengar till Metallbiologiskt centrum, dock bara 7 ½ miljoner kronor och inte 15 miljoner. Men har man bestämt sig för att stödja med 7 ½ miljoner kronor har man ju rent principiellt inte invändningar mot att man ger stöd.

Det har funnits mycket kritik mot det här beslutet, men det är också från forskare som representerar en annan hållning, och man ska respektera deras synpunkter. Men i den här typen av mera komplicerade ställningstaganden är det faktiskt vår sak att bestämma oss: Ska vi låta en del av det arbete som utträttades av den gamla Amalgamenheten fortsätta? Vi har sagt att vi tycker det, men inte när det gäller behandling av enskilda patienter. Det handlar inte om det. Det handlar om det material som Amalgamenheten lämnade efter sig. Dels handlar det om ett antal blodprover som man tog som inte är utvärderade, dels om ett omfattande enkätmaterial som man behöver utvärdera och gå igenom och se vad det kan leda till för någonting.

Vi har tecknat ett avtal som en följd av detta beslut. Vi har begärt in en detaljerad verksamhetsplan. Den har nu kommit in. Avtalet ger oss möjlighet att begära in upplysningar och handlingar som rör bidragets exakta användning. Vi har en klausul som ger oss möjlighet att kräva återbetalning av bidraget om det används för annat ändamål än det som är överenskommet och ligger bakom beslutet. Vad det handlar om är alltså att se till att det material som Amalgamenheten lämnade efter sig kan utvärderas, och uppdraget har gått till Metallbiologiskt centrum.

Även om det finns de som har andra synpunkter ska jag inte förfalla till någon form av förklenande omdömen om alla dem som arbetar vid Metallbiologiskt centrum.

Det finns således ett skäl till att den här typen av beslut till sist blir politiska. Om det vore så att man inte får ha några politiska uppfattningar, om det vore så att vi inte kan bestämma oss politiskt för att ge utrymme för en forskning som en del av forskningssamhället är tveksamt till, om vi inte skulle ha den möjligheten – ja, då skulle vi ju kunna bestämma oss för att Sveriges riksdag inte över huvud taget ska syssla med forskningsanslag utan överlåta det till forskarvärlden själv.

Jag tycker att det är ett klokt beslut. Det är vettigt att ge möjlighet att få en ökad kunskap på det här området. Vi har sett till att vi vet vad verksamheten handlar om och vilken inriktning den ska ha. Med detta som grund kommer vi förhoppningsvis att få en ökad kunskap om amalgam.

Anf. 72 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Andra lobbygrupper, säger Lars Engqvist. Det är väl på det sättet att de enda lobbygrupper som har jobbat i det här fallet har varit lobbygrupper för Metallbiologiskt centrum, medan akademierna snarare har försökt bromsa och lugna diskussionen när det har gällt det här spelet.

Förklenande omdöme, sade Lars Engqvist. Ja, jag har ett förklenande omdöme om resultatet. Det gäller inte personerna – de tror säkert på vad de håller på med – men det har inte kommit ut en enda vetenskaplig rapport värd namnet. Det har knappast kommit ut några resultat över huvud taget från den här verksamheten, som först hette Amalgamenheten och sedan Metallbiologiskt centrum, där man år efter år har tagit emot mängder av patienter och inte hittat en enda patient som inte hade så kallad amalgamsjuka, trots att det rimligen i underlaget också borde ha funnits andra symtom och andra orsaker – ingenting och inget vetenskapligt över huvud taget.

De prover som statsrådet talar om tror jag att Ewa Björling kommer in på om en stund. De har inte visat sig vara särskilt effektiva. Dessutom visar tidigare rapporter från Uppsala universitet att personerna vid Metallbiologiskt centrum och vid Amalgamenheten hade egna ekonomiska intressen i provtagningsverksamheten. Det är ju inte särskilt seriöst att man skickar prover som ...

Anf. 73 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag måste erinra ledamoten om att kritik och direkta omdömen om enskilda privatpersoner inte får förekomma när det gäller anklagelser om mutbrott och dylikt. Det får inte förekomma i riksdagen.

Anf. 74 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det är ingen som anklagas för mutbrott utan jag återger bara vad som sägs i den utredning som ligger till grund för en del av detta och i de presskommentarer som bland annat förekommit i Upsala Nya Tidning. Där står klart utsagt att dessa intressen har funnits. Det är inget omdöme utan enbart ett konstaterande.

Fru talman! Socialstyrelsen har krävt ytterligare dokumentation, men någon sådan har egentligen inte kommit. Amalgamenheten startades efter ett politiskt beslut 1990–1991 av Landstinget i Uppsala län med syfte att tillhandahålla ett förbättrat omhändertagande av patienter. Verksamheten drevs till 1996, och ungefär 2 000 remisser från hela landet skickades till kliniken. Bland patienterna fanns många med oklar diagnos. År 1996 blev detta ifrågasatt av Socialstyrelsen liksom det faktum, som jag nämnde tidigare, att personalen utgick från att alla patienter kom för att få hjälp med skador orsakade av amalgam i tänderna.

Detta är inte vetenskap. Inte i något fall ledde utredningarna fram till att patienten led av någonting annat. För fyra år sedan konstaterade utredningen från Uppsala universitet att det fanns egna intressen med i provtagningarna.

Ulf Lindh är i dag ordförande i Stiftelsen Metallbiologiskt centrum, som nu alltså har fått 15 nya miljoner. Anders Lindvall, som också var med tidigare, sitter i styrelsen.

Jag upprepar kritiken och frågar Lars Engqvist: Anser statsrådet att beslutet grundar sig på fakta och inte på politisk muta? Anser Lars Engqvist att verksamheten vid Metallbiologiskt centrum är att likna vid seriös forskning på vetenskaplig grund? Slutligen: Anser Lars Engqvist att forskningen ska ägna sig åt historiska problem i stället för forskning kring nuvarande och kommande metoder inom tandvården?

Prot. 2002/03:76

21 mars

*Svar på
interpellationer*

Anf. 75 EWA BJÖRLING (m):

Fru talman! Jag är fullständigt medveten om, precis som Lars Engqvist, att detta är ett stort politiskt problem. Jag har själv haft dessa patienter i behandlingsstolen, och det är patienter som har det väldigt svårt. Det viktiga för mig är att man gör någonting åt dessa patienters bekymmer. Det är därför jag ställer min fråga.

Om det verkligen är regeringens intention att hjälpa dessa patienter förstår jag inte varför man ensidigt ger pengar till Metallbiologiskt centrum när det finns flera andra med erkänd vetenskaplig kvalitet som kan de här frågorna. Varför utnyttjar man inte den kompetensen?

Jag undrar också varför man bara fokuserar på amalgam. Hos dessa patienter ersätter vi i dag amalgammaterialet med plaster. Det finns ganska många som blir allergiska mot monomererna i plasterna. I dag är 5 % av alla verksamma tandläkare allergiska mot monomerer. De är betydligt färre när det gäller amalgam.

Anf. 76 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tycker att Göran Lindblad gör sig skyldig till en grov politisk retorik som egentligen är ganska onödig i det här sammanhanget.

Vi som följt debatten om amalgam en smula – jag har bara följt den som amatör – vet att här både finns mycket, sannolikt ogrundad, oro och förhoppningar om att man hittat lösningen på en rad besvärliga problem. Dessa förhoppningar har kanske inte fullständigt vetenskapligt stöd. Samtidigt finns ganska många som mycket bestämt hävdar att vi inte har full kunskap.

När man då bestämmer sig för, i enlighet med utredningens förslag, att satsa en del av de pengar som avsätts för detta ändamål till Metallbiologiskt centrum för att följa upp det arbete som Amalgamenheten bedrev går det att motivera politiskt. Det går också att motivera politiskt-vetenskapligt, även om många som ägnar sig åt vetenskap på det här området säger att det är tveksamt om man över huvud taget kan komma någonstans på den här vägen, och om det material som Amalgamenheten lämnade efter sig kommer att ge svar på några frågor.

Jag tycker att det är klokt att försöka utreda hur långt vi kan komma på den här vägen och bestämma oss för vad Metallbiologiskt centrum ska göra. De ska alltså inte få stöd till någon behandling. Det handlar i stället om att utvärdera det material som Amalgamenheten lämnade efter sig för att se om det kan ge oss svar på några frågor och föra kunskapen vidare. Jag tycker att det är förnuftigt.

De övriga i forskarvärlden som reagerade mot detta hade en föreställning om att det inte skulle finnas utrymme för andra anslag. Det handlar alltså om att ytterligare 20 miljoner kronor ska anvisas. Nu arbetar utredningen med förslag till vart de pengarna ska gå och hur de ska användas. Här finns stora möjligheter att ge stöd också för den forskning som bed-

rivs utanför Metallbiologiskt centrum och har en annan inriktning och bakgrund. Jag tycker därför inte att detta är ett politiskt eller forskningspolitiskt problem.

Jag vet att Metallbiologiskt centrum, och framför allt gamla Amalgamenheten, har utsatts för mycket kritik, men det beslut vi nu har fattat handlar inte om politisk muta eller skojeri. Det handlar om att ta ett politiskt ansvar och kunna säga till människor som är oroliga och har förväntningar och förhoppningar att vi ska försöka ta reda på vad som fanns i det material som användes och vilket värde det har. Det hoppas vi kunna redovisa med dessa bidrag.

Anf. 77 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Vi fick ingen kommentar från Lars Engqvist när det gäller oron för monomererna i plasterna. Jag antar att Lars Engqvist någon gång har använt tvåkomponentlim och känt hur det luktar och går rakt in i huvudet. Det handlar om ungefär den typen av material, och där är riskerna betydligt större än när det gäller metallerna.

Att det finns olika åsikter och massor av oro kan vi vara alldeles överens om. Jag är glad att Lars Engqvist nu betonade att det kommer att tilldelas medel också till andra delar av forskningen, där man bedriver forskning på vetenskaplig grund. Icke desto mindre är det oroande och ett slöseri med pengar att man skickar 15 miljoner till en verksamhet som genuint har bevisat att den inte producerat någonting vetenskapligt.

Jag har heller ännu inte fått svar på min fråga om statsrådet delar statssekreterare Sjöbergs åsikt – det som han sade i Upsala Nya Tidning den 8 februari – att detta är en eftergift åt Miljöpartiet och att Socialdemokraterna mer eller mindre backat in i ställningstagandet. Om Lars Engqvist med det menar politiskt ansvarstagande då är det naturligtvis ett politiskt ansvarstagande för att säkra en regeringsmajoritet och ett regeringsunderlag. Då har det inte ett dugg med de stackars patienterna att göra – den typ av patienter som också jag har mött många gånger.

För egen del kan jag deklarera att jag inte har gjort en amalgamfyllning under de senaste 20 åren. Det är inte för att det är bevisat farligt, utan för att det är fult och för att jag tjänar mer pengar på att göra något annat om man måste göra om det mycket oftare.

Anf. 78 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Vi är väl ändå överens om att det fortfarande finns ganska många som har amalgam i sin mun? Problemet är möjligtvis historiskt i en mening, nämligen att amalgam inte längre används mer än mycket begränsat. Det är dock fortfarande ett bekymmer för alla dem som tror att mycket av deras problem härrör från amalgam. Det är motivet för att ändå uppehålla sig vid amalgam och se det som ett möjligt problem.

Det ska påpekas att när vi anslår de 35 miljonerna handlar det inte bara om amalgam. 15 av miljonerna går till Metallbiologiskt centrum, och de övriga 20 miljonerna ska fördelas till sådant som handlar om det vidare problemet, alltså sådant som inte bara handlar om amalgam. Utredningen ska nu komma med ett förslag till hur de pengarna ska fördelas. Detta apropå amalgam.

Det är väl ingen hemlighet att när det gällde fördelningen av de 35 miljoner kronorna fördes det en diskussion mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Miljöpartiet har mycket stort intresse av att få fram kunskap i den här frågan. Jag avslöjar väl heller ingen hemlighet när jag säger att det nog aldrig har kunnat tänkas att en regering skulle falla på frågan om de 15 miljonerna till Metallbiologiskt centrum. Inte ens inom Miljöpartiet har man tänkt den tanken. Det handlade inte om att rädda någon regering. Det handlade om att föra ett politiskt resonemang, ifall det var motiverat att anslå pengar till detta, på vilka villkor de skulle anslås, hur stor del av de 35 miljonerna skulle kunna användas, hur vi skulle styra verksamheten och hur vi kunde försäkra oss om att det material som kan komma fram också ska kunna bidra till att öka kunskapen. Det var det politiskt vettiga. Det var en politisk uppgörelse, en politisk överenskommelse, men inte som en muta och inte som ett hot.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:76
21 mars

*Svar på
interpellationer*

7 § Svar på interpellation 2002/03:216 om skuldsanering

Anf. 79 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Lars-Ivar Ericson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att personer som genomgått en skuldsanering så snabbt som möjligt ska kunna leva vanliga liv.

Jag får tacka Lars-Ivar Ericson för en fråga som kommer lägligt. I går beslutade nämligen regeringen om en proposition som syftar till att lösa just det problem som Lars-Ivar Ericson tar upp. I propositionen föreslås att uppgifter om skuldsanering i regel ska gallras direkt när gäldenären har fullgjort sina skyldigheter enligt betalningsplanen för skuldsaneringen.

Ett syfte med skuldsanering är ju att den skuldsatte efter skuldsaneringen ska kunna leva ett normalt liv. Skuldsaneringen pågår normalt i fem år. Därefter får enligt dagens regler en uppgift om skuldsaneringen finnas kvar i kreditupplysningar i ytterligare tre till fyra år. Så länge en uppgift finns kvar är det, som Lars-Ivar Ericson säger, i praktiken svårt för den skuldsanerade att ingå avtal om kredit av något slag.

Enligt regeringens mening är inte uppgifter om en skuldsanering som har avslutats så relevanta för en kreditgivare att det är motiverat att lämna ut dem i kreditupplysningar. I propositionen föreslår alltså regeringen en ändring i linje med detta.

Anf. 80 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Jag ska börja med att tacka för svaret. Det kan tyckas som en märklig timing att jag veckan efter det att jag har skrivit interpellationen råkar få se ett pressmeddelande från Justitiedepartementet. Rubriken var ”Snabbare gallring av skuldsatta”. Jag förstod då att någonting var på gång. Ministerns politiske sekreterare hade även vänligheten att ta telefonkontakt med mig för att berätta om propositionen.

Det kan tyckas som att dagens interpellation skulle vara besvarad i och med propositionen och att diskussion skulle vara överflödig. Men jag

vill ändå ta vara på tillfället att säga någonting om anledningen till att jag som normalt mest ägnar mig åt kulturfrågor med vissa utflykter inom social- och utbildningsfrågor ändå har valt att ta upp ett juridiskt och ekonomiskt problem.

Det kom nämligen ett brev från två förtvivlade makar med en högtidlig inledning där regeringsformen citerades: "Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människas frihet och värdighet. Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd skall vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Det skall särskilt åligga det allmänna att trygga rätten till hälsa, arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet."

Det är vackra ord som kontrasterar mot den verklighet som makarna sedan beskriver: "Vi avslutade vår skuldsanering sommaren 2002 och har på alla sätt försökt att anpassa oss till de förhållanden som råder. Men vi mår mycket dåligt. Vi blir ständigt påmind om hur dåliga människor vi är som inte kan betala för oss. Vi har försökt skaffa bostad men det är kalla handen överallt. Vi får bo i ett av våra barns namn. Ha telefon i barnets namn. Vi har ingen möjlighet att skaffa betalkort – vårt samhälle bygger idag på att de flesta har betalkort. Det kan inte vara riktigt att vi som gått igenom flera tuffa skuldsaneringsår skall lida ytterligare."

Detta var bakgrunden till min interpellation. Nu vill jag fråga ministern: Vilken tidtabell är det nu som gäller? I en insändarartikel i ämnet skuldsanering för några veckor sedan som jag läste i Skånska Dagbladet skriver skribenten att han har fått besked av kanslirådet Fredrik Ludwig på Justitiedepartementet att de nya bestämmelserna ska gälla från den 1 juli. Men så fortsätter skribenten att han vid en andra kontakt med departementet fått veta att det är årsskiftet som gäller.

Finns det inga formella hinder måste detta vara en högprioriterad fråga så att människor kan få upprättelse och känna att de har ett värde trots det förflutna.

Anf. 81 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag kan överlämna propositionen nu här i kammaren. Där framgår att förslaget ska träda i kraft den 1 oktober 2003. Det är så snabbt som det är möjligt med tanke på de omställningsåtgärder som måste vidtas i anledning av det.

Vi är till synes helt överens om vikten av detta. Jag vill passa på att överlämna propositionen 27 timmar efter det att den har beslutats.

Anf. 82 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Det var ett bra och glatt budskap. Det tillkommer årligen ca 4 000 personer som erhåller skuldsanering. De kommer när de har gjort rätt för sig i fortsättningen att slippa att leva via ombud och bulvarer. Det är mycket bra att det har blivit så. Jag kommer i eftermiddag att skicka ett brev till dessa makar och säga att framtiden nu känns mycket ljusare.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 83 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Johan Pehrson har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder när det gäller påföljdssystemet för rattfylleribrott.

Regeringen arbetar kraftfullt med att ge rättsväsendet effektiva verktyg i kampen mot rattfylleribrotten. I likhet med annan brottslighet krävs insatser på bred front för att tillfredsställande resultat ska uppnås.

I detta sammanhang bör särskilt pekas på polisens arbete för att stävja trafikonykterheten. En av polisens mer betydelsefulla uppgifter har samband med kontrollverksamheten. Antalet alkoholutandningsprov ökar stadigt år från år och under 2002 togs 1 280 000 sådana prov. Genom att utveckla såväl arbetssätt som metoder samtidigt som nya tekniska lösningar provas förbättrar dessutom polisen fortlöpande sina möjligheter att bidra till en ökad säkerhet på våra vägar.

Det är också angeläget att polisen har de befogenheter som krävs för att kunna förebygga och avvärja rattfylleribrott. Jag kommer därför att överväga möjligheterna att genomföra en ändring av polislagen som innebär att polisen tillfälligt ska kunna omhänderta egendom som kan komma till användning vid brott. Vidare har en inledande och preliminär analys gjorts av möjligheten att i större utsträckning kunna förverka fordon i brottsförebyggande syfte.

Även på andra områden görs omfattande insatser för att förebygga och bekämpa rattfylleri. Regeringen har nyligen överlämnat en proposition till riksdagen med förslag bland annat till utvidgning och förlängning av försöksverksamheten med villkorlig körkortsåterkallelse och alkoholås.

Genom sänkningen av promillegränsen för grovt rattfylleri kan fler fallas till ansvar för grovt brott. Därmed döms de också till strängare straff. Av dem som under 2001 lagfördes för grovt rattfylleri som huvudbrott ådömdes ca 40 % fängelse och ca 25 % skyddstillsyn, varav ett flertal fick så kallad kontraktsvård.

Även om vård ges till dem som verkställer straff i anstalt vet vi i dag att fängelsestraff kan ge betydande skadeverkningar. Ansträngningar görs därför för att hitta trovärdiga och ingripande alternativ till de korta fängelsestraffen. Påföljdscombinationerna villkorlig dom respektive skyddstillsyn med samhällstjänst kan utgöra goda alternativ till fängelse. Vid eventuell misskötsamhet kan påföljden i stället bestämmas till fängelse. I Brottsförebyggande rådets rapport från februari i år konstateras bland annat att samhällstjänsten fått ett gott mottagande och att grövre misskötsamhet tillhör undantagen.

Utgångspunkten är givetvis att de som begår brott och som har ett vårdbehov ska erhålla vård. Om det är möjligt ska detta i första hand ske genom att vårdinriktade påföljder väljs. Lagstiftningen ger goda möjligheter för domstolarna att döma ut en påföljd som både tillgodoser ett behov av missbruksvård och som är tillräckligt ingripande i förhållande till brottet. För att vårdrelaterade påföljder ska bli aktuella måste naturligtvis missbruksproblemet upptäckas. De personutredningar som frivården gör och som sedan används vid domstolens bedömning av påföljdsvalet fyller här en mycket viktig funktion. Det är möjligt att vårdbehovet i dag inte identifieras i tillräcklig omfattning. Detta kan i enskilda fall leda till att en gärningsman inte får den vårdinriktade påföljd han eller

*Svar på
interpellationer*

hon egentligen skulle behöva. Arbete pågår dock med att vidareutveckla instrumenten för detta.

I motsats till Johan Pehrson anser jag inte att lösningen på problemet med rattonykterhetsbrotten är att med automatik döma till fängelse. Utformningen av påföljdssystemet och tillämpningen av alternativen till kortare fängelsestraff är ständigt aktuella frågor. En framtida översyn och reform av påföljdssystemet bör i stället inriktas på att hitta trovärdiga påföljdsalternativ som både verkar brottsförebyggande och utgör en rimlig reaktion på brottet samtidigt som eventuella vårdbehov tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Anf. 84 MARTIN ANDREASSON (fp):

Fru talman! Jag vill till att börja med tacka Thomas Bodström för svaret på interpellationen.

Man ska naturligtvis inte försöka sig på att gradera tragedier och mänskligt lidande, men man kan ändå konstatera att de dödsfall och de svåra skador som rattfylleriet leder till är ett lidande av en stor omfattning och av en fullständigt meningslös art. Varje dag kör 15 000 bilförare onyktra i Sverige. 150 personer dör varje år i Sverige på grund av trafikolyckor orsakade av rattfylleribrott. Nollvisionens tankar om att drastiskt minska antalet trafikdöda syns vara mycket långt från ett förverkligande.

Det är då mycket angeläget att statsmakterna och rättsväsendet agerar tydligt och kraftfullt mot rattfylleri och även ser till att påföljdsvalet blir det bästa tänkbara.

På senare år har andelen som har dömts till fängelse på grund av rattfylleri minskat märkbart. Thomas Bodström refererar till detta i sitt interpellationssvar. Samtidigt fastslår lagstiftningen klart och tydligt att grovt rattfylleri normalt ska leda till fängelse.

Sedan några år tillbaka finns möjlighet att i stället för fängelse välja andra påföljder. Men då måste man se till att de leder till en skarp och tydlig reaktion från samhället och att man framför allt också beaktar det behov av vård som den som gör sig skyldig till grovt rattfylleri i de allra flesta fall är i uppenbart behov av.

Jag kan konstatera att Högsta domstolen har tagit upp rattfyllerimål i ett flertal domar. Jag ska citera en dom från 1999, där domstolen konstaterar: "Grovt rattfylleri är ett brott av en sådan art att påföljden brukar bestämmas till fängelse. Under senare år har emellertid statsmakterna beslutat om alternativ till fängelse och om verkställighet av fängelse som får betydelse för påföljdsvalet också vid grovt rattfylleri. En skyddstillsyn kan numera förenas med kontraktsvård eller samhällstjänst, vilket innebär att påföljden kan ges en skärpa som inger respekt för lagstiftarens krav på nykterhet i trafiken."

Fru talman! HD betonar vidare: "Väljs en icke frihetsberövande påföljd, bör den emellertid innehålla moment som ger den erforderlig skärpa."

Fru talman! Problemet är att i dag får hälften av dem som har begått brottet grovt rattfylleri en påföljd där ingen kraft kan sättas emot om personen inte är intresserad av vård för sitt missbruk. Särskilt vill jag här lyfta fram frågan om samhällstjänst. Den som döms till samhällstjänst får ofta ingen rehabilitering alls. Här menar jag att vi som lagstiftare har ett

ansvar för att reda upp i floran av tänkbara påföljder vid rattfylleri och se till att den som gör sig skyldig till rattfylleri måste få vård. Den som gör sig skyldig till grovt rattfylleri måste få en påföljd som motsvarar fängelse plus vård. Här, fru talman, finns mycket att göra.

Prot. 2002/03:76
21 mars

*Svar på
interpellationer*

Anf. 85 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill upprepa att det kan finnas anledning att se över påföljdssystemet. Det gäller inte bara den här saken, utan över huvud taget. Det var länge sedan, och samhället förändras och därmed också de påföljder som finns.

Jag vill ändå betona att 65 % döms till fängelse eller till skyddstillsyn. Jag vill också betona att man inte ska döma till fängelse för att få vård, utan därför att det är oundgängligen nödvändigt att döma till fängelse därför att brottet är så grovt. Jag tycker att det är bra att vi trots allt dömer till fängelse i så många fall och att vi ser så allvarligt på det här. Det är ganska unikt – jag tror att det bara är Norge utöver Sverige som dömer så strängt i rattfylleribrott. Det kan också tas som intäkt för att det kanske inte är där huvudproblemet ligger. Man ska nog inte tro att bara strängare påföljder är lösningen.

Det som gäller är i stället precis som sägs här – att de som verkligen är i behov av vård också får det. Jag tror att det kan göras förbättringar också där, framför allt så att man har ett bra underlag i domstolarna när man ska bedöma att det finns förutsättningar att få vård och att erforderlig vård skulle kunna hjälpa den aktuella personen att inte återfalla i brott. Därigenom minskar riskerna för våra medborgare.

Anf. 86 MARTIN ANDREASSON (fp):

Fru talman! Thomas Bodström konstaterar att fängelsestraffet i sig naturligtvis inte är en form av vård – och så är det ju. Men frågan är vilka möjligheter till vård som erbjuds i samband med de olika påföljderna. Man kan konstatera att de vårdinsatser som erbjuds för den som inte får en fängelsedom ofta är svagare till sin omfattning och därmed också till sin möjlighet att påverka missbruket än de möjligheter som finns inom ramen för anstaltsvård.

Om man döms till att avtjäna fängelsestraffet i sitt eget hem, övervakad med elektronisk fotboja, får man gå igenom ett tio timmar långt så kallat påverkansprogram för att få hjälp med sin alkoholism. Jag tror tyvärr att den som gör sig skyldig till grovt rattfylleri i normalfallet har så svåra problem med sitt alkoholmissbruk att ett tiotimmarsprogram inte är tillräckligt för att på allvar kunna komma till rätta med den missbruksproblematik som finns. Här måste samhället och lagstiftarna vara tydliga med att ha en mycket genomtänkt syn på påföljdssystemet. Det ska finnas en tydlig reaktion från samhället i form av en straffpåföljd och i form av ett genomtänkt vårdssystem.

Om detta nu ska ses igenom så är det naturligtvis inte en dag för tidigt, men jag vill än en gång understryka de stora problem som vi har i dag med att domstolarna i praktiken har urholkat den tanke med påföljdssystemet som fanns i 1994 års påföljdsreform.

Anf. 87 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag måste nog slå fast några saker.

De alternativa påföljderna som kan vara bra i vissa situationer, till exempel samhällstjänst och villkorlig dom i olika kombinationer, ska inte utdömas om det finns vårdbehov. Om det tror jag att vi är överens. Sedan har vi frågan om huruvida det ska vara fängelse eller skyddstillsyn. Jag tror självfallet inte heller att tio timmar under ett kortare fängelsestraff – kanske på en eller två månader – egentligen är tillräcklig vård för att komma till rätta med alkoholproblem. Skyddstillsyn är det som behövs när det är möjligt att komma till rätta med problematiken.

Det är stora förbättringar som har gjorts, och detta innebär också en omfattande vårdinsats, särskilt när det gäller kontraktsvård. Det innebär ju först ett år med övervakning och sedan ytterligare två år. Det medför att om man bryter det hela så kan det rivas upp. Detta är en omfattande behandling som naturligtvis inte kan jämföras med den man får i ett kortare fängelsestraff. Det säger sig självt att man inte kan få någon omfattande och lång behandling som pågår i flera månader under ett kortare fängelsestraff.

Vi måste också ge domstolarna möjlighet att döma till fängelse, och dessutom i betydande omfattning, därför att detta är ett så allvarligt brott.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2002/03:220 om svensk handikappomsorg ur ett barn- och familjeperspektiv

Anf. 88 Statsrådet BERIT ANDNOR (s):

Fru talman! Linnéa Darell har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att familjer med funktionshindrade barn och ungdomar ska få livsvillkor i överensstämmelse med målen i handlingsplanen för handikappolitiken.

Jag instämmer helt med Linnea Darell om att intentionerna i lagstiftningen, den nationella handlingsplanen för handikappolitiken och andra politiska uttalanden måste få genomslag i verkligheten för familjer med funktionshindrade barn och ungdomar. Flera av de problem som beskrivs i Socialstyrelsens rapport togs också upp av Barnombudsmannen i hennes rapport till regeringen år 2002.

Barnkonventionen är utgångspunkten för regeringens arbete med att förbättra alla barns och ungdomars villkor i samhället. Det är uppenbart att det inom vissa områden finns mer att göra när det gäller att alla barn och unga ska kunna växa upp utan att yttre faktorer försvårar deras uppväxt; inte minst gäller det för barn och unga med funktionshinder. Här utgör också FN:s standardregler ett viktigt underlag för vårt arbete. Att synliggöra barns och ungas rättigheter, intressen och behov i beslutsfattandet är ett prioriterat område för regeringen. Alla verksamheter som möter barn – med eller utan funktionshinder – har ett ansvar för att utveckla sitt barnperspektiv.

När barnens situation diskuteras måste också familjernas situation uppmärksammas. Föräldrarnas situation påverkar i hög grad barnet. Ur mitt perspektiv, som både barn- och familjeminister, är det därför självklart att samhället måste bli än bättre på att uppmärksamma och stödja både barnet och familjen – oavsett förutsättningar. Regeringen driver

också en aktiv politik för att de funktionshindrade barnens situation ska uppmärksammas och förbättras.

Barn och ungdomar med funktionshinder berörs av många lagar, och det kan vara svårt att få en överblick. För att underlätta informationen har Handikappombudsmannen på regeringens uppdrag tagit fram en handbok som på ett lättillgängligt sätt sammanfattar den service och de insatser som finns.

Regeringens förslag till riksdagen om möjligheten att inrätta gemensam nämnd mellan kommuner och landsting ger formella förutsättningar för fördjupad samverkan även på politisk nivå och med en gemensam finansiering. I samband med förslaget om gemensamma nämnder tog regeringen även upp behovet av samordning och kontinuitet i stödet till funktionshindrade. Detta gäller självfallet även barnen och deras familjer. Det måste vara ett självklart krav att en samordnad planering genomförs och dokumenteras i en individuell plan. Av planen bör det tydligt framgå vem som ansvarar för samordningen av de insatserna.

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen aktivt verkat för att få kommuner och landsting att i ökad utsträckning använda sig av individuella planer och att samverka kring dessa. Socialstyrelsen har sammanställt resultatet av sitt arbete i tre rapporter som kan användas som stöd i det lokala arbetet. De har också anordnat konferenser i syfte att informera om hur man kan arbeta med individuella planer och kommer enligt vad jag erfarit att fortsätta följa hur kommuner och landsting arbetar med individuella planer.

Av stor betydelse är också kunskapen och bemötandet hos personal och politiker inom alla de verksamheter där möten med personer med funktionshinder ingår. Statens institut för särskilt utbildningsstöd, Sibus, har på regeringens uppdrag utarbetat ett nationellt program för att öka kompetensen vad gäller bemötandet av personer med funktionshinder. Programmet riktar sig till alla offentligt anställda. Programmet tar i ett särskilt avsnitt upp betydelsen av ett bra bemötande gentemot barn och unga.

Avslutningsvis vill jag nämna att Socialstyrelsen i årets regleringsbrev har i uppdrag att särskilt belysa situationen för barn med funktionshinder och deras anhöriga. Uppdraget ska redovisas i kommande rapport om tillståndet och utvecklingen av stöd och service till funktionshindrade. Socialstyrelsen ska också senast i juni i år redovisa tillgängligheten till landstingens barn- och ungdomshabiliteringar för barn och ungdomar med olika funktionshinder i olika åldrar. Riksförsäkringsverket ska i samråd med Socialstyrelsen kartlägga och analysera tillämpningen av barns rätt till personlig assistans och assistansersättning. Detta är några exempel på hur jag och regeringen vill skapa goda förutsättningar till ett likvärdigt liv i samhället för barn och ungdomar med funktionshinder.

Anf. 89 LINNÉA DARELL (fp):

Herr talman! Tack för svaret, statsrådet Andnor. Bakgrunden till den här interpellationen är Socialstyrelsens lägesrapport avseende handikappomsorgen 2002. När man läser den rapporten är det lätt att konstatera att det finns åtskilligt kvar att göra för att målen i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken ska uppnås. Jag har här valt att fokusera på

Prot. 2002/03:76

21 mars

*Svar på
interpellationer*

barn och ungdomar med funktionshinder och deras familjer, och framför allt på de frågor som rör tillgänglighet och bemötande.

Socialstyrelsen konstaterar att barn med funktionshinder är relativt osynliga i samhället. Orsaken till det är att dessa barn och ungdomar ofta är utestängda från aktiviteter beroende på bristande tillgänglighet. Det gäller både under och efter skoltid. Det är inte bara aktiviteter som är otillgängliga, utan vanligt fritidsumgänge med kamrater förhindras beroende på att det funktionshindrade barnet inte kan förflytta sig utan hjälp av vuxna i form av assistenter och ledsagare, något som ofta saknas.

När icke funktionshindrade barn cyklar eller tar bussen behöver det handikappade barnet färdtjänst, men i flera kommuner avslås det. Föräldrar får besked om att man själv får ordna skjuts. Många föräldrar gör också det hellre än att barnet ska stängas ute från kamratgemenskapen på sin fritid, men för många är ju inte det möjligt.

Herr talman! I maj blir det tre år sedan denna kammare fattade beslut om en nationell handlingsplan för handikappolitiken. Tre år senare, för några veckor sedan, läste jag i en tidskrift att Berit Andnor hade skickat en skrivelse till olika myndigheter för att få fram handlingsplaner. Berit Andnor nämner inte det i sitt svar i dag, men jag utgår från att det var en korrekt uppgift. Då kommer ytterligare sex månader att gå. När dessa har gått förväntas Handikappombudsmannen rapportera till regeringen hur verkligheten ser ut och vad som ska göras med dessa handlingsplaner, som förhoppningsvis ska komma till stånd. De ska vara grunden för det som ska uträttas.

Om det tar tre och ett halvt år att få fram handlingsplaner, måste man ju undra hur många år det kommer att ta innan målen om full delaktighet för ett tillgängligt Sverige är uppnådda. Det är svårt att tro att det kommer att ha skett till 2010, som utlovats i planen.

Man kan säga vad man vill om regeringen, men den är inte särskilt snabbfotad. Konsekvenserna av den här *slow-motion*-takten drabbar dagligen enskilda människor, och i det fall som vi diskuterar just nu gäller det funktionshindrade barn och ungdomar som inte kan leva ett naturligt liv med kompisar och skolkamrater utan tvingas till ett utanförskap, i värsta fall under hela sin skoltid.

Anf. 90 Statsrådet BERIT ANDNOR (s):

Herr talman! Som jag sade i mitt interpellationssvar är Linnéa Darell och jag helt överens om målen för handikappolitiken. I höstas lämnade jag en uppföljning av den nationella handikappplanen till riksdagen. Den bereds för närvarande i socialutskottet, och enligt vad jag erfarit kommer den av olika anledningar inte upp till behandling förrän till hösten.

Det är ett långsiktigt arbete som har inletts i och med beslutet om den nationella handlingsplanen. Det är ett systematiskt långsiktigt arbete, och jag tror väldigt mycket på en sådan metod. Vi sätter upp mål och gör dem gripbara ute i de olika myndigheter som är ansvariga genom handlingsplaner.

Handikappombudsmannen har ett särskilt ansvar för att följa upp och rapportera till regeringen om hur arbetet genomförs. Det brev som jag skrev till myndigheterna var en påminnelse om en förordning som regeringen har beslutat om och som gäller tillgänglighetsarbetet. Det var en påminnelse om att man måste höja takten och att man också måste vara

mera observant på vilka åtgärder som man kan vidta när det gäller de statliga myndigheterna att leva upp till de mål som vi har satt upp om ett tillgängligt samhälle 2010.

Men jag vill också betona att detta ju inte är ett arbete som enbart ska genomföras av de statliga myndigheterna utan ett arbete som måste genomföras på alla nivåer i samhället. Där har kommuner och landsting men också näringsidkare ett mycket stort ansvar. Just nu kan vi läsa om reaktioner på Boverkets föreskrifter till den stora allmänheten när det gäller att anpassa de offentliga miljöerna till de krav som vi har ställt upp.

Det handlar nog kanske inte så mycket, Linnéa Darell, om att regeringen inte är snabbfotad, utan det handlar om att ha en respekt för att detta kräver ett långsiktigt systematiskt arbete, där vi naturligtvis ska ta vårt ansvar, driva på arbetet och genomföra de insatser som vi kan fatta beslut om. Men det viktiga är ju att vi skapar ett samhälle som verkligen kan erbjuda delaktighet, jämlikhet och tillgänglighet till allt för alla och att vi kan leva upp till de krav och de mål som vi har satt upp när det gäller tillgänglighet och bemötande, som ytterst handlar om att skapa ett samhälle med jämlikhet, delaktighet och demokrati.

För detta krävs det mycket stora insatser och genomtänkta prioriteringar överallt. Det är ett arbete som kräver insatser av Linnéa Darell, av mig och av många andra för att dessa framsteg ska nås.

Jag vill ändå poängtera att arbetet går framåt. Jag ser mycket fram emot den rapportering som jag kommer att få från Handikappombudsmannen i november. Jag tycker som sagt att det är ett bra arbetssätt att ha den här systematiken. Det är enligt min uppfattning bara tålmodighet som kan ge beständiga resultat.

Anf. 91 LINNÉA DARELL (fp):

Herr talman! Jag kan dela Berit Andnors uppfattning att det ska vara ett långsiktigt och systematiskt arbete, men riksdagen har ändå utfäst sig att det till 2010 ska skapas betydligt större möjligheter till delaktighet och förutsättningar att fungera i samhället för handikappade utan så många hinder som finns i dag. Det var ändå regeringen som fastställde tidpunkten 2010, och den instämmer vi i, men det är viktigt att det inte tar alltför lång tid innan arbetet påbörjas.

Jag delar också uppfattningen att detta naturligtvis gäller inte bara statliga myndigheter, utan det är likadant också ute i samhället i övrigt för andra som har åtaganden att klara: kommuner, landsting, näringsliv och andra intressenter. De känner kanske inte att det finns ett starkt tryck utan bara ett datum som låg ganska långt borta, tio år framåt, när det bestämdes. Nu har tiden knappats in ganska rejält, och det händer inte så väldigt mycket.

Det är nu också en skillnad mot när beslutet togs i kammaren. Vi har från Folkpartiet ett antal gånger upprepat i motioner att man då följde Boverkets rekommendation att bevilja stimulansmedel för detta. Man gjorde den bedömningen att det skulle behövas 5 miljarder kronor. Vi tror att det behövs inte bara stränga krav och riktlinjer utan också möjligheter att ansöka om pengar för att komma i gång.

Jag delar uppfattningen att det på sikt och vad gäller nya åtgärder som vidtas inte ska anslås några särskilda medel för tillgängligheten utan att

Prot. 2002/03:76
21 mars

*Svar på
interpellationer*

den ska ingå i den naturliga planeringen. Men låt oss tänka efter vad det handlar om, till exempel när det gäller barn. På väldigt många skolor är det inte möjligt att göra anpassningar för funktionshindrade utan en hel del förändringsarbete. Med den ekonomi som kommunerna och skolorna har kan detta inte ges högsta prioritet. Jag kommer ganska nyligen från kommunsektorn, och jag har deltagit i diskussioner där man undrar varifrån man ska ta pengarna. Inte heller Berit Andnors partivänner i kommunerna ger det här högsta prioritet när det gäller till exempel skolorna.

Jag skulle också vilja återkomma till den andra delen av min interpellation, som gällde bemötandet och hur familjer med funktionshindrade barn har det i sitt vardagsliv. I Socialstyrelsens rapport beskrivs att föräldrar fortfarande tvingas slåss för sina lagliga rättigheter. Det är ju bra att vi är överens om att det här är otillständigt.

Jag erinrar mig att det 1999, för fyra år sedan, lades fram en utredning om bemötandet av personer med funktionshinder, populärt kallad "Lindqvists nia". Där gavs många goda exempel på vad man behöver göra för att få till stånd förbättringar. Där fanns också många tragiska berättelser från bland annat föräldrar om hur situationen såg ut då. Jag ser nu att det fortfarande i hög grad är på samma sätt, och då känns det som om vi inte har kommit så långt på fyra år.

Anf. 92 Statsrådet BERIT ANDNOR (s):

Herr talman! Jag delar Linnéa Darells otålighet. Vi delar inte bara våra grundvärderingar när det gäller hur handikappolitiken utformas utan också den otålighet som man kan känna. Det går långsamt, och jag har varit väldigt tydlig med att säga att jag faktiskt tycker att det borde kunna tas kraftigare steg framåt än vad som har skett.

Jag tänker för min del ta ansvar genom att driva på arbetet, se till att få en systematik i det genomförandearbete som vi nu är mitt uppe i. Men vi ska också ha respekt för att utformandet av dessa tillgänglighetsplaner är förenat med en del svårigheter. Man ska ta hänsyn till komplexa förhållanden, och det ska också göras på rätt sätt.

Jag vill också bredda tillgänglighetsbegreppet och säga att det inte bara handlar om den fysiska miljön utan också om mycket annat som vi som icke funktionshindrade tar för givet. Det handlar om sådant som att göra Internet tillgängligt och över huvud taget om information: tidningar och andra medier, rätten till utbildning och allt detta. Det finns oerhört mycket att göra inom en rad olika områden. Det handlar om att sätta tryck, om att ha uppföljning, om att systematiskt kräva redovisningar och också om att utveckla utbildningar om det som Linnéa Darell tar upp i den senare delen av sin interpellation, nämligen bemötandet.

Det är därför som vi har gett uppdraget till Sisus att ta fram det nationella programmet för bemötandet. Det finns oerhört mycket mer att göra. Tanken är att offentligt anställd personal ska få utbildning i detta. Jag fick i förra veckan en första redovisning av det nationella program som man nu har tagit fram.

Enligt den planering som Sisus har kommer man nu, tillsammans med Kommunförbundet, att dra i gång en serie aktiviteter, olika konferenser och seminarier som riktar sig just till personal när det gäller bemötandet. Det är naturligtvis helt oacceptabelt att barn och familjer där man har funktionshinder ska tvingas slåss för varenda liten sak som de behö-

ver. Det är en rättighet, och de bör bemötas med respekt, kunnighet och en vilja att lösa situationen på bästa sätt.

Det handlar, som jag sade tidigare, om att skapa de absolut bästa förutsättningarna för att vi alla, trots att vi är olika, ska få leva ett liv som är gott och som vi alla uppskattar. Det handlar ytterst om att skapa ett samhälle som präglas av delaktighet och jämlikhet, och ytterst också om hur demokratiskt vårt samhälle fungerar.

Otåligheten har jag också, Linnéa Darell. Låt oss nu hjälpas åt att se till att få detta tryck, inte bara på de statliga myndigheterna utan också i kommuner och landsting, när det gäller näringslivets insatser och för att anpassa miljöer i samhället över huvud taget så att de passar oss alla.

Anf. 93 LINNÉA DARELL (fp):

Herr talman! Den utbildning som statsrådet beskriver i sitt svar är också positiv. Det är väl en bra start, att man börjar med seminarier och sådant. Jag är helt övertygad om att det här behöver finnas som en ständigt pågående fortbildning bland offentliganställd personal, för alla som möter familjer med de här frågorna. Det är så lätt att man uppmärksammar det vid något tillfälle och gör en drive kring detta, men sedan faller det i glömska. Här finns naturligtvis ett ansvar på alla plan, inte minst lokalt, med en arbetsledning som ser till att de här frågorna alltid hålls levande i personalgrupperna.

Herr talman! I år är det europeiska handikappåret. Det tema Sverige har valt är mänskliga rättigheter och funktionshinder. Det är ett bra tema. Vi kommer att få se många manifestationer och höra många vackra tal, men förhoppningsvis ska det också komma ut ett antal åtgärder som gör att vi kommer närmare målet om ett samhälle för alla. Åtgärderna finns utlovade i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken.

Det är ett politiskt ansvar som vi alla delar när det gäller att se till att det händer någonting. Här i kammaren har vi också ett ansvar genom en noggrann uppföljning, men ytterst finns det politiska ansvaret hos regeringen.

Med det vill jag tacka för den här debatten.

Anf. 94 Statsrådet BERIT ANDNOR (s):

Herr talman! Låt mig ta vid där Linnéa Darell slutade och den fråga som nu är aktuell, nämligen det europeiska handikappåret. Temat är mycket riktigt mänskliga rättigheter. Det ger oss ett tillfälle, rätt använt, att verkligen lyfta upp frågor som handlar just om allas lika rättigheter, allas lika möjligheter och skyldigheter i samhället. Det ger oss en möjlighet att fokusera på dessa mycket viktiga frågor.

Det ska inte vara någon form av jippon eller korta insatser och projekt som genomförs. Det har vi varit väldigt noga med att betona, och så genomförs inte heller det europeiska handikappåret här i Sverige.

Tvärtom ger det oss ett tillfälle att verkligen diskutera hur vi kan ta steg vidare, hur vi nu verkligen kan säkra att vi tar de kraftfulla steg som mycket riktigt krävs för att leva upp till de mål som vi har satt upp i handlingsplanen.

Jag har mycket goda förhoppningar om att vi kommer att kunna genomföra ett bra år, men också att detta arbete får en ny skjuts och att vi får en pådrivande effekt i detta viktiga arbete framöver.

Mänskliga rättigheter handlar det om. Ytterst handlar det då om att inte skapa en särskild politik för vare sig unga, äldre eller handikappade, utan föra en politik som är till för människor och ta de ytterligare steg som krävs för att vi ska få ett samhälle som är till för alla och som präglas av jämlikhet och delaktighet.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2002/03:62 till konstitutionsutskottet

2002/03:64 till kulturutskottet

2002/03:65 till arbetsmarknadsutskottet

2002/03:70 till justitieutskottet

2002/03:72 till konstitutionsutskottet

2002/03:73 till socialutskottet

2002/03:84 och 85 till näringsutskottet

2002/03:87 till socialutskottet

2002/03:94 till finansutskottet

Skrivelse

2002/03:114 till utrikesutskottet

Förslag

2002/03:RB5 till finansutskottet

2002/03:RS3 till konstitutionsutskottet

Redogörelse

2002/03:NR1 till utrikesutskottet

11 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

2002/03:59 Gallring av uppgifter i kreditupplysningar

Justitieutskottets betänkande

2002/03:JuU8 Unga lagöverträdare

Utrikesutskottets betänkande

2002/03:UU5 Internationella freds- och hjälpinsatser

Socialförsäkringsutskottets betänkande

2002/03:SfU7 Integrationspolitik

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
2002/03:AU4 Vissa frågor om arbetslöshetsförsäkringen m.m.

12 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 21 mars

2002/03:247 av *Jan-Evert Rådström* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Alkoholrickande efter körning

2002/03:248 av *Alice Åström* (v) till justitieminister Thomas Bodström

Utländsk jurisdiktion på svenskt territorium

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 1 april.

13 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 21 mars

2002/03:704 av *Cecilia Widegren* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Svensk hästnäring

2002/03:705 av *Johnny Gylling* (kd) till finansminister Bosse Ringholm

Reklamskatten

2002/03:706 av *Gustav Fridolin* (mp) till utrikesminister Anna Lindh

Situationen i Iran

2002/03:707 av *Maria Öberg* (s) till statsrådet Ulrica Messing

Person- och godstransporter efter Norrlandskusten

2002/03:708 av *Allan Widman* (fp) till utrikesminister Anna Lindh

Afghanistan och OSSE

2002/03:709 av *Elizabeth Nyström* (m) till statsrådet Ulrica Messing

Högsta säkerhet vid vägarbete

2002/03:710 av *Mikael Oscarsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist

Det ökande antalet tonårsaborter

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 mars.

14 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 20 mars

2002/03:650 av *Carina Hägg* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Miljöaktivisten Farid Tukhbatullin

2002/03:662 av *Rosita Runegrund* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Bromsmediciner till Sydafrikas gravida aidssjuka

2002/03:666 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till statsrådet Jan O Karlsson
Avvisningsstopp för ivorianer

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 25 mars.

15 § Kammaren åtskildes kl. 13.24.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början till och med 1 § anf. 36 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 9 § anf. 88 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

CHARLOTTE RYDELL

/Monica Gustafson

1 § Hänvisning av ärende till utskott.....	1
<i>Remissdebatt.....</i>	<i>1</i>
Anf. 1 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	1
Anf. 2 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	3
Anf. 3 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	6
Anf. 4 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik.....	6
Anf. 5 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	7
Anf. 6 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik.....	7
Anf. 7 NINA LUNDSTRÖM (fp)	8
Anf. 8 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	11
Anf. 9 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	11
Anf. 10 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	12
Anf. 11 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	12
Anf. 12 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	13
Anf. 13 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	15
Anf. 14 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	15
Anf. 15 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	16
Anf. 16 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	16
Anf. 17 STEN LUNDSTRÖM (v)	17
Anf. 18 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik.....	19
Anf. 19 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	20
Anf. 20 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik.....	21
Anf. 21 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	21
Anf. 22 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	22
Anf. 23 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	22
Anf. 24 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	23
Anf. 25 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	23
Anf. 26 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	24
Anf. 27 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	24
Anf. 28 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	25
Anf. 29 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	25
Anf. 30 RIGMOR STENMARK (c).....	26
Anf. 31 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	28
Anf. 32 RIGMOR STENMARK (c) replik	28
Anf. 33 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	29
Anf. 34 RIGMOR STENMARK (c) replik	29
Anf. 35 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	29
Anf. 36 RIGMOR STENMARK (c) replik	30
Anf. 37 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	30
Anf. 38 RIGMOR STENMARK (c) replik	31
Anf. 39 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	31
Anf. 40 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	34

Anf. 41	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	34
Anf. 42	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik	35
Anf. 43	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	35
Anf. 44	RIGMOR STENMARK (c)	36
Anf. 45	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	36
Anf. 46	RIGMOR STENMARK (c) replik	37
Anf. 47	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	37
Anf. 48	NINA LUNDSTRÖM (fp)	37
Anf. 49	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp)	37
Anf. 50	NINA LUNDSTRÖM (fp)	38
Anf. 51	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp)	38
2 §	Ledigheter	38
3 §	Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	39
4 §	Svar på interpellation 2002/03:225 om GATS	40
Anf. 52	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	40
Anf. 53	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	41
Anf. 54	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	42
Anf. 55	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	43
Anf. 56	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	43
Anf. 57	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	44
Anf. 58	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	45
5 §	Svar på interpellation 2002/03:221 om reumatologi som specialitet	45
Anf. 59	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	45
Anf. 60	MARIE WAHLGREN (fp)	46
Anf. 61	LARS-IVAR ERICSON (c)	47
Anf. 62	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	47
Anf. 63	MARIE WAHLGREN (fp)	48
Anf. 64	LARS-IVAR ERICSON (c)	48
Anf. 65	MARIE WAHLGREN (fp)	49
6 §	Svar på interpellation 2002/03:223 om Metallbiologiskt centrum	49
Anf. 66	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	49
Anf. 67	GÖRAN LINDBLAD (m)	51
Anf. 68	ANDRE VICE TALMANNEN	51
Anf. 69	GÖRAN LINDBLAD (m)	51
Anf. 70	EWA BJÖRLING (m)	52
Anf. 71	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	53
Anf. 72	GÖRAN LINDBLAD (m)	54
Anf. 73	ANDRE VICE TALMANNEN	54
Anf. 74	GÖRAN LINDBLAD (m)	54
Anf. 75	EWA BJÖRLING (m)	55
Anf. 76	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	55
Anf. 77	GÖRAN LINDBLAD (m)	56
Anf. 78	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	56
7 §	Svar på interpellation 2002/03:216 om skuldsanering	57
Anf. 79	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	57
Anf. 80	LARS-IVAR ERICSON (c)	57

Anf. 81	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	58	Prot. 2002/03:76
Anf. 82	LARS-IVAR ERICSON (c)	58	21 mars
8 §	Svar på interpellation 2002/03:235 om rattfylleri	59	
Anf. 83	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	59	
Anf. 84	MARTIN ANDREASSON (fp)	60	
Anf. 85	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	61	
Anf. 86	MARTIN ANDREASSON (fp)	61	
Anf. 87	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	61	
9 §	Svar på interpellation 2002/03:220 om svensk handikappomsorg ur ett barn- och familjeperspektiv	62	
Anf. 88	Statsrådet BERIT ANDNOR (s)	62	
Anf. 89	LINNÉA DARELL (fp)	63	
Anf. 90	Statsrådet BERIT ANDNOR (s)	64	
Anf. 91	LINNÉA DARELL (fp)	65	
Anf. 92	Statsrådet BERIT ANDNOR (s)	66	
Anf. 93	LINNÉA DARELL (fp)	67	
Anf. 94	Statsrådet BERIT ANDNOR (s)	67	
10 §	Hänvisning av ärenden till utskott	68	
11 §	Bordläggning	68	
12 §	Anmälan om interpellationer	69	
13 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	69	
14 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	70	
15 §	Kammaren åtskildes kl. 13.24	70	

